

ОКАЗВАНЕ НА ПЪРВА ПОМОЩ И ОПАЗВАНЕ EX-SITU НА ВИДОВЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКО ПРИРОДОЗАЩИТНО ЗНАЧЕНИЕ

Помагало за доброволци, стажанти и практиканти

ПРОЕКТ НАТУРА 2000 В БЪЛГАРИЯ – НОВИ ХОРИЗОНТИ LIFE17 GIE/BG/371

Първата част на това издание предоставя на доброволните сътрудници, стажанти и практиканти в Спасителния център за диви животни на Зелени Балкани основна информация за естествените местообитания, храната, поведението и природозащитния статус на най-често приеманите птици в Центъра. Целта на екипа, работил върху изданието, е да представи по достъпен начин информация, която би била полезна по време на стаж, практика или доброволен труд в Центъра, както и при намиране на бегстващо диво животно.

Втората част представлява «Наръчник за оказване на първа помощ на бегстващи диви животни». В него е обобщен опитът на Спасителния център, водещо звено в лечението и рехабилитацията на бегстващи диви животни в България. И тъй като птиците са най-потърпевши от човешката дейност, в този наръчник е отделено специално внимание на тях. Информацията в него отново следва да послужи на стажанти, практиканти и доброволци на Спасителния център, но също така и на служители на институции, пряко свързани с дейността по спасяването на диви животни, като МОСВ, РИОСВ, РДГ, ДГС и други.

Вярваме, че с тези основни познания помощта към дивите животни ще бъде по-адекватна и ефикасна.

Помагало

Помагало за доброволци, стажанти и практиканти

**ОКАЗВАНЕ НА ПЪРВА ПОМОЩ И ОПАЗВАНЕ *EX-SITU* НА
ВИДОВЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКО ПРИРОДОЗАЩИТНО ЗНАЧЕНИЕ**

ча^т първа

Основни познания за дивите животни в
българската природа, преминаващи през
Спасителен център за диви животни – Зелени Балкани

Стара Загора
2020 г.

Съставители част първа:

Д-р Руско Петров – Оперативен управител на Спасителен център за диви животни към Зелени Балкани.

Яна Андонова – бакалавър Комуникационен дизайн в The Glasgow School of Art (Великобритания), студент-магистър Ecology Futures в Master Institute of Visual Cultures Avans University of Applied Sciences (Нидерландия)

Снимки:

Дарен Уийкс, Любомир Андреев, Емил Енчев, Константин Попов, Ивайло Зафиров, Яна Андонова, Яна Барзова, Градимир Йовчев, Богдан Боев, Архив Зелени Балкани

Редактори първа част:

Елена Стоева, Яна Ленова

Предпечатна подготовка и печат:

Геософт ЕООД

С финансовата подкрепа на Проект НАТУРА 2000 В БЪЛГАРИЯ – НОВИ ХОРИЗОНТИ LIFE17 GIE/BG/371, финансиран по Програма LIFE на Европейския съюз.

Препоръчителен начин на цитиране:

Петров Р., Я. Андонова, Хр. Клисурова, 2020. Оказване на първа помощ и опазване *ex-situ* на видове от европейско природозащитно значение: Помагало за доброволци, стажанти и практиканти. СНЦ „Зелени Балкани“

Контакти

Спасителен център за диви животни

Стара Загора 6006, П.К. 27

GSM: 0886 570053 – Д-р Христина Клисурова – PR, Връзки с обществеността

GSM: 0885 228486 – Д-р Стефка Димитрова – Ветеринарен лекар

GSM: 0884 877544 – Д-р Руско Петров – Оперативен управител на Спасителния център за диви животни

e-mail: wrbc@greenbalkans.org

Уеб страници:

Спасителен център за диви животни: www.greenbalkans-wrbc.org

Зелени Балкани: www.greenbalkans.org

ВЪВЕДЕНИЕ

От излолистните бореални гори на Финландия до гипсовите степи на Сицилия, от Черноморските дюни до Ла Манш във Франция се простира най-голямата екологична мрежа в света – европейската мрежа НАТУРА 2000.

Повече от 1 милион кв. км съхраняват най-ценните природни места в Европа с амбицията да ги запазят за идните поколения. 26 000 защитени зони или 1/5 от сухоземната територия попадат в обхвата на НАТУРА 2000. Мрежата е израз на волята на страните членки да съхранят своята природа като неразделна част от високото качество на живот и необходимо условие за устойчиво регионално развитие.

Общо 230 вида природни местообитания и 1500 вида животни и растения, които са обект на защита от Директивата за местообитанията, както и 500 вида птици, опазвани според Директивата за птиците, са обект на защита в мрежата, като по този начин се гарантира просъществуването на най-ценните природни места на континента.

Още при създаването на Европейския съюз опазването на природата е определен като един от основните приоритети на страните членки. Икономическите ползи от мрежата са оценени на 200-300 милиарда евро годишно или 2-3% от брутният вътрешен продукт на ЕС, но истинската стойност на водите, гивеча, дървесината, хранителните ресурси, рекреационните и естетични функции на местата от мрежата е неоченима. Без съхраняването на тези най-ценни места вероятно цели отрасли в много страни биха били обречени – от туризма до екстензивното животновъдство и земеделие.

Тя трябва да бъде изградена във всички страни членки на Европейския съюз и се поставя като изискване при присъединяването на страни кандидат-членки на съюза.

Местата, попадащи в екологичната мрежа, се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз – Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за местообитанията), и Директива 2009/147/ЕО относно опазването на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците).

Процесът по създаване на екологичната мрежа Натура 2000 в България започва през 2002 г. с приемането на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР), който въвежда нормите на двете европейски директиви.

Съгласно него в страната се обявяват защитени зони като част от Националната екологична мрежа. Това са места от територията и акваторията на страната, които отговарят на изискванията за наличие на важни за биологичното разнообразие растителни и животински видове и типове, природни местообитания, включени в Приложенията на Директивата за местообитанията и Директивата за птиците. Списъците с природните местообитания и видовете, вкл. птици, за които местообитания се обявяват защитени зони, са изброени в Приложения 1 и 2 на ЗБР.

Към момента мрежата от защитени зони включва:

- 120 защитени зони за опазване на дивите птици, покриващи 23,1% от територията на България;
- 234 защитени зони за опазване на природни местообитания, покриващи 30,3% от територията на България

България е една от страните с най-голямо разнообразие на природни местообитания и видове. Въпреки че заема само 2,5% от общата площ на ЕС, тя е сред най-богатите страни в Европа по разнообразие на дивата природа, съхранявайки 70% от защитените видове птици в Европа и 40% от европейските защитени местообитания.

Българските природозащитни НПО, сред които и Зелени Балкани, са изключително активни за опазването на видовете от европейско консервационно значение, реализирайки различни консервационни програми за опазване и възстановяване на четирите вида лешояди, ловния сокол, белошипата ветрушка. Изключително значение за всички тези програми има единственият понастоящем Спасителен център за диви животни в страната, стопанисван от Зелени Балкани и намиращ се в Стара Загора. В него се лекуват различни редки видове, като годишно се приемат

стотици ранени, изтощени, отровени или паднали от гнезда индивиди. В Центъра се реализират и програми за размножаване на редките видове, описани по-горе.

Настоящото ръководство се издава по повод срещата на тема „Преодоляване на ключови проблеми при опазването и спасяването на бедстващи диви животни – съвместни дейности между институции, представители на местната власт, стейкхолдъри, НПО“. Друга цел на ръководството е да повиши качеството на грижите за пациенти от видове с европейско консервационно значение, както и да повиши знанията и уменията на стажанти и доброволци в Центъра, относно значението и нуждата от опазване на редките видове и да подпомогне работата на институциите.

Посвещава се на 25-годишнината от създаването на Спасителния център за диви животни на Зелени Балкани

Кратко представяне

Идеята за създаване на специализирана клиника за пострадали диви животни възниква в периода 1990-1993 г. от симпатизанти и основатели на „Зелени Балкани“. По-късно, на 5-ти юни 1995 – Световния ден на околната среда, Центърът е вече факт и се развива като специализирано звено от дейността на „Зелени Балкани“, свързано с рехабилитация, лечение, възстановяване и връщане в природата на бедстващи, редки и застрашени от изчезване диви животни.

На този етап, на площ от 14 декара са разположени над 75 съоръжения, 17 помещения и два басейна за водолюбиви птици. Нуждите на Центъра се обслужват от две бази, разположени в близост една до друга и условно разделени на Рехабилитационна и Размножителна част. Над 220 са камерите за видеонаблюдение, монтирани и поддържани от екипа.

Базата и първоначалните съоръжения са предоставени от Професионална гимназия по ветеринарна медицина „Иван П.Павлов“ и от Тракийския университет в град Стара Загора. В изграждането и развитието на Центъра са включени повече от 600 доброволни сътрудници на „Зелени Балкани“ от цялата страна и около 25 от чужбина.

Основните направления, по които работи Центърът, са:

- Осигуряване на материална база за приютяване на конфискувани редки животни от българската фауна, обект на незаконна търговия;
- Лечение и възстановяване на бедстващи (ранени или изтощени) редки видове, и връщането им в природата;
- Размножаване на редки хищни птици с трайни увреждания, които не могат да бъдат върнати в природата;
- Развитие на програми за реинтродукция и подпомагане популацията на следните видове: брадат лешояд, египетски лешояд, белоглав лешояд, черен лешояд, царски орел, ловен сокол, вечерна ветрушка и белошипя ветрушка;
- Образователни екологични младежки програми.

Постигнати резултати:

- Средно годишно в Центъра постъпват повече от 2000 нуждаещи се от помощ диви животни. Около 60% от тях се връщат успешно обратно в дивата природа;
- Между тях са и видове с висок природозащитен статус като орли, лешояди, соколи, чапли, пеликани, щъркели и много други;
- Годишно над 4000 сигнала са насочени към Центъра за бедстващи и ранени диви животни на територията на България.

СЪДЪРЖАНИЕ

Ням лебед (<i>Cygnus olor</i>)	6	Сокол скитник (<i>Falco peregrinus</i>)	31
Поен лебед (<i>Cygnus cygnus</i>)	6	Ловен сокол (<i>Falco cherrug</i>)	32
Голяма белочела гъска (<i>Anser albifrons</i>)	7	Луска (<i>Fulica atra</i>)	32
Малка белочела гъска (<i>Anser erythropus</i>)	7	Зеленоножка (<i>Gallinula chloropus</i>)	33
Червеногуша гъска (<i>Branta ruficollis</i>)	8	Ливаген гъргавец (<i>Crex crex</i>)	33
Бял ангъч (<i>Tadorna tadorna</i>)	8	Средиземноморска жълтонога чайка (<i>Larus michahellis</i>)	34
Червен ангъч (<i>Tadorna ferruginea</i>)	9	Гривеста рибарка (<i>Thalasseus sandvicensis</i>)	34
Зеленоглава патица (<i>Anas platyrhynchos</i>)	9	Речна рибарка (<i>Sterna hirundo</i>)	35
Зимно бърне (<i>Anas crecca</i>)	10	Гривак (<i>Columba palumbus</i>)	35
Кафявоглава потапница (<i>Aythya ferina</i>)	10	Гуеутка (<i>Streptopelia decaocto</i>)	36
Тракийски кеклик (<i>Alectoris chukar</i>)	11	Гургулица (<i>Streptopelia turtur</i>)	36
Яребица (<i>Perdix perdix</i>)	11	Забулена сова (<i>Tyto alba</i>)	37
Пъгпъгък (<i>Coturnix coturnix</i>)	12	Горска ушата сова (<i>Asio otus</i>)	37
Колхидски фазан (<i>Phasianus colchicus</i>)	12	Блатна сова (<i>Asio flammeus</i>)	38
Малък гмурец (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)	13	Чухал (<i>Otus scops</i>)	38
Голям гмурец (<i>Podiceps cristatus</i>)	13	Бухал (<i>Bubo bubo</i>)	39
Розов пеликан (<i>Pelecanus onocrotalus</i>)	14	Горска улулица (<i>Strix aluco</i>)	39
Къдроглав пеликан (<i>Pelecanus crispus</i>)	14	Домашна кукумявка (<i>Athene noctua</i>)	40
Голям корморан (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	15	Козогой (<i>Caprimulgus europaeus</i>)	40
Малък корморан (<i>Phalacrocorax pygmeus</i>)	15	Черен бързолет (<i>Apus apus</i>)	41
Голям воден бик (<i>Botaurus stellaris</i>)	16	Блед бързолет (<i>Apus pallidus</i>)	41
Малък воден бик (<i>Ixobrychus minutus</i>)	16	Алпийски бързолет (<i>Apus melba</i>)	42
Гривеста чапла (<i>Ardeola ralloides</i>)	17	Земерогно рибарче (<i>Alcedo atthis</i>)	42
Малка бяла чапла (<i>Egretta garzetta</i>)	17	Обикновен пчелояд (<i>Merops apiaster</i>)	43
Голяма бяла чапла (<i>Ardea alba</i>)	18	Синявица (<i>Coracias garrulus</i>)	43
Сива чапла (<i>Ardea cinerea</i>)	18	Папуняк (<i>Upupa epops</i>)	44
Бял щъркел (<i>Ciconia ciconia</i>)	19	Голям пъстър кълвач (<i>Dendrocopos major</i>)	44
Черен щъркел (<i>Ciconia nigra</i>)	19	Селска лястовица (<i>Hirundo rustica</i>)	45
Брадат лешояд (<i>Gypaetus barbatus</i>)	20	Градска лястовица (<i>Delichon urbica</i>)	45
Египетски лешояд (<i>Neophron percnopterus</i>)	20	Кос (<i>Turdus merula</i>)	46
Белоглав лешояд (<i>Gyps fulvus</i>)	21	Поен грозд (<i>Turdus philomelos</i>)	46
Черен лешояд (<i>Aegypius monachus</i>)	21	Европейска сврака (<i>Pica pica</i>)	47
Морски орел (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	22	Сойка (<i>Garrulus glandarius</i>)	47
Скален орел (<i>Aquila chrysaetos</i>)	22	Чавка (<i>Corvus monedula</i>)	48
Царски орел (<i>Aquila heliaca</i>)	23	Посевна врана (<i>Corvus frugilegus</i>)	48
Малък креслив орел (<i>Aquila pomarina</i>)	23	Сива врана (<i>Corvus cornix</i>)	49
Орел змиар (<i>Circaetus gallicus</i>)	24	Гарван (<i>Corvus corax</i>)	49
Малък орел (<i>Hieraaetus pennatus</i>)	24	Обикновен скорец (<i>Sturnus vulgaris</i>)	50
Черна каня (<i>Milvus migrans</i>)	25	Домашно врабче (<i>Passer domesticus</i>)	50
Осоая (<i>Pernis apivorus</i>)	25	Щиглец (<i>Carduelis carduelis</i>)	51
Тръстиков блатар (<i>Circus aeruginosus</i>)	26	Зеленика (<i>Carduelis chloris</i>)	51
Ливаген блатар (<i>Circus pygargus</i>)	26	Черешарка (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>)	52
Обикновен мишелов (<i>Buteo buteo</i>)	27	Европейска блатна костенурка (<i>Emys orbicularis</i>)	52
Белоопашат мишелов (<i>Buteo rufinus</i>)	27	Шипоопашата костенурка (<i>Testudo hermanni</i>)	53
Малък ястреб (<i>Accipiter nisus</i>)	28	Шипобегрена костенурка (<i>Testudo graeca</i>)	53
Голям ястреб (<i>Accipiter gentilis</i>)	28	Вигра (<i>Lutra lutra</i>)	54
Късопръст ястреб (<i>Accipiter brevipes</i>)	29	Нутрия (<i>Myocastor coypus</i>)	54
Керкенец (<i>Falco tinnunculus</i>)	29	Обикновена камерица (<i>Sciurus vulgaris</i>)	55
Белошипна ветрушка (<i>Falco naumanni</i>)	30	Обикновен сънливец (<i>Myoxus glis, Glis glis</i>)	55
Вечерна ветрушка (<i>Falco vespertinus</i>)	30	РъждиВ Вечерник (<i>Nyctalus noctula</i>)	56
Сокол орко (<i>Falco subbuteo</i>)	31	Кафяво прилепче (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	56
		Източноевропейски таралеж (<i>Erinaceus concolor</i>)	57
		Литература	57

Ням лебед

Cygnus olor

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези:

Дължина на тялото: 150-170 см. Размах на крилете: 220-240 см. Тегло: 7-15 кг.

При немия лебед има възрастов диморфизъм и слабо изразен полов диморфизъм. При двата пола оперението е снежнобяло. Клюнът е червен. Младите птици са светлосиви с кафеникав отпънък и клюн, бялата окраска придобиват на третата си година. Шията на немия лебед е по-дебела, отколкото на другите лебеди и с характерна S-образна форма. Единственият звук, който издава немият лебед, е леко съскане.

Продължителност на живота: 20-30 години.

Разпространение: Родина на немия лебед се считат Азия и Европа (включително и България), но в наши дни той е успешно аклиматизиран по целия свят. На много места живее редом с човека в полуdivо състояние и по този начин се компенсира намаляването му в естествената среда на обитание. Немият лебед се среща в крайбрежните участъци на езера, язовири и големи реки, понякога и в соленоводни басейни, включително морета и океани.

Размножаване: Немият лебед гнезди поединчно, гнездата му са големи, изградени от растителност, обикновено на границата между открити водни площи и тръстикови масиви или друга крайбрежна растителност. Снася до 8 яйца, има едно поколение годишно през периода март-юни.

Хранене: Немият лебед се храни с растителност във и около водоеми. Обитава обширни сладководни блата с разнообразна водна растителност, но също така и полусолени водоеми.

Препоръки и указания за опазване на вида: Поставяне под защита на всички ключови находища. Активно прилагане на Плановете за управление и изготвяне на такива за други значими места. Възстановяване на пресушени и рехабилитиране на деградирани влажни зони.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване, сблъсъци с надземни електропреносни линии, омазняване с нефтопродукти, отстрел. Също така и кражбата на малки в пухесто оперение за частни колекции.

Поен лебед

Cygnus cygnus

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 150 см. Размах на крилата: 200 см. Тегло: 5-12 кг.

При поиния лебед няма изразен полов диморфизъм. Оперението му е чисто бяло. В основата си клюнът е жълт. За разликата от немия лебед, поиният гържи шията си изправена и е малко по-дребен.

Продължителност на живота: 20-30 години.

Разпространение: Поиният лебед е широко разпространен в Азия и в Европа (включително и в България), в редки случаи достига и до Северна Америка. Прелетна птица е. Обитава крайбрежните участъци на езера, язовири и големи реки, като понякога може да се срещне и в близост до соленоводни басейни.

Размножаване: Половата зрялост при поиния лебед настъпва на 2-3 годишна възраст. Гнезди на земята в близост до вода, често пъти на обрасли с водна растителност острови. Гнездото е голямо, построено от сухи клонки, мъх, тръстика. Снася от 3 до 7 яйца. Мъти само женската в продължение на 35-40 дни, като през това време мъжкит е в близост до гнездото и го защитава. Малките се излюпват през втората половина на юли, достатъчно развити, за да могат да се придвижват и хранят самостоятелно. Двамата родители се грижат заедно за тях.

Хранене: Поиният лебед се храни с водна и наземна растителност. Понякога яде и животинска храна – дребни рибки, които търси на дълбочина до метър и половина. Малките се хранят само с жива храна – дребни безгръбначни, ракообразни, насекоми и мекотели.

Препоръки и указания за опазване на вида: Поставяне под защита на всички ключови находища. Активно прилагане на Плановете за управление и изготвяне на такива за други значими места. Възстановяване на пресушени и рехабилитиране на деградирани влажни зони.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване, сблъсъци с надземни електропреносни линии, омазняване с нефтопродукти, отстрел. Също така и кражбата на малки в пухесто оперение за частни колекции.

Голяма белочела гъска *Anser albifrons*

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези:

Дължина на тялото: 65-78 см. Размах на крилата: 130-165 см. Тегло: 1,4-3,3 кг.

При голямата белочела гъска няма изразен полов диморфизъм. Отличава се от другите представители на род Гъски по голямото забележимо петно на челото и черните петна по гърдите и корема.

Продължителност на живота: Около 20 години.

Разпространение: Голямата белочела гъска е широко разпространена и с висока численост в Европа, Азия, и Северна Америка, среща се и в България. Типична прелетна птица е.

Размножаване: Началото на гнезденето на голямата белочела гъска е обикновено през втората половина на юни. Гнездото си строи директно на земята в равнините, представлява ямка, бедно застлана със суха трева, мъх, пух и малки перца. Снася от 3 до 6 яйца. Мъти 27-28 дни, като по време на мътенето и отглеждането на малките мъжкият остава заедно със женската. Малките се излюпват през втората половина на юли, достатъчно развити, за да могат да се придвижват и хранят самостоятелно. През август, когато са се излюпили малките, голямата белочела гъска образува смесени ята с други видове гъски и патици в близост до различни водни басейни.

Хранене: Голямата белочела гъска приема предимно растителна храна като зърнени култури.

Препоръки и указания за опазване на вида: Обявяване на нови защитени територии в местата за хранене и нощуване (Шабленска тузла). Включване на важни места в мрежата НАТУРА 2000. Мерки за предпазване от рогентници и пестициди. Ограничаване на строежа на вятърни електроцентрали в Добруджа и забрана на лова на водоплаващи птици около езерата Шабла и Дуранкулак.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът по време на забрана за лов, поставянето им през зимата във водоеми като мюрета, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване. Понякога биват нападани и от наземни хищници.

Малка белочела гъска *Anser erythropus*

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 60 см. Размах на крилата: 130 см. Тегло: 1-2,5 кг.

При малката белочела гъска няма изразен полов диморфизъм. Има възрастов диморфизъм. Възрастните са сиво-кафяви с голямо бяло петно на челото, което достига задния край на околото, гърдите са с черни препаски. При младите петното на челото и препаските липсват. При всички възрасти има жълт кръг около околото.

Продължителност на живота: Около 20 години.

Разпространение: Изключително рядък вид, среща се в Азия и в Европа (включително и в България). Прелетна птица е, едно от местата ѝ за зимуване е Балканският полуостров. През есенно-зимния период се среща на ята в обработваемите площи и обширни водоеми, понякога заедно с голямата белочела гъска.

Размножаване: Малката белочела гъска е моногамна птица. Гнездото си строи директно върху земята, често скрито под някой храст. Снася 4-5 бледокремави яйца. Мъти само женската в продължение на 25-28 дни. Малките се излюпват достатъчно развити, за да могат да се придвижват и хранят самостоятелно.

Хранене: През зимата се храни заедно с другите видове гъски, най-вече в посеви от зима пшеница и с останали след прибиране на реколтата царевични зърна.

Препоръки и указания за опазване на вида: Приемане на Национален план за опазване на вида. Обявяване на нови защитени територии в местата за хранене и нощуване (Шабленска тузла). Включване на важни места в мрежата НАТУРА 2000. Мерки за предпазване от рогентници и пестициди. Ограничаване на строежа на вятърни електроцентрали в Добруджа и забрана на лова на водоплаващи птици около езерата Шабла и Дуранкулак.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът от браконieri и ловци, поради приликата си с голямата белочела гъска. Загубата на местообитания, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване, поставянето им през зимата във водоеми като мюрета.

Червеногуша гъска *Branta ruficollis*

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 55 см. Размах на крилата: 130 см. Тегло: 1-1,5 кг.

Червеногушата гъска е единствената гъска с ярко оперение. При нея няма изразен полов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: Червеногушата гъска е разпространена в северните части на Европа и Азия. Почти цялата световна популация на вида, която наброява около 500 000 птици, прекарва зимата в Добруджа и може да се наблюдава в България и Румъния от ноември до март. Присъствието на вида в страната е документирано още от времето на последната ледникова епоха – късния плейстоцен, откогато датират костните останки от Деветашката пещера с възраст около 70 000 години, определени от палеоорнитолога проф. Златозар Боев.

Размножаване: Червеногушата гъска гнезди на земята на малки колонии от 4-5 гнезда. Снася от 4 до 6 яйца, които мъти само женската. Малките се излюпват достатъчно развити, за да могат да се придвижват и хранят самостоятелно. Годишно се отглежда едно люпило.

Хранене: Червеногушата гъска се храни със смесена, но най-често с растителна храна.

Препоръки и указания за опазване на вида: Забрана на лова на водоплаващи птици около местата за зимуване. Разширяване на съществуващите и обявяване на нови защитени територии. Включването на важни за вида места в мрежата НАТУРА 2000. Закупуване и наемане на земеделски земи. Ограничаване на строежа на вятърни електроцентрали в Добруджа. Намаляване на безпокойството от лова. Изследвания и мониторинг.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът от браконieri, безпокойството, причинено от лова в близост до зимните местообитания на червеногушите гъски, загубата на местообитания като влажните зони; интензивното земеделие, ветропарковете, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване. Също колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове.

Бял ангъч *Tadorna tadorna*

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 56-63 см. Размах на крилата: 100-120 см. Тегло: 0,9-1,7 кг.

Оперението на белия ангъч е преобладаващо бяло, с тъмнозелена глава, широка кестенява ивица през гърдите и черни плещи. Подкрилията и надкрилията са бели, а маховите пера – черни.

Продължителност на живота: Около 10 години.

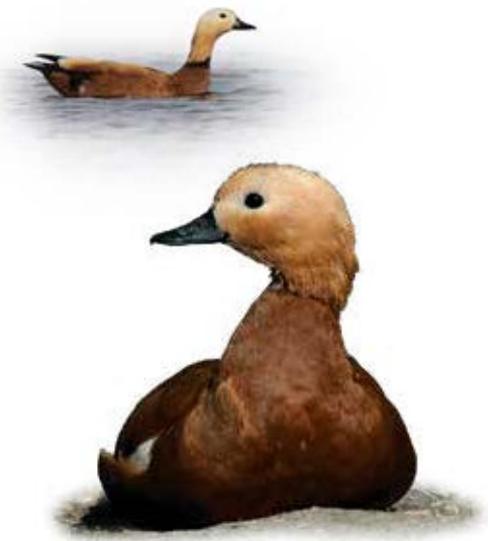
Разпространение: Белият ангъч е разпространен в Европа (включително и в България) и в голяма част от Азия. Почти навсякъде е прелетна птица. Населява предимно крайбрежията на соленоводни басейни и по-рядко сладководни. В България се среща основно в езерата около Бургас, във Варненско – Белославското езеро, Шабла и Дуранкулак.

Размножаване: Белият ангъч гнезди под земята в дупки на лисици или язовци, или сам изкопава такива, гнезди също и в хралупи на дърветата. По изключение гнезди в тръстикови масиви. Снася от 5 до 12 яйца, има едно поколение годишно през периода март -август.

Хранене: Белият ангъч се храни предимно с храна от животински произход – ракообразни, насекоми, мекотели и различни други видове дребни безгръбначни. Зимно време често преминава на растителна храна.

Препоръки и указания за опазване на вида: Изготвяне на Национален план за опазването му, повишаване на екологичната култура на населението.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът по време на забрана за лов, нападение и унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване. Също колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове.

Червен ангъч *Tadorna ferruginea*

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 58-70 см. Размах на крилата: 110-135 см. Тегло: 1,2-1,6 кг. Оперението на червения (или ръжвив) ангъч е ръжвиво-червено, с по-светла глава, светли подкрилия и надкрилия и черни махови пера. Мъжкият има черна „огърлица“ на шията.

Продължителност на живота: Около 10 години.

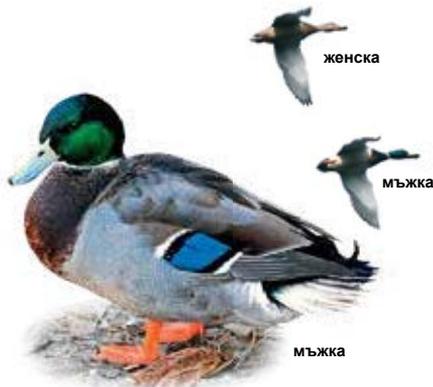
Разпространение: Червеният ангъч е прелетна птица, среща се в равнините на Европа (включително и в България) и в Азия. Обитава реки, блатата, езера, язовири и морски крайбрежия. В България гнезди по река Дунав и Черноморието, по-рядко в Добруджа и Лугозорие, среща се също в микроязовири. Рядко зимува в страната.

Размножаване: Червеният ангъч гнезди под земята в дупки на лисици и язовци, понякога в съжителство с тях; също в дупки в скали и отвесни земни откоси, както и в хралупи на гърветата. Снася от 5 до 13 яйца, има едно поколение годишно през периода март-юни.

Хранене: Червеният ангъч се храни със зелените части на водни и сухоzemни растения, семена и с дребни водни животни.

Препоръки и указания за опазване на вида: Изучаване на числеността и площта на популациите и заплахите. Провеждане на мониторинг и определяне на нови защитени територии както и реинтродукция на изкуствено размножени млади птици.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът по време на забрана за лов, нападение и унищожаване на яйцата от наземни хищници, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове, безпокойство през периода на размножаване.

Зеленоглава патица *Anas platyrhynchos*

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 50-60 см. Размах на крилата: 81-95 см. Тегло: 0,9-1,7 кг. Зеленоглавата патица е най-разпространеният вид патица. При нея има силно изразен полов диморфизъм. Мъжките са със зеленикава глава, бял пръстен на шията и кафяви гърди, останалата част на тялото им е светлосива. Женските са с кафяво оперение на тъмни петна. И при двата пола крилото огледало е синьо, ясно видимо при излитане и в полет.

Продължителност на живота: Около 10 години.

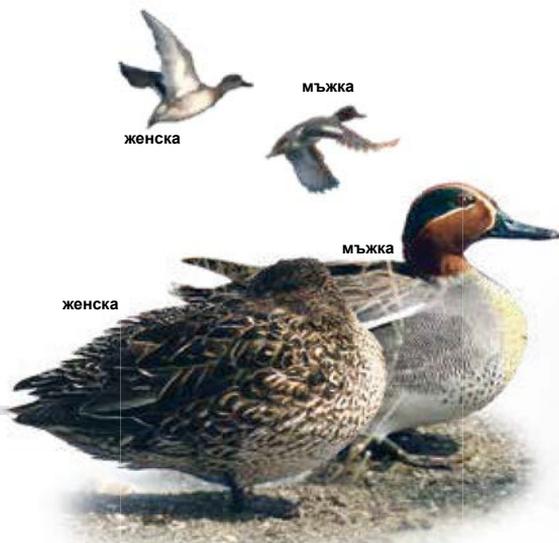
Разпространение: Зеленоглавата патица гнезди в Европа, Азия, Северна Америка, Южна Гренландия и Северна Африка, среща се и в България. Аклиматизирана е в Австралия и Нова Зеландия. В южните части на ареала си е постоянен вид. В България се среща през цялата година, но е най-многобройна по време на прелетите и през зимата. Широко разпространена е в цялата страна без високите части на планините. По-често среща се около големите влажни зони покрай реките Дунав, Тунджа, Марица и по Черноморското крайбрежие. Зеленоглавата патица обитава най-разнообразни по тип и размер водоеми, включително градски паркове и градини.

Размножаване: Зеленоглавата патица гнезди на земята. Размножителният период започва още през зимата, когато се формират двойките. Снася от 9 до 13 яйца, има едно или две поколения годишно през периода февруари – август.

Хранене: Зеленоглавата патица се храни с растителна и животинска храна – с водни безгръбначни, семена, корени и зелените части на растенията.

Препоръки и указания за опазване на вида: Изучаване на числеността и площта на популациите и заплахите за вида. Провеждане на мониторинг и определяне на нови защитени територии. Включване на важни местообитания в мрежата НАТУРА 2000. Мерки за предотване от рогентници и пестцициди.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът по време на забрана за лов, поставянето им през зимата във водоеми като мюрета. Понякога биват нападани и от наземни хищници. Също така – колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове, нападение и унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

Зимно бърне

Anas crecca

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 30-40 см. Размах на крилата: 50-60 см. Тегло: 200-450 гр. При зимното бърне има силно изразен полов и сезонен диморфизъм. Мъжкят в брачно оперение има кестенява глава със зелени страни, като зеленото е оградено с тънка жълта ивица. Страните на подопашето са светложълти, оградени с черно, забелязващи се отдалеч. Надлъжно по сивото тяло има хоризонтална бяла ивица. Женската е кафява с надлъжни тъмни резки и петна.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Гнезди практически в цяла Европа (включително в България) и Азия. Зимува в Африка и южните части на Азия. Обитава солени и сладководни езера, обрасли с тръстика и папура.

Размножаване: Гнезди на земята, близо до бреговете на водоеми. Снася от 8 до 11 яйца, има едно поколение годишно през периода април-юни.

Хранене: Храни се с водни насекоми и техните ларви, олювчета, семена и части на растения.

Препоръки и указания за опазване на вида: Изучаване на числеността и площта на популациите и заплахите за вида. Провеждане на мониторинг и определяне на нови защитени територии. Включване на важни местообитания в мрежата НАТУРА 2000. Мерки за предпазване от рогентници и пестициди.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, отстрелът. Също така – колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

Кафявоглава потапница

Aythya ferina

Семейство: Патицови (Anatidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 40-55 см. Размах на крилата: 65-75 см. Тегло: 0,7-1 кг.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Природозащитен статус: В България – уязвим (Червена книга на Р България), Закон за биологичното разнообразие – Приложение 3, международен – незастрашен (Червен списък на световнозастрашените видове), Директива за птиците – Приложение II.

Разпространение: Кафявоглавата потапница е разпространена в Европа и Азия, среща се и в България. Обитава сладководни езера, блатата или бавно течащи реки, гъсто обрасли с водна растителност. По-рядко се среща в полусолени води и морски крайбрежия.

Размножаване: Строи гнездото си винаги в непосредствена близост до вода, често на малки островчета или купчини стара тръстика. Снася от 6 до 15 едри зеленикави яйца с маса 66 гр. Мъти само женската птица в продължение на 24-28 дни.

Хранене: Храни се с водни безгръбначни (ларви на насекоми) и семена, включително с части на водни и водолюбиви растения. Търси храната си с змуркане.

Препоръки и указания за опазване на вида: Актуализиране на Националния план за опазване и възстановяване на влажните зони в България. Разработване на Планове за управление на влажните зони, в които видът гнезди. Прилагане на подходящи мерки за рибовъдните стопанства.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, отстрелът. Също така – колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

Тракийски кеклик *Alectoris chukar*

Семейство: Фазанови (Phasianidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 33 см. Размах на крилата: 50 см. Тегло: 450-800 гр. Има възрастов и слабо изразен полов диморфизъм. Мъжките са сиво-кафяви отгоре, а отдолу тялото им е белезникаво с тъмни напречни препаски по слабините. Женските са малко по-дребни и с по-еднообразно оперение на главата. Мъжките, за разлика от женските, имат шпора на стъпалото.

Продължителност на живота: 15-20 години.

Природозащитен статус: В България – застрашен (Червена книга на Р България), Закон за биологичното разнообразие – Приложение 4 и 6, международен – незастрашен (Червен списък на световнозастрашените видове), Директива за птиците – Приложение II.

Разпространение: Тракийският кеклик е разпространен от о-в Крит и Югоизточна България на изток до Китай. Главно в горите на умерените области. У нас се среща от Югоизточна България до Източните Родопи, а на север – до южните склонове на Средна гора. Обитава сухи хълмисти райони, ерозирани скалисти терени с храсталаци от трака, в съседство с ниви, основно между 150 и 900 м н. в.

Размножаване: Гнездовият период е през април-май. Женската снася 8-18 яйца. Мъти 21 дни. Гнездото е добре прикрито в близост до някой храст в гората или на селскостопански блокове.

Хранене: Храни се главно със семена на треви и плевели на селскостопански култури, също със зелени части на различни треви, с плодове на храстови и дървесни видове, с насекоми и мекотели.

Препоръки и указания за опазване на вида: Опазване на хабитатите и насърчаване на дребното зърнопроизводство. Разселване само в естествените находища на малък брой птици, отгледани полусвободно от истински или приемни родители.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът по време на забрана за лов, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове, нападение и унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

Яребица *Perdix perdix*

Семейство: Фазанови (Phasianidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 31-34 см. Размах на крилата: 45-47 см. Тегло: 330-450 гр. Има възрастов и слабо изразен полов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 5 години.

Разпространение: Среща се в по-голямата част на Европа и Азия. Обитава открити местности, често засети със земеделски култури и люцерна.

Размножаване: Яребицата е моногамна птица. В края на зимата ятата се разпадат и птиците образуват двойки. Женската снася от 12 до 22 зеленикаво-кафяви яйца със средна големина 35x27 мм. Мътенето продължава 23-25 дни. Мъти само женската.

Хранене: Храни се със зърнени култури и различни растения, насекоми, включително и с колорадски бръмбар.

Препоръки и указания за опазване на вида: Опазване на хабитатите и насърчаване на дребното зърнопроизводство. Разселване само в естествените находища на голям брой птици, отгледани полусвободно от истински или приемни родители.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът по време на забрана за лов, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове, нападение и унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

Пъдпъдък *Coturnix coturnix*

Семейство: Фазанови (Phasianidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 18-20 см. Размах на крилата: 32-35 см. Тегло: 100-150 гр. Има слабо изразен полов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 5 години.

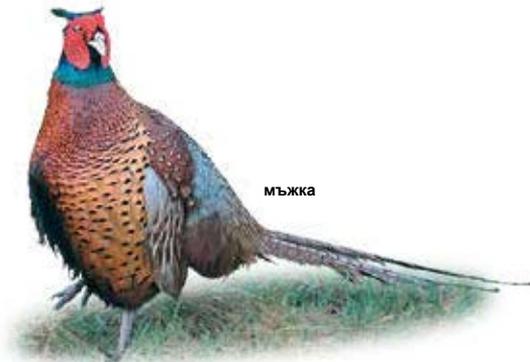
Разпространение: Пъдпъдъкът е разпространен в Европа, Азия, Северна и Южна Америка. Пъдпъдците от най-северните райони прелитат поединично, а тези от по-южните се струпват на големи ята, често наброяващи хиляди птици, след което отлитат на юг. Преди отлитането, гнездилище в нашата страна пъдпъдци, започват да се събират на ята в сравнително постоянни райони, а по-късно у нас пристигат тези, които са гнездили на север, наричани пасажни пъдпъдци. В България видът долита през април и отлита през септември-октомври. Туристическият месец на пъдпъдците пасажи е от края на август до края на септември, а през октомври прелетът им запълва. Пъдпъдъкът обитава ниви, засети със зърнени и други култури – люцерна, картофи, лен; ливади, зеленчукови градини, склонове, обрасли с трева. През горещите летни дни предпочита планинските пасища и тогава мигрира в райони с по-голяма надморска височина.

Размножаване: Пъдпъдъкът е полигамна птица и не образува брачни двойки. През май и юни женската прави гнездо в трапчинка сред тревата или посевите, която застила със сухи треви и перца. Снася 8-20 светлокафяви крушовидни яйца. Мъти ги между 15 и 20 дни. Лежи упорито върху яйцата и често става жертва на селскостопанските машини при жътва и косене.

Хранене: Храната на вида е разнообразна. Яде семена на треви, плевели, житни растения. Лови и безгръбначни животни, главно от земята – бръмбари, скакалци, дървеници, мравки, паяци, червеи и мекотели.

Препоръки и указания за опазване на вида: Опазване на хабитатите и насърчаване на дребното зърнопроизводство. Разселване само в естествените находища на голям брой птици, отгледани полусвободно от истински или приемни родители.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът по време на забрана за лов, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове, нападение и унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

Колхигски фазан *Phasianus colchicus*

Семейство: Фазанови (Phasianidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 75-89 см. Размах на крилата: 70-90 см. Тегло: 0,9-1,3 кг.

Има добре изразен полов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: Колхигският фазан обитава гъсто обраслите места около теченията на реките и водоемите, заливните и лонгозните гори, тръстиките и краищата на горите, обрасли с гъста храстова растителност. Предпочита местата с по-влажни почви. Среща се в България.

Размножаване: В диво състояние при малка гъстота колхигският фазан образува двойки, но е склонен и към полигамия. Сватбуването е през март-април. Снася 8-12 яйца с масленозелен цвят.

Хранене: Храната е много разнообразна, зависи от сезона и наличието ѝ в природата. През есента и зимата основната му храна се състои от семена на културни и диви растения, луковици, зелени части на растения и дръзки. През пролетта и лятото тя се обогатява с ягоди и насекоми.

Препоръки и указания за опазване на вида: Опазване на хабитатите и насърчаване на дребното зърнопроизводство. Разселване само в естествените находища на малък брой птици, отгледани полусвободно от истински или приемни родители.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът по време на забрана за лов, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове, нападение и унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

зимуе

лете

Малък гмурец *Tachybaptus ruficollis*

Семейство: Гмурецови (Podicipedidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 23-29 см. Размах на крилата: 42 см. Тегло: 100-250 гр. Има сезонен и възрастов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. Повсеместно разпространен край блатата, реки и вировете в Северозападна България, край река Дунав и Черноморието. През зимата основните концентрации са в незамерзващите големи водоеми на Южна България. Предпочита сладководни рибовъдни стопанства, езера и микроязовири с открита водна повърхност и растителност. Съществена част от местообитанията на малкия гмурец са включени в защитени зони по Натура 2000.

Размножаване: Гнезди в обраствания с папур с гъстота 30-40 стъбла. Яйцата снася през втората, третата десетдневка на май и първата на юни. Смъртността на малките е доста голяма и често е свързана с числеността на водния пльх.

Хранене: Храни се с дребни рибки, земноводни и водни насекоми.

Препоръки и указания за опазване на вида: В бъдещите Планове за управление на териториите, включени в НАТУРА 2000, да бъдат предвидени мерки срещу избиране и безпокойство на гнездящите птици от арендатори на рибовъдни стопанства и микроязовири.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, безпокойството, отстрелът, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

зимуе

лете

Голям гмурец *Podiceps cristatus*

Семейство: Гмурецови (Podicipedidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 46-51 см. Размах на крилата: 59-73 см. Тегло: 0,8-1,6 кг. Има сезонен и възрастов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: Среща се в умерените и в южните части на Европа, Азия, Африка, Австралия и Нова Зеландия. Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. Обитава сладководни водоеми, рибарници и микроязовири. Предпочита водоеми, пръстеновидно обрасли с широка, но не много гъста ивица от папур или тръстика, а през зимата – големи сладководни езера, язовири, лагуни и плитки морски заливи. Съществена част от местообитанията на големия гмурец са включени в защитени зони по НАТУРА 2000.

Размножаване: Периодът на снасяне на яйца е разтеглен от края на април до края на август. Големината на люпилото е от 2 до 6 яйца.

Хранене: Храни се с риба, жаби, ракообразни, мещести, водни насекоми и ларвите им, водни растения.

Препоръки и указания за опазване на вида: В бъдещите Планове за управление на териториите, включени в Натура 2000, да бъдат предвидени мерки срещу избиране и безпокойство на гнездящите птици от арендатори на рибовъдни стопанства и микроязовири.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, безпокойството, отстрелът. Също така – колекционерането им с цел препариране и поставяне в частни домове, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

Розов пеликан

Pelecanus onocrotalus

Семейство: Пеликанови (Pelecanidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 140-175 см. Размах на крилата: 245-295 см. Тегло: 9,3 кг.

Розовият пеликан е една от най-едриите летящи птици. Оперението при възрастните е бяло, с розов оттенък през размножителния период. Клюнът е голям с ярка жълто-оранжева „торба“ през размножителния период. Очите му са тъмни с розова гола кожа около тях. Краката са жълто-розови.

Продължителност на живота: Около 25 години.

Разпространение: Розовият пеликан се среща в Мала Азия, Африка и Европа. Обитава блата, езера, рибарници, язовири и полусолени водоеми. В България е изчезнал като гнездящ вид, последното успешно гнездене е на две дъвойки в езерото Сребърна през 2000 година. У нас се среща ежегодно по време на миграция, когато между 15 000 и 23 000 птици биват регистрирани по Черноморското крайбрежие, най-вече около Бургас.

Размножаване: Розовият пеликан гнезди колонично в обширни тръстикови масиви. Снася от 2 до 4 яйца, има едно поколение годишно.

Хранене: Храни се основно с риба, но са регистрирани случаи да се храни и с малки пилета на други видове водолюбиви птици.

Препоръки и указания за опазване на вида: Изготвяне на Национален план за опазването му и неговото прилагане, проучване на местата за хранене и поддържане на гнездовищата.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване, сблъсъци с надземни електропреносни линии, омазняване с нефтопродукти, отстрел.

Къдроглав пеликан

Pelecanus crispus

Семейство: Пеликанови (Pelecanidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 160-180 см. Размах на крилата: 270-320 см. Тегло: 9,5 кг.

Къдроглавият пеликан е един от най-едриите летящи птици. Оперението при възрастните е сиво-бяло, перата на главата са къдрави, клюнът е голям, с яркочервена „торба“ през размножителния период. Ирисът на очите е светлосив, краката му са сиви.

Продължителност на живота: Около 25 години.

Разпространение: Къдроглавият пеликан се среща в Европа и Азия. Обитава крайбрежията на големи водни басейни, богати на риба, като повечето се срещат край реки и езера.

Размножаване: Къдроглавият пеликан гнезди върху плаващи тръстикови острови, отпъкани зони сред тръстикови масиви и изкуствени платформи, построени за целта. Снася от 1 до 5 яйца и има едно поколение годишно. Размножителният период започва в началото на февруари. В България къдроглавият пеликан се размножава в резерват „Сребърна“ на гнездови платформи.

Хранене: Къдроглавият пеликан се храни с риба – каракуда, шаран, бабушка, червеноперка.

Препоръки и указания за опазване на вида: Изготвяне на Национален план за опазването му и неговото прилагане, проучване на местата за хранене и обявяване на двустранен резерват с Румъния, поддържане на гнездовищата.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване, сблъсъци с надземни електропреносни линии, омазняване с нефтопродукти, отстрел.

Голям корморан *Phalacrocorax carbo*

Семейство:
Корморанови (Phalacrocoracidae)

Размер и отличителни белези:

Дължина на тялото: 90 см. Размах на крилата: 150 см. Тегло: 1,5-3,6 кг.

Има възрастов диморфизъм и малки сезонни различия по тила, бузите и слабините.

Продължителност на живота: Около 20 години.

Разпространение: Обитава морски крайбрежия и вътрешни водоеми. При миграции и зимуване се среща в разнообразни влажни зони. Мигрира на ята с V-образна форма. В България е гнездящо-прелетен и зимуващ вид с изолирани гнездови находища по Дунав, Марица, Тунджа и Черноморското крайбрежие.

Размножаване: Оформянето на гнездовите колонии започва в края на февруари, когато започват и малчните изри. От едно люпило може да отгледа 3-5 малки. Малки пред излитане се наблюдават в средата на юни.

Хранене: Храни се основно с дребна риба (главно попчета) и ракообразни.

Препоръки и указания за опазване на вида: При наличие на колонии с повече от пет гнезда се препоръчват следните мерки: Да не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200 м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на видовете. В радиус от 300 м около гнезда на видовете да не се извършват стопански дейности през гнездовия период април-август. Да не се допуска отстрел на индивиди.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Птиците се концентрират да нощуват на едни и същи места всяка нощ – това са т. нар. нощувки, като предпочитани места са дървета в коритата на реките. Сигурността на тези места и спокойствието на птиците е от голямо значение за тяхното оцеляване. Често безпокойството или стрелбата на браконieri прогонват големите корморани от нощувките. В търсене на ново подходящо място птиците губят много енергия и често загиват от изтощение. Унищожаването на естествените крайречни гори и местообитания е друга голяма заплаха за съществуването на вида. Отстрелът от браконieri, загубата на местообитания – изсичането на гори, пресушаването на влажни зони; индустриализацията, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа. Понякога биват нападани и от наземни хищници.

Малък корморан *Phalacrocorax pygmaeus*

Семейство: Корморанови (Phalacrocoracidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 50 см. Размах на крилата: 85 см. Тегло: 600-700 гр. Продължителност на живота: 15-20 години.

Разпространение: В България е гнездящо-прелетен и зимуващ вид с изолирани гнездови находища по Дунав, Марица, Тунджа и Черноморското крайбрежие. Предпочита обрасли места – тръстици, затлачени с растителност речни участъци, паднали клони, дървета край водата. Гнезди в смесени колонии с чапли, на дървета или направо в тръстиците. Зимува из влажните зони на Европа.

Размножаване: Изгражда гнездата си високо на дърветата или в тръстици. Гнездата са полусферични структури от клони, трева, тръстика. Женските снасят от края на април до началото на юли 4-6 яйца. Мътенето започва с първото яйце и продължава 27-30 дни, като мътят и двамата родители.

Хранене: Храни се основно с риба, по-рядко с ракообразни, малки водни бозайници и други. Ловува през деня с гмуркане поединично или по двойки, по-рядко в групи.

Препоръки и указания за опазване на вида: При регистрирано присъствие на вида се препоръчва да не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200 м около водните басейни. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период април-юли. Да не се допуска отстрел на индивиди от вида.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Птиците се концентрират да нощуват на едни и същи места всяка нощ – това са т. нар. нощувки, като предпочитани места са дървета в коритата на реките. Сигурността на тези места и спокойствието на птиците е от голямо значение за тяхното оцеляване. Често безпокойството или стрелбата на браконieri прогонват малките корморани от нощувките. В търсене на ново подходящо място птиците губят много енергия и често загиват от изтощение. Поради незнание или преднамерено, много птици се отстрелват от браконieri. Унищожаването на естествените крайречни гори и местообитания е друга голяма заплаха за съществуването на вида; индустриализацията, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа. Понякога биват нападани и от наземни хищници.

Голям воден бик *Botaurus stellaris*

Семейство: Чаплови (Ardeidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 69-81 см. Размах на крилата: 100-130 см. Тегло: 0,8-2 кг.

Продължителност на живота: Около 25 години.

Разпространение: Палеарктичен вид, който гнезди в Европа, Азия и Северозападна Африка. Зимува в Гърция и Турция. Предпочита обширни водоеми с тръстика – блата и езера. Гнезди в тръстикови масиви, дълбоки до 30 см. Зависим е от наличието на сладководни водоеми. В България долита през март и отлита през септември-октомври.

Размножаване: Размножителният период започва през април. Тогава мъжкият издава звуци, наподобяващи мучене на бик. Гнездото си прави върху изсъхнала тръстика или шавар сред водата. Отбътре го застила с листа. Снася 5-6 зеленикавокафяви яйца, които женската мъти 21-23 дни. При изхранването на малките взема участие и мъжкият. След отглеждане на малките семейството се разпада.

Хранене: Големият воден бик търси храната си във водата. Храни се с риба, жаби, попови лъжички, охлюви и ракообразни. Понякога използва за храна мишки, особено малките на водни плъхове, които лови по бреговете. Напада и малки, недобре летящи блатни птици. Храни се и с жаби, мишевидни гризачи, прави раци, риби и други.

Препоръки и указания за опазване на вида: Включване на постоянните, традиционни гнездови находища (рибарниците при с. Мечка и с. Хаджидимитрово) в защитени природни територии.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, безпокойството, отстрелът. Също така – колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове.

Малък воден бик *Ixobrychus minutus*

Семейство: Чаплови (Ardeidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 33-38 см. Размах на крилата: 52-58 см. Тегло: 60-150 гр.

Има полов и възрастов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 20 години.

Разпространение: Гнездящо-прелетен вид. Среща се почти в цялата страна, главно под 600 м н. в. Предимно предпочита сладководни водоеми в ниските части на страната. Избира обширни тръстикови масиви и храсти в сладководни блата и разливи, както и долните течения на големите реки. Извън гнездовия сезон се среща и в нетипични за вида местообитания, като пустеещи терени и покрайнини на гори в ниските части на планините. В България долита през март-април и отлита през септември-октомври.

Размножаване: Гнезди на земята по бреговете, между купчини суха тръстика или на друго подходящо ниско място – в храсти или гървета. Женската строи гнездото сама. Снася 2-9 яйца, които мъти 16-20 дни. Има от едно до три поколения годишно.

Хранене: Малкият воден бик е нощна птица. Храната си търси след залез слънце. Лови малки риби, жаби, пиявици, водни насекоми, миди, охлюви и червеи. По-рядко напада гнездата на дребни блатни птици и унищожава яйцата и малките им. Храни се с насекоми, паяци, мекотели ракообразни, рибки, дребни земноводни и ларвите им.

Препоръки и указания за опазване на вида: Включване в защитени природни територии на незащитени находища (например в Софийското поле, поречието на Тунджа и други).

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, безпокойството, отстрелът от браконieri.

Гривеста чапла
Ardeola ralloides

Семейство: Чаплови (Ardeidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 45 см. Размах на крилата: 86 см. Тегло: 230-370 гр.

Има възрастов диморфизъм и малки сезонни различия.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: Гнездящо-прелетна птица. Среща се в близост до влажни зони, гнезди в тръстикови масиви, заливни гори, гъбови кори, върбалаци. Общителни, чапли те често гнездят в колонии, като различните видове заемат различни „етажи“ от гърветата. Гривестата чапла обитава сладководни езера и блатата, язовири и микроязовири, рибарници и рибовъдни стопанства, заливни гори. По време на миграции се среща и в крайбрежни бракични водоеми, язовири, канали за напояване. Зимува в Персийския залив и Африка. Мигрира на малки ята.

Размножаване: Мъти само в смесени колонии от чапли, блестящи ибиси, лопатарки и малки корморани. Гнездата са разположени в тръстика или по върби и тополи. Отглежда 4-5 малки, които започват да летят от началото на юли.

Хранене: Храни се с сребрни рибки, жаби, водни насекоми.

Препоръки и указания за опазване на вида: При наличие на колонии с повече от пет гнезда се препоръчват следните мерки: Да не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200 м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на видовете. В радиус от 300 м около гнезда на видовете да не се извършват стопански дейности през гнездовия период април-август. Да не се допуска отстрел на индивиди.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Птиците се концентрират да нощуват на едни и същи места всяка нощ – това са т. нар. нощувки, като предпочитани места са гърветата в коритата на реките. Сигурността на тези места и спокоествието на птиците е от голямо значение за тяхното оцеляване. Често безпокойството или стрелбата на браконieri прогонват птиците от нощувките. В търсене на ново подходящо място птиците губят много енергия и често загиват от изтощение. Поради незнание или преднамерено, много птици се отстрелват от браконieri. Унищожаването на естествените крайречни гори и местообитания и друга голяма заплаха за съществуването на вида; индустриализацията, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа. Понякога биват нападани и от наземни хищници.

Малка бяла чапла
Egretta garzetta

Семейство: Чаплови (Ardeidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 55-65 см. Размах на крилата: 88-106 см. Тегло: 350-550 гр.

Малката бяла чапла е изцяло бяла птица, която би могла да се сбърка с голямата бяла чапла. Основните различия са по-малкият размер, тъмният клон и крака с жълти стъпала, които обаче не се виждат, когато птицата е кацнала във водата. През размножителния сезон има две удължени пера на тила – егретки.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Обитава блатата, езера, реки и солени лагуни. Неразмножаващи се птици могат да бъдат видени в най-разнообразни водоеми в цялата страна.

Размножаване: Гнезди на малки колонии в близост до големи плитки влажни зони, често образува смесени колонии с други видове чапли и блатни птици, включително и с пеликани. Малката бяла чапла снася от 3 до 5 яйца. Мътенето им трае 21-25 дни и се извършва и от двамата родители. Малките напускат гнездото след 40-45 дни.

Хранене: Храни се с насекоми, земноводни, ракообразни и влечуги.

Препоръки и указания за опазване на вида: При наличие на колонии с повече от пет гнезда се препоръчват следните мерки: Да не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200 м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на видовете. В радиус от 300 м около гнезда на видовете да не се извършват стопански дейности през гнездовия период април-август. Да не се допуска отстрел на индивиди.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Птиците се концентрират да нощуват на едни и същи места всяка нощ – това са т. нар. нощувки, като предпочитани места са гърветата в коритата на реките. Сигурността на тези места и спокоествието на птиците е от голямо значение за тяхното оцеляване. Често безпокойството или стрелбата на браконieri прогонват птиците от нощувките. Поради незнание или преднамерено, много птици се отстрелват от браконieri. Унищожаването на естествените крайречни гори и местообитания и друга голяма заплаха за съществуването на вида. Понякога биват нападани и от наземни хищници.

Голяма бяла чапла

Ardea alba

Семейство:
Чаплови (Ardeidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 90-100 см. Размах на крилата: 140-190 см. Тегло: 0,7-1,6 кг. Оперението на голямата бяла чапла е изцяло бяло. Значително по-едра е от малката бяла чапла и с по-дълъг врат. През размножителния период кълонът ѝ е с тъмен връх, през останалата част от годината е изцяло жълт.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Голямата бяла чапла се среща в Европа. Обитава сладководни езера, блата, оризища, реки и язовири. През зимата често може да се види в открити обработваеми площи.

Размножаване: Голямата бяла чапла гнезди на малки колонии от 10-15 двойки в близост до големи плътки влажни зони. Често образува смесени колонии с други видове чапли и блатни птици, включително и пеликани. Рядко може да се видят и изолирани гнезда на една двойка. Обикновено мъжият носи материала, а женската строи гнездото. Голямата бяла чапла снася от 2 до 5 яйца, има едно поколение годишно в периода април-юли. Мътенето трае 2-26 дни и се извършва от двамата родители. Малките напускат гнездото на около 6-седмична възраст.

Хранене: Голямата бяла чапла се храни с риба, земноводни, влечуги и гризачи. В зони, където има изобилие на храна от сухоземни животни, може да живее и далеч от водата.

Препоръки и указания за опазване на вида: При наличие на колонии с повече от пет гнезда се препоръчват следните мерки: Да не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200 м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на видовете. В радиус от 300 м около гнезда на видовете да не се извършват стопански дейности през гнездовия период април-август. Да не се допуска отстрел на индивиди.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Птиците се концентрират да ношуват на едни и същи места всяка нощ – това са т. нар. ношувки, като предпочитани места са дървета в коритата на реките. Сигурността на тези места и спокойствието на птиците е от голямо значение за тяхното оцеляване. Често безпокойството или стрелбата на браконieri прогонват птиците от ношувките. Поради незнание или преднамерено, много птици се отстрелват от браконieri. Унищожаването на естествените крайречни гори и местообитания е друга голяма заплаха за съществуването на вида. Понякога биват нападани и от наземни хищници.

Сива чапла

Ardea cinerea

Семейство:
Чаплови (Ardeidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 90-100 см. Размах на крилата: 165-170 см. Тегло: 1-2 кг. Едра водолубива птица с дълъг кълон, шия и крака, в преобладаващо сиво оперение.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Сивата чапла се среща в Европа. Тя е птица с голяма адаптивна способност, липсва единствено в големите гори. Постоянен вид е за България, но числеността ѝ е малобройна – 1000-1400 двойки. Среща се покрай разнообразни водоеми с плътчини – блата, езера, реки, морското крайбрежие, основно в ниските части на страната. През зимата търси храна и в земеделски земи.

Размножаване: Сивата чапла гнезди колониално високо по дърветата в близост до водоеми, често в смесени колонии с други видове чапли, корморани и лопатарки. Женската снася от 3 до 5 яйца. Младите се излюпват след около 25 дни и напускат гнездото 7-8 седмици по-късно. И двамата родители участват в мътенето и отглеждането на младите. Сивата чапла отглежда едно люпилко годишно.

Хранене: Тя е хищник, ловува основно риби и земноводни по периферията на водоеми. Храни се още с дребни бозайници и насекоми. Наблюдавана е да преследва и новоизлюпените на различни видове птици, например патици.

Препоръки и указания за опазване на вида: При наличие на колонии с повече от пет гнезда се препоръчват следните мерки: Да не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200 м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на видовете. В радиус от 300 м около гнезда на птиците да не се извършват стопански дейности през гнездовия период април-август. Да не се допуска отстрел на индивиди.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Птиците се концентрират да ношуват на едни и същи места всяка нощ – това са т. нар. ношувки, като предпочитани места са дървета в коритата на реките. Сигурността на тези места и спокойствието на птиците е от голямо значение за тяхното оцеляване. Често безпокойството или стрелбата на браконieri прогонват птиците от ношувките. Поради незнание или преднамерено, много птици се отстрелват от браконieri. Унищожаването на естествените крайречни гори и местообитания е друга голяма заплаха за съществуването на вида. Понякога биват нападани и от наземни хищници.

Бял щъркел *Ciconia ciconia*

Семейство: Щъркелови (Ciconiidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 100-115 см. Размах на крилата: 155-215 см. Тегло: 2,5-4,5 кг. Възрастната птица има характерен вид с почти напълно бяло оперение, черни махови пера, дълъг врат, дълги червени крака и дълъг червен заострен клон.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Белият щъркел гнезди и отглежда потомството си в Европа.

Размножаване: Видът е синантропен – гнезди в близост до хора, в селища или в непосредствена близост до тях. Изгражда гнездата си върху комини, стълбове от електропреносната мрежа, покриви, паметници, и все по-рядко върху стари изсъхнали дървета. Гнездото е с големи размери, ежегодно се ремонтира и освен за гнездене на белия щъркел служи за подслон на други видове гребни птици. Белият щъркел образува двойки, които ежегодно отглеждат по едно поколение от 1 до 6 малки. Малките за няколко месеца укрепват и отлитат с родителите си при есенната миграцията на юг, най-често към Нигер и Чаг в централна Африка.

Хранене: Консумират животинска храна, която е изключително разнообразна. Диетата им варира според сезона и местността, която обитават. В менюто им влизат насекоми, земни червеи, влечуги, земноводни – особено жаби; малки бозайници като полевки, къртици и земеровки. По-рядко сред храната им попадат птичи яйца, млади птици, риба, мекотели, ракообразни и скорпиони.

Препоръки и указания за опазване на вида: Спасяване на рисковите гнезда чрез монтиране на изкуствени платформи. Създаване на национална база данни с точни координати и собственици, завишаване на имуществените санкции за разрушено гнездо. Разработване на Национален план за опазване на вида.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът от браконieri, отстрелът с въздушни пушки от младежи за забавление, загубата на местообитания – пресушаването на влажни зони; индустриализацията, интензивното земеделие, при което често се случва крайниците им да бъдат ампутирани от пренесени в гнездата сезали, въжета, корда, тел и други. Също токовите удари от електропреносната мрежа. Понякога биват нападани и от наземни хищници. Проблем е и прибирането на малки, паднали от гнезда, от „добронамерени“ хора, за да бъдат доотгледани.

Черен щъркел *Ciconia nigra*

Семейство: Щъркелови (Ciconiidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 95-100 см. Размах на крилата: 185-205 см. Тегло: 3 кг.

Черният щъркел е малко по-гребен от белия щъркел. Оперението е черно, с изключение на корема, който е бял. Клонът и краката са червени. Младите са кафеникави с бял корем.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: За разлика от белия щъркел, който живее в населените места и степите, черният щъркел обитава гори. Ловните му територии се състоят от потоци, рекички, блата, както и ливади с ниска растителност.

Размножаване: Черният щъркел гнезди в близост до влажни зони по скали или по дървета в стари гори, далеч от човека. Снася от 2 до 4 яйца, има едно поколение годишно през периода април-юли.

Хранене: Храни се предимно с риба, но също така със земноводни, насекоми и други.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. Установяване на точните координати на всяко сигурно гнездово находище. В радиус от 500 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-август. През останалото време на годината да не се допуска сеч в радиус от 200 м около гнездото. В отделите с регистрирани гнезда на вида да не се изведат интензивни сечи. Предотвратяване на обезводняването на планинските реки за нуждите на малките водоелектрически централи.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът от браконieri, загубата на местообитания – изсичането на гори, пресушаването на влажни зони; безпокойство на местата за гнездене поради присъствието на алпинисти, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа. Понякога биват нападани и от наземни хищници.

Брагат лешояг *Gyraetus barbatus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 95-105 см. Размах на крилата: 280 см. Тегло: 4,5-7 кг.

Продължителност на живота: 40-60 години.

Разпространение: Обитава скални масиви в планините, край обширни открити пространства. Предимно се среща по открити планински терени, включително до алпийския пояс, по-рядко в предпланините. Рядък е и в равнините, където се спуска да търси храна.

Размножаване: Гнезди поединично, като има до 5 алтернативни гнезда на разстояние 30-1000 м едно от друго. През периода декември-февруари женската снася едно, най-често две, много рядко три яйца. Мътенето започва със снасянето на първото яйце, като отнема 52-56 дни и малките се излюпват асинхронно. Те напускат гнездото през юни, на възраст 112-119 дни. Въпреки че двойката има по-често две яйца, в природата почти винаги оцелява само едното малко.

Хранене: До 85% от храната са кости от едри бозайници, едри птици, зайци, костенурки, също трупове на едри бозайници.

Препоръки и указания за опазване на вида: Разработване и прилагане на Национален план за опазването му. Насърчаване на пасищното животновъдство, компенсирани на щетите от вълци. Продължаване на изкуственото подхранване и кампания срещу използването на отрови. Размножаване в неволя и рестокинг. Продължаване на контрола за използването на отрови.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Загубата на местообитания, намаляване на хранителната база, безпокойство, отравяне, браконьерство, небезопасни електропроводи, вятърни турбини.

Египетски лешояг *Neophron percnopterus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 60-70 см. Размах на крилата: 150-170 см. Тегло: 1,6-2,5 кг.

Продължителност на живота: Около 40 години.

Разпространение: Гнездящо-прелетен вид, в миналото разпространен из цялата страна. Обитава скалисти райони, проломи и ждрела. Понастоящем популацията в България е силно намалела и критично застрашена.

Размножаване: Гнезди в скални ниши. Двойките използват до 4-5 различни гнезда, като разстоянието между тях може да е 3-4 км. Женската снася от 1 до 3 яйца, които се излюпват асинхронно след около 42 дни. Мътят и двамата родители. Малките напускат гнездата на възраст от около 70-90 дни.

Хранене: Видът е мършояден, по-рядко се храни с костенурки, охлюви, понякога ловува дребни птици или бозайници. С готовност посещава сметища, предпочита и убити на пътя дребни животни.

Препоръки и указания за опазване на вида: Обявяване на ПП „Източни Родопи“, разработване на План за управлението му. Въвличане на общините в Източните Родопи, Поломието и Провадийско-Роякското плато в дейностите по опазването му. Насърчаване на пасищното животновъдство и биологичното земеделие. Размножаване в неволя и рестокинг. Продължаване на контрола за използването на отрови.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отравяне, браконьерство, загуба на местообитания, намаляване на хранителната база, безпокойство, небезопасни електропроводи, вятърни турбини. Периодът на миграция също се оказва ключова заплаха, особено за младите и неопитни птици, които трябва да пресекат Средиземноморието и да достигнат до местата за зимуване в Африка.

Белоглав лешояд *Gyps fulvus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 110 см. Размах на крилата: 260 см. Тегло: 7 кг.

Главата на белоглавия лешояд е покрита с къси бели пухови пера. Яката от пера в основата на врата е бяла при възрастните, а кафява при младите. Маховите пера и опашката са черни, останалата част от оперението е бежово-кафява.

Продължителност на живота: Около 20-40 години.

Разпространение: Белоглавият лешояд се среща в Европа, Азия и Африка. У нас гнезди по долината на река Арда, но може да бъде наблюдаван да търси храна в целите Източни Родопи. Реинтродуциран е в Стара планина, Кресненското дефиле, Врачанския Балкан, ПП „Сините камъни“ и Котленската планина. Обитава планини, степи, полупустинни и скалисти райони. По-голямата част от популациите са непрелетни, като при младите индивиди се наблюдават скитания през първите години от живота им. При достигане на пола зрялост, птиците обикновено се завръщат на родните си места, където загнезждат.

Размножаване: Размножителния период започва през декември. Снасят по едно яйце на година, обикновено през януари, което мътят и двамата родители в продължение на 54-57 дни. Малкото напуска гнездото на около 3 месеца. Белоглавите лешояди са моногамни. Гнездят колониялно в големи скални комплекси, като периодично сменят гнездовите ниши.

Хранене: Храни се основно с мърша, не притежава инстинкта да ловува и напада жертвата си. Има колониялен начин на хранене – десетки птици от вида се събират да се хранят на едно място.

Препоръки и указания за опазване на вида: Разработване и прилагане на Национален план за опазването му. Насърчаване на пасищното животновъдство, компенсирани на щетите от вълци. Обявяване на ПП „Източни Родопи“, изготвяне на План за управлението му. Продължаване на изкуственото подхранване, кампания срещу използването на отрови и попълване на популацията.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Заплахите за белоглавия лешояд включват използването на отрови срещу наземни хищници, намаляването на хранителната база след изчезване на пасищното животновъдство, безпокойство на местата за гнездене, сблъсък с електропровода.

Черен лешояд *Aegypius monachus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 110-120 см. Размах на крилата: 265-300 см. Тегло: 7-14 кг.

Продължителност на живота: 40-50 години.

Разпространение: Черният лешояд е монголско-тибетски вид. В Европа гнезди в изолирани находища – основно на Пиринейския и Балканския полуостров, общо са около 1700-1900 двойки. Постоянен и скитащ вид. Птиците, които се наблюдават в България, гнездят в Северна Гърция и посещават страната при търсене на храна. В резултат на природозащитните дейности на Зелени Балкани и редовните подхранвания на специално създадена площадка за целта край с. Пелевун (обл. Ивайловград), в страната постоянно се наблюдават картали, понякога групи от над 20 лешояди.

Размножаване: Гнезди в рехави колонии или поединично, като изгражда гнездата си предимно в короната на дървета, рядко върху скали. Половата зрялост настъпва на 6-7 години. Женската снася едно яйце около началото на февруари, като и двамата родители се редуват да мътят в период от 50-54 дни. Малкото излита на 3-3,5 месеца и остава с родителите си още 2-3 месеца.

Хранене: Видът се храни с останките на едри и средно големи бозайници, като със силния си клън разкъсва кожа, мускули и сухожилия. Храни се в големи групи заедно с другите видове лешояди.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 500 м от гнездата на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период февруари-юли. През останалото време на годината да не се допуска сеч в радиус от 200 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида да не се извеждат интензивни сечи. Размножаване в неволя и рестокинг. Продължаване на контрола за използването на отрови.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Загубата на местообитания, намаляване на хранителната база, безпокойство, отравяне, браконьерство, небезопасни електропровода, вятърни турбини.

(Белоопашат) Морски орел

Haliaeetus albicilla

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 80-100 см. Размах на крилата: 210-265 см. Тегло: 3,6-6,8 кг.

При морския орел има възрастов диморфизъм.

Възрастните са сиво-кафяви с почти черни крила, а главата и шията им са беззникави. Клюнът е масивен, жълт, на върха си силно извит надолу. Опашката е къса, заоблена и бяла. Младите птици са по-тъмно оцветени, с тъмни опашки и черен клюн.

Продължителност на живота: Около 30 години.

Разпространение: Морският орел се среща в Европа (включително България) и Азия, от тундрата до пустинните области. Обитава райони около реки, езера, морета и океани, с високи дървета в близост. През есенно-зимния период се среща и край изкуствени водоеми като язовири, рибарници и площадки за похранване.

Размножаване: Гнездящата двойка морски орли винаги има по няколко гнезда на територията си, като всяка година ремонтира и използва едно от тях. По-старо гнездо може да достигне 5 метра височина и 2 метра диаметър. Намира се в короната на подходящо дърво или скален корниз. Морските орли снасят две, много рядко три яйца, мътенето на които трае около 40 дни. Малките напускат гнездото на 70-90 дневна възраст. Отглежда се едно люпило годишно.

Хранене: Морският орел ловува на сушата и водата, като може да улови и вдигне във въздуха риба или друга плячка с тегло до 8 кг. Храни се предимно с едри риби, гъски, лебеди, жерави, патици, зайци, малки на тюлену. Понякога отнема плячката на орела рибар и други рибоядни птици. Преследва и змуркаши се под водата птици.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват големи стари дървета в близост до водни басейни, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 500 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли. През останалото време на годината да не се допускат сеч в радиус 300 м.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Запахите за морския орел включват използването на отрови срещу наземни хищници, влизащи в менното му; отстрелът от браконьери, безпокойство на местата за гнездене, загубата на местообитания – изсичането на старите крайречни тополи; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Скален орел

Aquila chrysaetos

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 80-95 см. Размах на крилата: 195-220 см. Тегло: 2,8-6,5 кг.

Продължителност на живота: Около 40 години.

Разпространение: Скалният орел се среща в Европа (включително и в България), Азия, Африка и Северна Америка. Обитава гористи и планински местности.

Размножаване: Гнездото на скалния орел най-често се намира на скални зъбери, в ниши и пукнатини, по-рядко по дървета. Гнездото е огромно, стига до 3 метра в диаметър и до 2 метра височина. Женската снася от 1 до 3 яйца годишно. Започва да мъти март-април. Мътенето продължава около 43 дни, като мъти само женската, която остава в гнездото още около 5 седмици след излюпването на малките. На осмата седмица малкото вече е напълно оперено и на 80-дневна възраст започва да лети, но остава заедно с родителите си до края на есента. Полова зрялост при скалния орел настъпва на 5-6 годишна възраст.

Хранене: Скалният орел се храни с разнообразни дребни животни, предпочита зайци, лалугери и сухоземни костенурки, които разчупва, като ги пуска от високо върху скали. Лови и врани, кеклици, лисици, змии. През зимата се изхранва и с трупове на животни.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват дърветата с гнезда и големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 500 м около гнезда на вида (вкл. ако гнездото е на скали) да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-август. През останалото време на годината да не се допускат сеч в радиус 300 м. В отделите с регистрирани гнезда на вида да не се извеждат интензивни сечи.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Запахите за скалния орел включват използването на отрови срещу наземни хищници, влизащи в менното му, отстрелът от браконьери, безпокойство на местата за гнездене от алпинисти; загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа. Кражбата на малки в пухесто оперение от гнездата, за да бъдат превърнати в домашни любимци или използвани за лов от соколари.

Царски (кръстат) орел *Aquila heliaca*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 72-100 см. Размах на крилата: 190-267 см. Тегло: 3-4,5 кг.

Възрастните царски орли са тъмнокафяви, почти черни, с много характерен златист цвят на задната част на главата и шията. Основният цвят на опашните пера е жълтеникаво-сивкав с тъмни тънки напречни ивици на върха.

Продължителност на живота: Около 30 години.

Разпространение: Царският орел е разпространен от Централна и Югоизточна Европа. През зимата мигрира в Азия и Източна Африка. За гнездене предпочита единични високи дървета, често покрай реки и в непосредствена близост до селища, пътища и обработваеми площи.

Размножаване: Половата зрялост при царския орел настъпва към 3-4 година. Гнездото на царския орел е изградено от сухи клонове и е с диаметър до 2 метра, дебелина до метър. След втората половина на март и началото на април женската снася обикновено две, по-рядко три яйца. Мътят ги и двете птици. Инкубационният период продължава 43 дни. Малките напускат гнездото във втората половина на юли и началото на август.

Хранене: Основната храна на царския орел в България са таралежът, лалугерът, заекът, полевките, белият щъркел. През зимата се засилва делът на врановите птици и мършата.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват големи стари дървета в околнините на гората в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. Значителна част от гнездата на кръстатите орли в ниските райони са на тополи, тъй като обикновено те са единствените оцелели високи дървета в околността. В радиус от 500 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-август. През останалото време на годината да не се допуска сеч в радиус 200 м.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Запахите за царския орел включват използването на отрови срещу наземни хищници, влизачи в менното му, безпокойство на местата за гнездене, загубата на местообитания – изсичането на старите крайречни тополи; интензивното земеделие и токови удари от електропреносната мрежа. Също така кражбата на яйца и малки в пухесто оперение от гнездата им с цел продажба.

Малък креслив орел *Aquila pomarina*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 61-66 см. Размах на крилата: 145 см. Тегло: 1,6 кг.

При малкия креслив орел има възрастов диморфизъм. Възрастните са с кафяво оперение. Младите са шоколадово-кафяви, с добре оформено жълто петно на тила, а надкрилията им са с два реда бели петна, което е характерен отличителен белег от младите на големия креслив орел. Тялото отдолу е изпъстрено със светли шрихи.

Продължителност на живота: 20-25 години.

Разпространение: Малкият креслив орел се среща в Европа, Азия и Африка. В България е гнездящо-прелетен, преминаващ и отчасти зимуващ вид. Обитава западни горски масиви от бук и дъб в близост до просторни тревни площи и край селскостопански земи, които птиците използват за ловуване.

Размножаване: Моногамен вид е, женската снася по 1-2 яйца в началото на май, които мъти в продължение на 38-41 дни. Малките напускат гнездото на около 55-дневна възраст. Малкият креслив орел строи гнездото си на дървета.

Хранене: Храни се с полевки, лалугери, гущери, водни жаби, дребни птици и насекоми.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват дървета с гнезда и големи стари дървета в околнините на гората и в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли. През останалото време на годината да не се допуска сеч в радиус 150 м. В отделите с регистрирани гнезда на вида да не се извършват интензивни сечи.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът от браконieri по време на миграция, загубата на местообитания – изсичането на стари гори и регулярната сеч в равнинни територии; интензивното земеделие и токови удари от електропреносната мрежа.

Орел змияр *Circaetus gallicus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 64-70 см. Размах на крилата: 160-180 см. Тегло: 1,5-2 кг.

Крилата и тялото на орела змияр отдолу са изцяло светли с по-тъмни напетнявания. Главата и гушата му са кафяви и контрастират със светлото тяло. При някои млади индивиди отдолу липсват напетняванията и гушата също е по-светла, поради което изглеждат изцяло бели.

Продължителност на живота: Около 20 години.

Разпространение: Среща се в Европа, Азия и Африка. В България е гнездящо-прелетен и преминаващ вид. Среща се в разредени широколистни и иглолистни гори в близост до открити терени, пасища и ливади.

Размножаване: Орелът змияр е моногамен вид. Гнезди на дървета, главно широколистни, през април-май. Снася по едно яйце, като и двамата родители участват в мътенето. Инкубационният период е 47 дни. Малките излизат в периода юли-август.

Хранене: Храни се предимно със змии, но ловува също и гущери, жаби, птици, гризачи, мекотели. Малките могат да погълнат много по-тежка змия от собственото си тегло, а ако не успеят да я преглътнат, опашката на змията остава да стърчи от човката, докато не се смели постепенно предната ѝ част и не бъде погълната цялата.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват силно разклонени дървета, дървета с гнезда и големи стари дървета в крайните на гората и в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-август. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът им от браконieri по време на миграция, загубата на местообитания – изсичането на старите гори; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

тъмна морфа

светла морфа

Малък орел *Hieraetus pennatus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 47-50 см. Размах на крилата: 120-127 см. Тегло: 0,75-1 кг.

Малкият орел има светла и тъмна фаза на оперението. При светлата фаза оперението отдолу е бяло с тъмни махови пера, а при тъмната фаза то е изцяло кафяво. И при двете фази оперението отгоре е кафеникаво с просветляване в задната част на покривните пера.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: Малкият орел е разпространен в Европа, някои части на Африка, Азия и Австралия. Среща се на цялата територия на България като гнездящо-прелетен и преминаващ вид, но с ниска плътност. Обитава стари широколистни гори в полупланински и хълмисти райони до около 2000 м надморска височина и ниските части на по-високите планини.

Размножаване: Малкият орел е моногамна птица. Двойките заемат гнездова територия в края на март, началото на април. Брачният им полет е характерно вълнообразно змуркане. Гнездят на дървета, по-рядко на скали. Снасят до 2 яйца. Инкубационният период е 36-39 дни, а малките остават в гнездото около 50 дни.

Хранене: Ловува основно птици – гълъби, дроздове, чучулиги, синигери, но също и бозайници, гризачи и влечуги, които лови в гори и открити пространства.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват дървета с гнезда и големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли. В подотделите с регистрирани гнезда на вида да не се извеждат интензивни сечи.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Малкият орел е обект на незаконен отстрел от браконieri и на незаконно соколарство от соколари. Проблем е и незаконното залагане на отровни примамки, практикувано от гълъбовъдчи. Други заплахи са загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Черна каня *Milvus migrans*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 48-58 см. Размах на крилата: 130-175 см. Тегло: 0,9-1,1 кг.

Продължителност на живота: 15-20 години.

Разпространение: Гнездящо-прелетен, преминаващ и отчасти зимуващ вид. Сравнително често срещан около реките Дунав и Марица. Предпочита равнинните и хълмисти райони на страната, без планинската зона над 1000 м н. в. Има предпочитание към места в близост до влажни зони, дори при засилен антропогенен натиск. По време на скитания и миграции е навсякъде из страната, но по-значима е миграцията по черноморското крайбрежие.

Размножаване: Гнезди поединчно или в разредени колонии до 30 двойки. Събира се на групи по време на хранене, скитане, почивка и миграция.

Хранене: Черната каня се храни с мърша, често отнема плячката на други птици. Лови насекоми и дребни гръбначни животни.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват големите стари дървета, особено в близост до водни басейни, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 200 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли. През останалото време на годината да не се допуска сеч в радиус 250 м.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Безпокойство на местата за гнездене, загубата на местообитания – изсичането на старите крайречни тополи; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Осоая *Pernis ptilorhynchus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 56 см. Размах на крилата: 142 см. Тегло: 600-900 гр.

Продължителност на живота: Около 20 години.

Разпространение: Често се среща в Източна Стара планина, Странджа, Източни Родопи, в равнините и по-рядък. Предпочита високостеблени широколистни гори, но гнезди и в смесени и иглолистни гори до 1600-1700 м н. в. в близост до открити пространства. Многоброен е по време на миграция по черноморското крайбрежие, особено в края на август и началото на септември.

Размножаване: Двойките заемат гнездовите територии през април. Гнездят само по дървета, на височина 10-22 м или използват гнезда на други грабливи птици. През април-май се снасят две, много рядко едно, три или четири яйца. Мътенето продължава 28-35 дни, а малките остават в гнездото около 40-45 дни.

Хранене: Осоаят е насекомоядна птица. Лялото се храни предимно с ларвите на оси. В години на недостиг на оси се храни също и с жаби, зми, млади птици и мишки.

Препоръки и указания за опазване на вида: В отделите, в които е регистриран видът, да се запазват стари и силно разклонени дървета, както и дървета с гнезда (вкл. гнезда на други видове, тъй като осоят често използва стари гнезда на други птици, например врани). В радиус от 200 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период от март до юли.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът им от браконieri по време на миграция, загубата на местообитания – изсичането на старите гори; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Тръстиков блатар *Circus aeruginosus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 52 см. Размах на крилата: 122 см. Тегло: 540-670 гр.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: В България е гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. В миналото се е срещал често, но през втората половина на ХХ век е все по-рядък. Палеарктичен вид. Обитава блатата, езера и устия на реки с гъста растителност от тръстика и папур. По време на миграции и зимуване обитава различни естествени и изкуствени влажни зони в ниските части на страната.

Размножаване: Преобладават единично гнездящите двойки, но са познати и малки гнездови колонии. Гнездото е труднодостъпно, разположено ниско сред гъста блатна растителност. Двойката отглежда 4-5 малки, които излитат през юли.

Хранене: Храни се с яйца и малки на наземно гнездящи птици, гризачи, малки зайци, гущери, едри насекоми.

Препоръки и указания за опазване на вида: Изготвяне на програма за опазването му. Актуализиране на Националния план за опазване на влажните зони в страната.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Браконьерски отстрел, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове. Нападение и унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване, пожари в блатата, блатистите райони и опашките на язовирите (тръстика, камъш, папур, трева и храсти) по време на размножаването и докато малките са в пухесто оперение.

Ливаген блатар *Circus pygargus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 42-46 см. Размах на крилата: 115-125 см. Тегло: 330-420 гр.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. Територии с най-висока гнездова плътност са Дервентските възвишения, районът на язовир „Малко Шарково“, Ямболското и Старозагорското поле. Проявява силно изразена привързаност към разнообразни влажни зони. В България често гнезди в обработваеми площи, най-често засети с пшеница. Извън размножителния сезон връзката с влажните зони значително отслабва.

Размножаване: Гнезди поединично или в разреждени колонии. Мигрира поединично или по двойки, понякога формира малки ята с други ястребови птици при пресичане на големи водни площи.

Хранене: Храни се с яйца и малки на наземно гнездящи птици, гризачи, малки зайци, гущери и едри насекоми.

Препоръки и указания за опазване на вида: Ежегодно картиране на гнездовите колонии, особено на по-големите от 10 двойки, локализиране на гнездата и обезопасяването им чрез ограждане (с бали слама) в радиус от 15 м. Отлагане на жътвата при локализиране на по-големи колонии и компенсирание на собствениците за пропуснати ползи вследствие на предприетите консервационни мерки.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Браконьерски отстрел, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове. Понякога биват нападани и от наземни хищници, безпокойството през периода на размножаване, пожари по време на размножаването и докато малките са в пухесто оперение в ниви с пшеница и ечемик (местата, където гнездят). Прегазване на малките и възрастните птици от комбайни по време на жътва.

Обикновен мишелов *Buteo buteo*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 55 см. Размах на крилата: 125 см. Тегло: 0,7-1,3 кг.

Продължителност на живота: Около 30 години.

Разпространение: Обикновеният мишелов се среща в Европа, Азия и Африка. В България се среща целогодишно. Обитава разнообразни местообитания, но най-често култивирани земи в близост до гори. Мигрира на разредени ята и зимува на групи в равнини.

Размножаване: Моногамни птици са. Строят гнездото си на дърветата. Обикновено използват гнездото от предишната година, като с течение на времето то може да достигне метър в диаметър и 80 см във височина. Снасят по 3-4 яйца, които мътят и двамата родители в продължение на 30-35 дни, като женската прекарва повече време в гнездото. В първите дни мъжкият носи храна в гнездото, а женската я разкъсва на по-малки парчета. По-късно и двамата родители започват да оставят храната на ръба на гнездото. Малките напускат гнездото на 45-дневна възраст, като родителите ги хранят още известно време след това.

Хранене: Обикновеният мишелов има сравнително къси и слаби крака и нокти, които не му позволяват да ловува прекалено едра плячка. Храни се предимно с дребни бозайници, вълчуци, земноводни и едри насекоми. Понякога яде и мърша.

Препоръки и указания за опазване на вида: В отделите, в които е регистриран видът, да се запазват стари и силно разклонени дървета, както и дървета с гнезда. В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли. В подотделите с регистрирани гнезда на вида да не се извеждат интензивни сечи. Изработване на Планове за управление на защитените територии, в които се среща. Отчитане на хабитатните изисквания на хищните птици в лесоустройствените проекти. Повишаване на природозащитната култура на населението.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Сблъсъците с превозни средства. Незаконното залагане на отровни примамки, наред с други незаконни методи за изтребване, практикувани от браконieri и гълъбовъдци. Други заплахи са загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Белоопашат мишелов *Buteo rufinus*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 60 см. Размах на крилата: 135-145 см. Тегло: 1,5 кг.

Белоопашатият мишелов е по-едър от обикновения мишелов. Оперението му варира от светлооранжево до тъмнокафяво, като най-често срещани са птиците с ръждив цвят. Характерни за вида са светлата опашка и тъмните „слабини“. Някои възрастни птици са с много светла, почти бяла глава.

Продължителност на живота: Около 20 години.

Разпространение: Белоопашатият мишелов се среща в Европа, Азия и Африка. В България е постоянен вид, гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ. Обитава скали и открити хълмисти терени в проломи и ждрела на реки, отделни скални комплекси и каменни карieri с открити пространства около тях, които птиците използват за ловуване.

Размножаване: Белоопашатите мишелови правят гнездата си в скални ниши, на отвесни земни откоси, на samotни дървета или в покрайнини на гори. Снася 4-6 яйца в началото на март, има едно поколение годишно. На около 50-дневна възраст младите птици напускат гнездото.

Хранене: Храни се предимно с дребни бозайници – много от белоопашатите мишелови се специализират в лова на мишки или друга подобна по размери плячка, което се дължи на сравнително късите му и слаби пръсти на краката. Ловува, изчаквайки скрит на някое по-високо място – предпочитано такова са жиците на далекопроводите или оглеждайки от голяма височина с планирач полет.

Препоръки и указания за опазване на вида: В отделите, в които е регистриран видът, да се запазват стари и силно разклонени дървета, както и дървета с гнезда. В радиус от 300 м около гнезда (вкл. при гнезда на скали) на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли. Повишаване на природозащитната култура на населението.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Сблъсъци с превозни средства. Незаконното залагане на отровни примамки, наред с други незаконни методи за изтребване, практикувани от браконieri и гълъбовъдци. Други заплахи са загубата на местообитания, интензивното земеделие, токовите удари от електропреносната мрежа, безпокойството на местата за гнездене, прегазването на малките и възрастните птици от комбайни по време на жътва.

женска

Малък ястреб

Accipiter nisus

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 30-40 см. Размах на крилата: 60-80 см. Тегло: 150-300 гр.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Малкият ястреб обитава гори и покрайнините им в равнините, предпланините и планините до алпийския пояс. През гнездовия период е по-чест в планините и в широколистните гори. Около 1/3 от гнездовите находища се намират в защитени природни територии.

Размножаване: Моногамен вид е. Гнезди по единични високи дървета в открити места или по покрайнини на гори. Снася 2-6 яйца, които женската мъти около 32-34 дни.

Хранене: Ловува дребни птици до 120 гр, обикновено до 7 км от гнездото.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват дървета с гнезда и големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли. През останалото време на годината да не се допуска сеч в радиус 150 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида да не се извеждат интензивни сечи.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Незаконното залагане на отровни примамки, наред и други незаконни методи за изстребване, практикувани браконieri и гълъбовъди. Други заплахи са загубата на местообитания, интензивното земеделие и сблъсъци в прозорците на сгради по време на преследване на плячката.

мъжка

Голям ястреб

Accipiter gentili

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: ♂ 49-56 см; ♀ 58-64 см. Размах на крилата: ♂ 93-105 см; ♀ 108-127 см. Тегло: 0,6-1,4 кг.

Има широки крила и дълга опашка, които му осигуряват маневреност при ловуване между дървета и храсти. Възрастните птици отгоре са сиви, а отдолу светли, с напречни ивици по гърдите и корема. Младите са кафяви отгоре, а отдолу са охристи с надлъжни петна. Би могъл да се обърка с малкия ястреб, но се различава с по-големия си размер, ясно изразената бяла вейжда над окото, по-издължената глава и по-масивното тяло.

Продължителност на живота: Около 25 години.

Разпространение: Големият ястреб е гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. Обитава широколистни, смесени и иглолистни гори с просеки, обширни ливади и пасища сред тях. През зимата се среща и в открити земеделски райони, около влажни зони и дори в населени места. В много райони на България гнезди в иглолистни дървета. Те представяват едно от типичните размножителни местообитания на вида. Нерядко гнездата се намират близо до селища.

Размножаване: Размножителният период започва през март-началото на април. Ястребът строи големи гнезда, но може да използва и стари такива на други хищни или на вранови птици. Обикновено всяка двойка има по 2-3 гнезда в гнездовата си територия, които птиците използват през различни години. Снасят от 2-5 яйца, най-често 3 или 4, които мътят 35-38 дни. Младите птици напускат гнездото около 40 дни след излюпването си.

Хранене: Храни се с дивни птици и дребни бозайници.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват дървета с гнезда и големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли. През останалото време на годината да не се допуска сеч в радиус 150 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида да не се извеждат интензивни сечи.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Незаконното залагане на отровни примамки и с други незаконни методи за изстребване, практикувани от браконieri и гълъбовъди. Други заплахи са загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Късопръст ястреб *Accipiter brevipes*

Семейство: Ястребови (Accipitridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 30-38 см. Размах на крилата: 63-80 см. Тегло: 150-270 гр.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Обитава гористи местности в областите на езера и реки, в предпланините и основно в равнините.

Размножаване: Гнезди по дърветата. Снася 3-5 яйца, които мъти 30-35 дни. Годишно отглежда едно люпило. Малките напускат гнездото след месец и половина, но още известно време се придържат в близост и нощуват там.

Хранене: Храната на ястреба е разнообразна. Той е хищна птица, храни се с сребрни животни, птици, гущери, насекоми. Най-често ловува следобед и привечер, като лети ниско над земята.

Препоръки и указания за опазване на вида: В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли. През останалото време на годината да не се допуска сеч в радиус 150 м. В подготвените с регистрирани гнезда на вида да не се извеждат интензивни сечи.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пряк отстрел от браконieri по време на есенната миграция на птиците, съвпадаща с периода на лов на прелетен дивеч; загубата на местообитания – на големи дървета по поречищата на реките, поради псевдопочистване на речните корита; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Керкенец (Черношипа Ветрушка)

Falco tinnunculus

Семейство: Соколови (Falconidae)

Размери и отличителни

белези: Дължина на тялото:

31-37 см. Размах на крилата:

67-78 см. Тегло: 180 гр.

При керкенеците се наблюдава

изявен полов диморфизъм,

като мъжкият е със сива глава

и ръждиви, изпъстрени с тъмни

петънца криле, а женската е

еднообразно кафеникава, изпъстрена с

по-тъмни петънца.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Керкенецът е широко разпространен в Европа, Азия и Африка. Предпочита открити местности и избягва гъсти гори. Често може да се види да лети над поляни, ниви и ливади. Понякога се среща и в градска среда.

Размножаване: Видът гнезди веднъж годишно, най-често в изоставени гнезда на врани, свраки или други сравнително едри птици. Понякога в градовете гнезди по високи сгради, като избира отвор в стена, защитен от вятъра. Започва да снася в края на април-май. Яйцата обикновено са 4-5 на брой. Мъти в продължение на 28-30 дни. През следващите 7-8 дни започва да напуска по малко гнездото. След този момент и двамата родители се заемат с изхранването на малките. Младите птици са оцветени като женските.

Хранене: Керкенецът се храни основно с едри скакалци, мишки, гущери, жаби, млади птици, възрастни чучулиги, врабчета и други. Най-едрият животни, които напада, са невестулка, хомяк, кос и пъдпъркъ. Понякога напада от засада от дърво, като много рядко преследва птици в полет и обикновено тези преследвания завършват без успех. Плячката си убива както повечето соколи – с един удар на клона във врата.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват дървета с гнезда (вкл. гнезда на други видове, например врани) в околнините на гората и в отдалечените, в които е регистриран видът. В радиус от 200 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период март-юли.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пряк отстрел от браконieri; загубата на местообитания – на големи дървета по поречищата на реките, поради псевдопочистване на речните корита; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа. Кражбата на малки в пухесто оперение от гнездата, за да бъдат превърнати в домашни любимци от соколари, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове.

Белошипата Ветрушка

Falco naumanni

Семейство: Соколови (Falconidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 27-33 см. Размах на крилата: 63-72 см. Тегло: 150 гр. Белошипата ветрушка е вид много близък с черношипата ветрушка, но е по-гребен. Мъжкият е с ръжливосиви крила без петна по тях. Има светли нокти, докато при керкенеза са черни, откъдето идва и името на вида.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Белошипата ветрушка е прелетен вид, гнезди в южните части на Европа, Северна Африка и Централна Азия. Зимува на юг от Сахара. Предпочита топла, добре огрени от слънцето открити площи, обрасли с трева, храсти и не много дървета.

Размножаване: Белошипата ветрушка е колониален вид, гнезди в ниши, площадки или кухни в сгради или дървета. Колониите остават здружени често в продължение на много години. Долитат през март-април, снасят по 4-5 яйца през май, а мътенето трае около 28 дни. Малките излитат юли-август.

Хранене: Храни се предимно с едри скакалци, но лови също така гребни гущери, зми и мишки. Когато ловува, птицата понякога застава неподвижно във въздуха, трептейки с криле, което ѝ позволява да оглежда района достатъчно дълго, за да се покажат скрилите се или останали неподвижни по някаква причина жертви. Обикновено не се отдалечава много от колонията си.

Препоръки и указания за опазване на вида: Осигуряване и прилагане на Националния план за опазването му; мерки за вида в плановете за управление на всички защитени територии, в които се среща. Обявяване на природните паркове „Източни Родопи“ и „Западни Родопи“, разработване и прилагане на Плановете за управлението им. Оценка на възможностите за размножаване на затворено и реинтродукция в подходящи райони.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на белошипата ветрушка. Също така съперничеството за гнездови места с други видове (кукумявки, чавки и др.), загубата на местообитания – ремонтране на покривните конструкции на къщите и замаяната на керемиди с модерни елементи; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Вечерна Ветрушка

Falco vespertinus

Семейство: Соколови (Falconidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 28-34 см. Размах на крилата: 65-76 см. Тегло: 150 гр.

При вечерната ветрушка се наблюдава изразен полов диморфизъм. Мъжките са с характерно тъмносиво оперение и тъмночервени „гащи“ и подопашие. Женските са със светлоръждиви гърди, корем и подкрилия, напетена долна страна на крилата и опашката. Младите отдолу са изцяло напетнени.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Вечерната ветрушка се среща в източна Европа и някои части на Азия. В България е гнездящ прелетен и преминаващ вид. Наблюдава се предимно в Дунавската равнина и в близост до самата река Дунав. Гнезди в районите на Дуранкулак, Шабла, Калчакра, Добруджа. Предпочита открити равнинни пространства край селскостопански площи, полезащитни пояси и други горски насаждения.

Размножаване: Вечерната ветрушка гнезди колониално от средата на май, като понякога използва гнездата на свраки и посевни врани. Снася 3-4 яйца, като малките излитат след 26-28 ден. Пролетната миграция на вида е през април-май, а есенната през септември-октомври.

Хранене: Храни се главно с попови прасета, водни кончета, скакалци, бръмбари, гущери и гребни бозайници.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проучване на факторите за срива на гнездовата популация в страната. Спешно изготвяне на Национален план за опазването му, осигуряване охрана на гнездата, поставяне на гнездилици, повишаване на екологичната култура на населението. Да се запазват дървета с гнезда (вкл. гнезда на други видове, например врани) в околните на гората и в отделите, в които е регистриран видът. В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период април-август.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на вечерната ветрушка, загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Сокол орко *Falco subbuteo*

Семейство: Соколови (Falconidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 28-31 см. Размах на крилата: 75-80 см. Тегло: ♂ 150-200 гр; ♀ 230-340 гр.

Долната част на тялото на соколът орко е оцветена в светли тонове, горната в тъмни. Има характерни тъмни мустаци, спускащи се от страни на човката. Краката са оперени само в горната част, в ръждив цвят.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Соколът орко се среща в Европа, включително и в България, в Азия и Африка. Предпочита степи и други подходящи открити местности покрити нарядко с гървета. Не се среща в градски или заселени от човека територии. Прелетна птица е, европейските популации зимуват в централна и тропическа Африка.

Размножаване: В края на април, началото на май се завръщат в областите на гнездене и заемат избрана от тях гнездова територия. Подобно на другите соколи, соколът орко не строи собствено гнездо, а заема такова от друг вид птица. През следващите години птицата се връща в същото гнездо, стига да е запазило годността си за мътене. Предпочита да използва гнезда на вранови птици, най-вече на чавки. Снася 2-4 яйца, когото мъти 28 дни. Най-често само две малки успяват да оцелеят и на 23-28 дневна възраст те напускат гнездото. Майката е изключително грижлива и когато донесе плячка в гнездото, къса от нея малки парченца месо, чисти ги от перушина и ги подава в човката на малките. При започване на есенната миграция семейството се разпада напълно.

Хранене: Соколите орко се хранят предимно с дребни птици, които улавят по време на полет.

Препоръки и указания за опазване на вида: Да се запазват гърветата с гнезда (вкл. гнезда на други видове, например врани) в околнините на гората и в отделите, в които е регистриран видът. В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период април-юли. Видът е рядък, поради загуба на голяма част от крайречните горски местообитания в близост; препоръчително е местообитанията на вида да се обособят като гори във фаза на старост.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Съперничество с други видове, гнездящи в близост; наранявания след борба с конкурентни видове, също така загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Сокол скитник *Falco peregrinus*

Семейство: Соколови (Falconidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: ♂ 38-35 см; ♀ 46-51 см. Размах на крилата: ♀ 89-100 см; ♂ 104-113 см. Тегло: 0,5-1 кг.

Соколът скитник е едра птица с масивно тяло и широки заострени крила. При него има изразен полов диморфизъм – женските птици са по-едри от мъжките. Главата му е черна с характерни широки бакенбарди.

Продължителност на живота: Около 25 години.

Разпространение: Среща се в почти цяла Европа. В България пребивава целогодишно, дори и през гнездовия период. Обитава проломи, дефилета и скални масиви от морското равнище до алпийските райони.

Размножаване: Соколът скитник достига полова зрялост на възраст 2-3 години. Размножителният сезон е в периода март-април. Женската снася 3-4 яйца през интервал от 2-3 дни. Инкубационният период е 29-32 дни.

Хранене: Храни се най-често с птици, които улавя в полет. Ловува също дребни бозайници, гризачи, земноводни, гущери и големи насекоми. Ловува като се спуска от високо, понякога от километър, с голяма скорост. Това е най-бързата птица на Земята – при пикиране може да развие над 320 км/ч. При изобилие на други видове плячка, може да промени стила си на лов и да напада животни на земята и дори на гърветата.

Препоръки и указания за опазване на вида: Въвеждане на пълна забрана за отглеждане на хищни птици от частни лица и организации с комерсиална цел. Извършване на целенасочена работа по проблема със соколарството и убиването на птици от гълъбария. Въвеждане на забраняващи или ограничаващи режими, при практикуването на скално катерене през размножителния период.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Кражба на малки в пухесто оперение от гнездата, за да бъдат превърнати в домашни любимци или използвани за лов със соколи от соколари; незаконното залагане на отровни при-мамки и други незаконни методи за изтребване, практикувани от браконieri и гълъбовъди. Други заплахи са загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Ловен сокол *Falco cherrug*

Семейство: Соколови (Falconidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 45-55 см. Размах на крилата: 105-130 см. Тегло: ♂ 730-990 гр; ♀ 0,9-1,3 кг.

Възрастните ловни соколи обикновено са по-светли от младите. Възрастните имат светли гърди с капковидно напетняване. Краката и восковицата са светлосинкави и започват да пожълтяват през втората година.

Продължителност на живота: 20-25 години.

Разпространение: В България се среща целогодишно. Типичните местообитания на ловния сокол са лесостепите в низините и предпланините, а на някои места и откритите планински била и плата.

Размножаване: Ловният сокол предпочита труднодостъпни места за гнездене с добра видимост към ловната територия. Женската снася обикновено 3-5 яйца в средата или края на месец март. Мътенето продължава около 32 дни.

Хранене: Предпочитаната плячка на повечето птици е лалугерът. Ловният сокол може да използва за храна и други видове дребни гризачи, както и средни и малки по размер птици.

Препоръки и указания за опазване на вида: В крайните на гората и отшелите, в които е регистриран видът, да се запазват стари и силно разклонени дървета и дървета с гнезда (вкл. гнезда на други видове). Охрана на гнезда в случай, че бъдат намерени. В радиус от 300 м около гнезда на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период. През останалото време да не се допуска сеч в радиус 150 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида да не се извеждат интензивни сечи.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Ловният сокол е атрактивна птица, използвана и активно обучавана за лов, откъдето идва и името ѝ. В миналото заплахата за вида е била кражбата на малки от гнезда с цел обучение за лов от соколари, международен трафик на птици към страни от Западна Европа, а от там към Близкия изток. Залагането на отровни примамки от гълъбовъдци, прекият отстрел от браконieri, загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Лиска (Белочела водна кокошка) *Fulica atra*

Семейство: Дъргадцови (Rallidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 36-42 см. Размах на крилата: 70-80 см. Тегло: 0,6-1,2 кг.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Лиската е широко разпространена в Европа, Азия и Северна Африка. В северните части на арела е прелетна птица, а в южните – скитащ и постоянен вид. Лиската обитава сладководни и полусолени влажни зони. При миграция и зимуване образува големи самостоятелни ята. Зимува в Западна и Южна Европа, Северна Африка и Южна Азия. В България се среща през цялата година.

Размножаване: Лиската е моногамна птица и мъти два пъти годишно. През размножителния период тя е подчертано териториална. Женската прави гнездо на брега. Изгражда го от листа на водни растения. Снася между 5 и 10 жълтеникави яйца на тъмни петна и точки. Двете птици ги мътят на смени около 21-24 дни. Малките се излюпват достатъчно развити, за да могат да тичат и плуват добре.

Хранене: Храни се с части на растения, семена, охлюви, водни насекоми, червеи, рядко с дребни рибки. Търси храната си по водната повърхност или във водата, като се гмурка до 3-4 метра дълбочина, с отскок от повърхността.

Препоръки и указания за опазване на вида: Мониторинг на популациите през 5 години. Специален режим на косене в местообитанията от центъра към периферията на блока.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, застрояване на бреговете на водоемите, оплитане в корди и кукички на рибари. Унищожаването на яйцата от наземни хищници, безопасност през периода на размножаване.

Зеленоножка *Gallinula chloropus*

Семейство: Дърдавцови (Rallidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 32-35 см. Размах на крилата: 50-55 см. Тегло: 200-500 гр.

Има изразен възрастов диморфизъм.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Среща се главно в Южна Америка, Европа и някои части на Азия и Африка. Също и в западната и източната част на САЩ, и в Канада. Обитава разнообразни влажни зони, както в равнини, така и в предпланини. При миграции се среща поединично в равнинни водоеми.

Размножаване: Гнездото е построено на място с гъста растителност. Снасят от 5 до 8 яйца. Гнездата могат да бъдат повторно използвани от различни патици. Мътенето продължава около три седмици. И двамата родители инкубират малките и заедно ги отглеждат.

Хранене: Храната е от животински и растителен произход. Плува във водата, за да събере семена и други материали от растения, плаващи на повърхността на водата. Също така яде водорасли, дребни риби, попови лъжички, насекоми, плодове, трева, охлюви и червеи.

Препоръки и указания за опазване на вида: Защита на по-значимите находища в отделните райони на страната. Мониторинг на популациите през 5 години. Специален режим на косене в местообитанията от центъра към периферията на блока.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, застрояване на бреговете на водоемите, оплитане в корди и кукички на рибари. Унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

Ливаген дърдавец *Crex crex*

Семейство: Дърдавцови (Rallidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 25-29 см. Размах на крилата: 42-53 см. Тегло: 130-190 гр.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: Обитава влажни и мезофитни тревни съобщества между 500 и 1800 м. н. в. Избира предимно обработваеми площи, но се среща и по влажни ливади, предпланински плата и хълмисти райони с тревна растителност. Планинските местообитания не са типични за вида. Прелетна птица – долита през април и отлита през септември. Прелета ливадният дърдавец извършва поединично нощем, а през деня се крие в тревата. Зимува в Африка и на остров Мадагаскар.

Размножаване: Периодът на размножаване на вида настъпва през май-юни. Женската снася 8-12 яйца.

Хранене: Храни се със семена и дребни насекоми.

Препоръки и указания за опазване на вида: Защита на по-значимите находища в отделните райони на страната. Мониторинг на популациите през 5 години, ежегоден мониторинг на по-значимите находища. Специален режим на косене в местообитанията от центъра към периферията на блока.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, застрояване на бреговете на водоемите, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване.

Средиземноморска жълтонога чайка

Larus michahellis

Семейство: Чайкови (Laridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 52-58 см. Размах на крилата: 120-140 см. Тегло: 0,85-1 кг.

Най-често срещаната наша чайка. Трудно отличима от каспийската жълтонога чайка. Отличава се основно по по-късия и по-дебел клон с голямо червено петно при върха, по-късите крака и наличието на повече черно и по-малко бяло на върха на крилата, като бялото обикновено е по-видимо откъм върха. Гърбът е сив, коремът и главата – бели. Краката и клонът са жълти. Младите са пъстро-кафяви и с възрастта постепенно придобиват оперението на възрастните. Ирисът при възрастните индивиди е жълт, но по-тъмен от този при каспийската жълтонога чайка, при младите – тъмен.

Продължителност на живота: 25-30 години.

Разпространение: Разпространена е в Средиземноморието и крайбрежието на Атлантическия океан от Сенегал и Азорските острови до Британските острови. Обитава морски крайбрежия и водоеми във вътрешността на страната. Среща се по Черноморското крайбрежие, по-речията на реките Дунав, Марица, Тунджа, големите язовири и други влажни зони във вътрешността на страната. Гнезди основно в населените места, по покривите на сградите, една от последните колонии извън селищата е на остров Св. Иван, срещу гр. Созопол. Среща се и в София. Постоянен вид.

Размножаване: Гнезди по покривите на сгради и скали. Снася 2-3 яйца, има едно поколение годишно през периода април-юни.

Хранене: Храни се с разнообразни безгръбначни животни, риба, умрели животни и хранителни отпадъци, често се струпува около сметниците.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, застрояване на бреговете на водоемите, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване, вземане на яйца от гнездата от тийнейджъри. Отворени контейнери в по-големите градове и огромни бунища в селата.

Гривеста рибарка

Thalasseus sandvicensis

Семейство: Чайкови (Laridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 37-43 см. Размах на крилата: 85-97 см. Тегло: 250 гр.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: Космополитен вид с петнист гнездови ареал. Гнездящо-прелетен в Северна Европа, зимува в Южна Европа и Африка. Обитава солени крайбрежни езера с пясъчни коси. Мигрира по двойки и на ята до 50 птици от април до края на декември. Птиците от Черно море зимуват в Средиземноморието, Източна Европа и Западна Африка.

Размножаване: Размножителният сезон започва през май, но птиците долитат още през април.

Хранене: Храни се с дребни, плувачи близо до повърхността на риби, уловени с пикиране от 5-10 м височина.

Препоръки и указания за опазване на вида: Стриктно прилагане на природозащитното законодателство, регулиране на числеността на наземните хищници в местата за гнездене. Продължаване на изграждането и поддръжката на изкуствени острови, мониторинг.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, застрояване на бреговете на водоемите, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване от кайтсърфисти, лодки, яхти, джетове и други морски плавателни съдове. Също липсата на места за гнездене (липса на острови)

Речна рибарка *Sterna hirundo*

Семейство: Чайко̀ви (Laridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 33 см. Размах на крилата: 88 см. Тегло: 110-150 гр. Има възрастов диморфизъм и малки сезонни различия. През лятото възрастните отгоре са сиви, а отдолу бели.

Продължителност на живота: 15-20 години.

Разпространение: Гнездящо-прелетна и преминаваща птица. Обитава разнообразни сладководни, бракични и свръхсолени естествени и изкуствени влажни зони. Основните гнездови находища са в защитени територии.

Размножаване: Гнезди в самостоятелни или в смесени колонии с малката белочела рибарка, саблеклю̀на, черноглавата и речната чайка.

Хранене: Храни се с риба, скариди, насекоми.

Препоръки и указания за опазване на вида: Регулиране на числеността на наземните хищници. Изграждане на гнездови платформи и насипни острови в Атанасовското и Поморийското езеро, ЗМ „По̀да“ и окислителните езера на „Лукойл“. Недопускане на ремонтни дейности на дигите в поморийските и бургаските солници по време на гнездене. Гнездовите находища в окислителните езера на „Лукойл“ и опашката на яз. „Порови“ да бъдат обявени за защитени територии.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресушаване и деградация на влажните зони, замърсяване на водите, застрояване на бреговете на водоемите, унищожаване на яйцата от наземни хищници, безпокойство през периода на размножаване от кайтсърфисти, лодки, яхти, джетове и други морски плавателни съдове. Също липсата на места за гнездене (липса на острови).

млада

Гривяк *Columba palumbus*

Семейство: Гълъбови (Columbidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 41-43 см. Размах на крилата: 68-77 см. Тегло: 300-650 гр. Няма силно изразен полов диморфизъм, но мъжкят е малко по-едър и с метален блясък на гушата.

Продължителност на живота: 15-20 години.

Разпространение: Среща се в цяла Европа и по-голямата част от Азия. Силно разпространен е в България. Обитава гористите местности до 1800 м. н. в. Постоянен вид. По-значителна концентрация се наблюдава през есента, когато от север започнат да долитат по-големи ята, които временно се задържат у нас и след това отлитат на юг. Гривяците остават да зимуват и в студени зими, в случаите, когато има обилно плодосене на бука.

Размножаване: Образуват трайни двойки. Гнездото си правят от тънки клонки на различни височини по дърветата в най-глухите части на гората. Мътят два пъти през годината. В края на април женската снася две бели, сравнително едри яйца.

Хранене: Ядат семена на културни растения, бурени, иглолистни дървесни и храстови видове, гъбов и буков жълъд, къпини, ягоди, боровинки и други плодове, пъпки, зелени части и други. Редовно поемат гастролити. Хранят се предимно на земята, но може да кълват буков и гъбов жълъд, както и някои ягодови плодове по дърветата.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Безпокойство по време на размножаване, отстрел по време на забрана за лов, прибиране на жиби отстреляни екземпляри след лов с цел кръстосване с домашни гълъби в домашни условия.

Гузъмка

Streptopelia decaocto

Семейство: Гълъбови (Columbidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 31-34 см. Размах на крилата: 48-56 см. Тегло: 200 гр.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Разпространена само в страните с топъл климат от Югоизточна Европа до Япония. Постоянен вид. Гнезди и зимува в паркове, градини и селскостопански дворове. Гузъмката е птица на културния ландшафт и разпространението ѝ е свързано с човека. Напоследък се наблюдават отделни двойки, които през лятото се заселват и гнездят извън населените места.

Размножаване: Моногамна птица. Гнезди по дървета, високи храсти и човешки постройки, като прави рехави гнезда от клонки. Размножителният период е от февруари до октомври. Отглежда от 1 до 6 поколения годишно, като двамата родители мътят две яйца, средно по 20-21 дни.

Хранене: Предимно растителнояден вид. През зимата може да се образуват големи ята там, където има хранителни запаси от зърно, например по силози и дворове. Обича царевича и пшеница, както и хранителни отпадъци. Храни се и с насекоми.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Безпокойство по време на размножаване, пряк отстрел по време на забрана за лов от браконieri, както и от младежи с въздушни пушки. Други заплахи включват загубата на местообитания, интензивното земеделие, кражбата на малки в пухесто оперение от гнездата най-вече от тийнейджъри за отглеждане в домашни условия и след това размножаване и кръстосване със скумруци.

Гургулица

Streptopelia turtur

Семейство: Гълъбови (Columbidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 27-29 см. Размах на крилата: 48-53 см. Тегло: 150 гр.

Има слабо изразен възрастов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Гнезди в Европа, Мала Азия, Иран, северните части на Афганистан, Индия и Африка. У нас се среща повсеместно до около 1200 м н. в. Типичните ѝ местообитания през размножителния период са широколистни гори, овощни градини, паркове, залесителни пояси, единични дървета сред полето, малки горички сред обработваемите площи. Предпочита периферията на горите в съседство с открити площи и вода. Не гнезди в населени места. Прелетен вид е. Пролетният прелет е през април, а основната част от птиците отлитат на юг до средата на септември.

Размножаване: Гургулицата гнезди по дървета и храсти на височина 1,5-2 м, рядко повече. Гнездото е плоско, изградено от тънки клонки. Постлано е със суха трева, корени и листа. Гнездовият период е от втората половина на април до края на юли. У нас гнезди два пъти годишно.

Хранене: Основната храна на гургулицата са семена. Предпочита семената на маслодайните растения като слънчоглед, коноп и дзузи, от които бързо се угоява преди отлитането на юг.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Безпокойство по време на размножаване, пряк отстрел по време на забрана за лов от браконieri, както и от младежи с въздушни пушки. Други заплахи включват загубата на местообитания, интензивното земеделие, кражбата на малки в пухесто оперение от гнездата най-вече от тийнейджъри за отглеждане в домашни условия и след това размножаване и кръстосване със скумруци.

Забулена сова

Tyto alba

Семейство: Забулени сови (Tytonidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 33-39 см. Размах на крилата: 80-95 см. Тегло: 430-620 гр.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Размножаване: Гнезди в широки хралупи на дърветата в крайнините на гори, в и около населени места, в тъмни, непосещавани от човек тавански помещения или специални гнездулки. Размножителният период е в началото на март, а женската снася в края на април. Пълното мътило е от 3 до 8 яйца, като в неблагоприятни години отглеждат само 1-2 малки. Често птиците имат и по две лопила.

Хранене: Забулената сова е хищна птица, ловува нощем, след като напълно се е стъмнило. Ловните ѝ територии включват открити пространства като пасища и ливади, също и урбанизирани територии около постройки, складови помещения, градини и други. Има отличен слух, който ѝ помага да открива плячката си дори под снежна или листна покривка. Храни се с дребни бозайници като гризачи, с влечуги, земноводни, птици, едри насекоми и други безгръбначни.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проучване на разпространението и биологията на вида в страната. Повишаване на природозащитната култура на населението.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Отстрелът с въздушни пушки най-вече от младежи за забавление, загубата на местообитания – ремонтиране на покривните конструкции на къщите и замяната на керемиди с модерни елементи; ремонтните дейности по покривни конструкции на различни обществени и частни сгради в населените места, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Горска ушата сова

Asio otus

Семейство: Совови (Strigidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 31-37 см. Размах на крилата: 86-98 см. Тегло: 220-650 гр.

Горската ушата сова по външен вид напомня бухал, но е значително по-дребна от него. Както повечето совоподобни е активна предимно нощем, а денем стои неподвижна на дънер или дебел клон, добре прикрита със защитната си окраска. Общия тон на оперението ѝ е кафеникав, изпъстрен с по-тъмни петънца и резки, краката са покрити с пера почти до ноктите.

Продължителност на живота: 10-15 години.

Разпространение: В България присъстват целогодишно. Срещат се във всякакви видове гори – иглолистни, широколистни и смесени; в равнини, низини и планини, заселват се и в паркове.

Размножаване: Размножителният им период започва през март-април и тогава могат да се чуят призивите им нощем. Снасят 4-6 яйца, които се мътят в продължение на 25-30 дни. През месец май обикновено младите птици започват да напускат гнездото. Малките остават с родителите си до есента, обикновено биват хранени още 2-3 месеца от възрастните птици, докато станат способни напълно самостоятелно да си осигуряват прехрана.

Хранене: Горските ушати сови се хранят предимно с дребни гризачи като мишки и полевки, което ги прави много ценен и незаменим инструмент за регулиране на екологичното равновесие (като контрол на числеността на популациите на дребните гризачи). Ловуват обикновено нощем, от засада, използвайки зрението и слуха си, които са изключително добре развити. Слухът им е толкова развит, че могат да локализират по шума добре скрит под листа и трева гризач и да го заловят. Понякога се хранят и с по-едри насекоми като скакалци и бръмбари.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проучване на разпространението и биологията на вида в страната. Повишаване на природозащитната култура на населението.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Сблъсъците с превозни средства, конфликтите с хората в населените места, поради шума, предизвикан от младите птици; загубата на местообитания – изсичане на големи дървета от паркове в градове и села; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа. Прегазване на малките и възрастните птици от комбайни по време на жътва.

Блатна сова *Asio flammeus*

Семейство: Совови (Strigidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 36-40 см. Размах на крилата: 95-105 см. Тегло: 320-470 гр.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: Предпочита хълмисти, влажни и блатисти местности. В такива местообитания може да прекара цялата година.

Размножаване: Блатната сова снася 4-10 бели яйца, малките започват да летят след пет седмици. Половата зрялост настъпва приблизително на една година. Периодът на гнездене обикновено е от март до юни. Мътненето на яйцата продължава 26-30 дни. Блатната сова гнезди по земята.

Хранене: Главна храна са полевките. Също ядат и други малки гризачи и птици. Блатната сова ловува по зряч.

Препоръки и указания за опазване на вида: Прочуване на разпространението и биологията на вида в страната. Повишаване на природозащитната култура на населението.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пожари в блатата, блатистите райони и опашките на язовирите (тръстика, камъш, папур, трева и храсти) по време на размножаването. Отстрелът от браконieri, колекционерането им с цел препариране и поставяне в частни домове. Понякога биват нападани и от наземни хищници, безпокойството през периода на размножаване, пожари по време на размножаването и докато малките са в пухесто оперение в ниви с пшеница и ечемик (местата, където гнездят). Прегазване на малките и възрастните птици от комбайни по време на жътва.

млада

Чухал *Otus scops*

Семейство: Совови (Strigidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 19-21 см. Размах на крилата: 47-54 см. Тегло: 75-85 гр.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Чухалът обитава разредени широколистни гори с високи дървета, стари крайречни гори, единични дървета в открити пространства, залесителни пояси, градини и паркове в населени места. Прелетен вид е. До местата за размножаване долита през април. Миграцията зависи от времето. При студено време почива и се задържа по прелетния път и се връща по-късно. Отлита септември-октомври.

Размножаване: Чухалите образуват постоянни двойки. Потомството се отглежда в закрити гнезда като хралупи, също и в стари гнезда на свраки, врани, дневни грабливи птици. През май женската снася от 3 до 6 яйца. Мъти само женската в продължение на 24-25 дни. Малките напускат гнездото на 21-25 ден.

Хранене: Храни се с насекоми, гущери, птици и бозайници. Най-голям дял заемат насекомите – бръмбари, водни кончета, пеперуди, гъсеници. Също често жертви са домашното и полското врабче, допълнени от други пойни птици като синигер, белогушо копирварче, полска чучулига.

Препоръки и указания за опазване на вида: Прочуване на разпространението и биологията на вида в страната. Повишаване на природозащитната култура на населението.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, близаци в хранителния спектър на чухала, загубата на местообитания, изсичането на старите гори; интензивното земеделие, пряк отстрел от браконieri и младежи с въздушни пушки.

Бухал *Bubo bubo*

Семейство: Совови (Strigidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 67 см. Размах на крилата: 1,4-2 м. Тегло: 3 кг.

Продължителност на живота: 20-25 години.

Разпространение: Бухалът е най-едрата нощна граблива птица, срещаща се в България. Среща се в Европа и Азия, на изолирани от човешко присъствие места. В България се среща целогодишно. Обитава стари широколистни и иглолистни гори, степи, полупустини, влажни низини и сухи скалисти терени.

Размножаване: Брачният период при бухалите започва през февруари. Те гнездят в скални пукнатини на земята, рядко и в хралуци на дърветата. В края на март снасят 2-4 яйца през интервал от 2 до 4 дни. Затова излюпените след 35-дневното мътене малки са с различна възраст. Рядко храната стига за всички малки, особено в случаи, когато са 5 или 6. Тогава се случва най-едрите бухалчета да разкъсват и изяждат по-малките. Те започват да летят през юли. Младите бухали стават половно зрели на втората година.

Хранене: Бухалът ловува през нощта. В различните територии, плячка за него могат да бъдат най-разнообразни животни – плъхове, мишки, зайци. Яде и мърша от тези видове, както и млади и възрастни лисици, златки и други хищници, а също и едри насекоми, най-често бръмбари, понякога дори раци и риба. Храни се и с таралежи, змии и прилепи, които улавя, докато почиват качнали, и почти всички по-дребни птици в ловния му участък.

Препоръки и указания за опазване на вида: През гнездовия период от бухала март-юни в подготделите на гори с установено присъствие на вида да не се извършват стопански дейности. В тези подготдели да не се провеждат санитарни сечи, освен в случаите на големи природни нарушения или доказан каламитет. При провеждане на лесовъдски мероприятия в тези и съседните подготдели да се запазват дърветата с хралуци, които са потенциални места за гнездене. Препоръчително е местообитанията на вида да се обособят като гори във фаза на старост.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Сблъсъците с превозни средства, загубата на местообитания – изсичането на старите гори; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа. Браконерския отстрел, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове.

сива морфа

ръждива морфа

Горска улулица *Strix aluco*

Семейство: Совови (Strigidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 37-46 см. Размах на крилата: 81-105 см. Тегло: до 470 гр.

Горната страна на тялото на горската улулица е кафява или ръждивокафява с тъмни надлъжни петна и гребни белезникави ивици. Отдолу е белезникава с широки надлъжни и напречни шарки. Няма полов диморфизъм. Младите екземпляри имат по-рехаво оперение и светли размити шарки.

Продължителност на живота: 15-20 години.

Разпространение: Горската улулица се среща в Европа, Азия и северна Африка. В България е широко разпространена в цялата страна, в равнинни и планински райони. Установена е до 1750 м надморска височина. Най-многобройна е в пояса 200-600 м.н.в.

Размножаване: Размножителният период на горската улулица започва през февруари или март. Тогава птицата е активна и през деня. Лети между дърветата, пляска силно с крила, трака с човката си и издава силни кръсъщи. Снася 4-5 яйца, които женската мъти 30 дни. В първите дни след излюпването на малките женската ги топли, а мъжкият носи храната. По-късно при храненето вземат участие и двамата родители. Малките напускат гнездото след един месец, но дълго след това възрастните птици продължават да ги хранят. При изобилна храна и през „миши години“ (поява на голямо количество мишки) горската улулица отглежда и второ поколение.

Хранене: Горската улулица ловува нощем. Храната ѝ е разнообразна. В нея преобладават гребни мишевидни гризачи, но когато не може да намери достатъчно от тях, напада и гълъби, гарги, дроздове, синигери, врабчета, гущери, жаби и твърдокрили насекоми. Както при другите совови, несмилаемите остатъци от храната се акумулират в стомаха на топки постепенно и периодично биват повържани под формата на така наречените погадки, съставът на които позволява най-лесно и точно да се определи диетата на птицата.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проучване на разпространението и биологията на вида в страната. Повишаване на природозащитната култура на населението. **Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център:** Сблъсъците с превозни средства, загубата на местообитания – изсичането на старите гори; интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа. Браконерския отстрел, колекционирането им с цел препариране и поставяне в частни домове.

Домашна кукумявка *Athene noctua*

Семейство: Совоуи (Strigidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 22 см. Размах на крилата: 56 см. Тегло: 170 гр.

При домашната кукумявка се наблюдават малки възрастни различия. Възрастните отгоре са от жълтеникави до тъмнокафяви със светли петна, дребни и удължени по главата и едри по гърба и крилата; булото на лицето е белезникаво, а отдолу са белезникави до сиво-жълти с петна. Издават характерни звуци, от които идва и името на птицата.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Домашната кукумявка обитава Европа, Азия и Африка. Това е най-често срещаната сова в България. Обитава както населените места, така и планинските райони до 2300 м надморска височина – скали, отвесни брегове, стари гори, единични дървета сред полета. През есента и зимата слеза по-ниско в равнините и предпланините до около 900 м. В България е постоянен вид. Могат да се разселят до около 50 км от мястото на излюпване, рядко по-далече.

Размножаване: Домашната кукумявка мъти от април до юни, най-често в изоставени гнезда от други птици. Строи гнезда в дупки на дървета, стени на стари сгради, речни брегове и заешки дупки. При нормални условия снася от 3 до 5 яйца. Инкубационният период е 28 – 29 дни. На възраст от 7 седмици малките напускат гнездото и започват да се учат да летят.

Хранене: Домашната кукумявка се храни изключително с гризачи, поради което е извънредно полезна птица. В менюто ѝ влизат също насекоми, земни червеи, дребни земноводни и влечуги.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проучване на разпространението и биологията на вида в страната. Повишаване на природозащитната култура на населението.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Масираното използване на инсектициди в земеделието, сблъсъците с пътният трафик, ремонтните дейности по покривни конструкции на различни обществени и частни сгради в населените места, загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Козогоу *Caprimulgus europaeus*

Семейство: Козогоеви (Caprimulgidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 26 см. Размах на крилата: 58 см. Тегло: 65 гр. Има слабо изразен полов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Обитава Европа, Азия и Африка. В България се среща из цялата страна, в равнини и планини. Предпочита разредени гористи местности, сечища, поляни. Прелетна птица е. В началото на май пристига в България от Африка. Отлита на юг най-късно до средата на октомври.

Размножаване: Моногамен вид е. Пролетно време се наблюдават брачните полети на мъжкия, съпроводени с характерен вик. Гнезди направо на земята в плитка ямичка. Обикновено снася по две яйца, които биват мътени 17-21 дни от двамата родители. Малките напускат гнездото на 16-17 дневна възраст.

Хранене: Козогоята е samotна нощна птица с бърз и безшумен полет, която лови насекоми във въздуха, но понякога се храни и на земята, разнообразявайки диетата си с червеи, охлюви, дребни жабчета и други. Устата на козогоята е голяма и ловувайки, той я държи отворена.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на козогоята, загубата на местообитания, изсичането на старите гори, интензивното земеделие.

Черен бързолет *Aeronautes fuscipes*

Семейство: Бързолетови (Aerodidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 16 см. Размах на крилата: 38 см. Тегло: 40 гр.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Среща се в Европа, Азия и Африка. Черният бързолет прекарва по-голямата част от живота си във въздуха. Каца единствено при размножаването. Черният бързолет е прелетен вид и е изявен далечен мигрант. На територията на България са наблюдавани едни от най-късните масови есенни прелети в Европа.

Размножаване: Снася по две сферични бели яйца, които мътят и двамата родители. Малките се излюпват слепи и безпомощни, хранят ги и двамата родители с насекоми. Годишно отглежда едно, по-рядко две люпила.

Хранене: Храни се с сребрни летящи насекоми, предимно комари и мушици, които улавя, летейки с широко отворена човка, като в сакче.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизащи в хранителния спектър на бързолета, загубата на местообитания – санирането на панелни сгради.

Блед бързолет *Delichon urbicum*

Семейство: Бързолетови (Aerodidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 16-17 см. Размах на крилата: 39-44 см. Тегло: 40 гр.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Среща се в Европа, Азия и Африка. Бледият бързолет прекарва по-голямата част от живота си във въздуха. Каца единствено при размножаването. Пристига в България март-април. Отлита за Южна Африка през октомври и ноември.

Размножаване: Снася по две сферични бели яйца, които мътят и двамата родители. Малките се излюпват слепи и безпомощни, хранят ги и двамата родители с насекоми. Годишно отглежда едно, по-рядко две люпила.

Хранене: Храни се с сребрни летящи насекоми, предимно комари и мушици, които улавя, летейки с широко отворена човка, като в сакче.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизащи в хранителния спектър на бързолета, загубата на местообитания – санирането на панелни сгради.

Алпийски бързолет *Apus melba*

Семейство: Бързолетови (Apoidea)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 16 см. Размах на крилата: 44 см. Тегло: 100 гр.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Среща се в Европа, Азия и Африка. Алпийският бързолет е птица, която обикновено се среща в скалисти местности. Това също е и една госта приспособима птица. Много от високите сгради в градовете задоволяват изискванията на този вид за гнездене.

Размножаване: Гнезди в скалисти местности, входове на пещери, високи сгради. Гнездото е изградено от слянка и фина глина. Снася две, много рядко три сферични бели яйца, които мътят и двамата родители около 19 дни. Малките се излюпват слепи и безпомощни, хранят ги отново двамата родители с насекоми. Напускат гнездото на около 42-дневна възраст. Годишно се отглежда едно люпиле.

Хранене: Храни се с дребни летящи насекоми, предимно комари и мушици, които улавя, летейки с широко отворена човка, като в сакче. Нощем се издигат на около 2000 м височина и спят летейки, като леко забавят маховете на крилетата си.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на бързолета, загубата или разкъсването на местообитания, безпокойството на местата за гнездене, поради присъствието на алпинисти.

Земеродно рибарче *Alcedo atthis*

Семейство: Земеродни рибарчета (Alcedinidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 16 см. Размах на крилата: 25 см. Тегло: 40 гр.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Земеродното рибарче се среща в почти цяла Европа, в Южна Азия и Северна Африка. Среща се и в България около езера, блата и реки. Северните и южните популации извършват миграции в сезони на засушаване.

Размножаване: Гнездото си прави в дупки по бреговете на реки. Дупката е дълга от 30 см до 1 м и накрая завършва с широка гнездова камера, без постелка. По-късно дупката се покрива с дебел слой от хранителни останки, а от там започва и да мирише неприятно. Снася 4-8 кръгли бели яйца, които родителите мътят 21 дни. Малките напускат гнездото след 18 дни. Земеродното рибарче отглежда две поколения годишно.

Хранене: Храни се с малки рибки, които лови по водната повърхност, водни насекоми и техните ларви, мекотели и дребни земноводни.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на рибарчето, загубата на местообитания – изсичането на старите гори; интензивното земеделие, прекия опстрел от браконieri и младежи с въздушни пушки.

Обикновен пчелояд *Merops apiaster*

Семейство: Пчелоядовци (Meropidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 25-30 см. Размах на крилата: 35-45 см. Тегло: 200 гр.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Видът се размножава в широк ареал от Южна Европа и Северозападна Африка, до Северна Индия, но също и в Южна Африка. Среща се в цяла България, най-вече в Добруджа – в районите на Балчик, Крапец, Дуранкулак, в открити, сухи места в равнините и предпланините. Гнездящ и мигриращ вид. Един от късните пролетни мигранти. По време на миграция образува големи еднородни ята. Прелита от Южна Африка в средата или края на април. Оплита масово през август – септември.

Размножаване: Гнезди на колонии по отвесни пясъчливи брегове, най-често по Черноморското и по бреговете на реки. Женските снасят яйца през май и юни. Пчелоядът няма много неприятели, затова се размножава бързо. Женската снася от 3 до 8 яйца, които мътят и двете птици. Женската птица снася и още веднъж яйца, които се излюпват без мътене, поради топлото време и равномерната температура вътре в гнездата.

Хранене: Пчелоядът е насекомоядна птица. Пчелната отрова практически не му действа, поради което се храни предимно с жилещи насекоми – пчели, оси, по-рядко стършелци, а също така и с водни кончета, пеперуди, бръмбари и други, като хваща насекомите в полет.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на пчелояда, загубата на местообитания, интензивното земеделие, прекия отстрел от браконieri и младежи с въздушни пушки, запушването на дупките за гнездене на пясъчните брегове, най-вече от пчелари.

Синявица *Coracias garrulus*

Семейство: Синявицови (Coraciidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 35 см. Размах на крилата: 55-75 см. Тегло: 140-200 гр.

Мъжката е оцветена в ярко светлосиньо по главата, гърдите, опашката, гушата и крилето; в кафяво по гърба и много тъмно синьо в краищата на крилето. Женската е много по-бледа. Младшите птици приличат по цвят на женската.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Среща се в Африка, Азия и Европа, прелетна птица е. Северните популации зимуват на юг от Сахара. Обитава покрайнините на сухи гористи райони или открити местности с групички гървета. Среща се и в България. Обитава равнинни и хълмисти терени с единични стари гървета, оврази, суходолия, земни стени. Част от местообитанията по поречието на р. Дунав и Черноморското крайбрежие са включени в защитени територии.

Размножаване: Гнезди в дупки по гърветата, речни брегове, стръмни скалисти склонове. Дупката в земята бива изкопавана от самите птици, като нейната дължина е над половин метър, с разширение за гнездото накрая. Женската снася 4-6 кръгли блестящи бели яйца, с размери 28x35 мм, които и двамата родители мътят в продължение на 17-20 дни. Годишно отглеждат едно лопило.

Хранене: Храната си търси по гърветата и земята. Храни се с дребни безгърбначни, насекоми, червеи, влечуги, земноводни. Улавя при възможност дори и дребни птици и бозайници. Понякога яде и растителна храна.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на синявицата, загубата на местообитания – изсичането на старите гори, интензивното земеделие, прекия отстрел от браконieri и младежи с въздушни пушки.

Папуняк *Урира еропс*

Семейство: Папунякови (Uropidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 28-29 см. Размах на крилата: 45-46 см. Тегло: 50-80 гр.

Има слабо изразен полов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Среща се в Европа, Африка и Азия. Препочита полупустинни области, степи, поляни, овощни насаждения, осеяни нарядко с дървета области. Сечта и липсата на стари дървета с хралупи за гнездене прогонват постепенно папуняка от традиционните му местообитания. През септември на малки групи се отправя към Африка за зимуване. Пролетната миграция е през март-април, а есенната – през август и септември.

Размножаване: Моногамна птица. Гнезди в гупки, хралупи, покриви на изоставени селскостопански постройки и други. Сменя мястото си на гнездене всяка година. Гнездото е застлано много бедно с клонки и други подходящи материали, издига силна и лоша миризма. Снасят се от 4 до 9 яйца. Мътят 15-18 дни и двамата родители. По време на мътенето женската, а след това и излюпилите се малки отделят силен миризлив секрет от специални жлези, който служи за отблъскване на неприятелите.

Хранене: Храни се предимно с дребни безгръбначни, най-вече със скакалци, щурци и попови прасета. По-едри те разкъсва с удари с човката си, понякога ловко подхвърля храната във въздуха и я улавя. Сред природата, когато се храни с естествената си храна, може и да не пие вода.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на папуняка, загубата на местообитания – изсичането на старите гори; интензивното земеделие, прекия отстрел от браконieri и младежи с въздушни пушки.

Голям пъстър кълвач *Dendrocopos major*

Семейство: Кълвачови (Picidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 23-26 см. Размах на крилата: 38-44 см. Тегло: 70-90 гр.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Разпространен е широко в цяла Европа и Северна Азия, и обикновено е постоянна птица. Изключение са представителите на вида, живеещи в най-северните райони. Среща се и в България, в цялата страна, с изключение на безлесни земеделски райони в равнините. Обитава широколистни и иглолистни гори, паркове и градини в населените места.

Размножаване: Гнезди в хралупи на дървета, които сам си издълбава. Снася 4-7 яйца, има едно поколение годишно в периода април-юни.

Хранене: Храни се с ларви на насекоми и възрастни, намиращи се по кората на дървото; семена на дървета и плодове.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на кълвача, загубата на местообитания – изсичането на старите гори, интензивното земеделие, прекия отстрел от браконieri и младежи с въздушни пушки.

Селска лястовица

Hirundo rustica

Семейство: Лястовицови (Hirundinidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 17-23 см. Размах на крилата: 32-35 см. Тегло: 20 гр.

Има малки полови и възрастови различия.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Среща се в цялата страна, с изключение на някои високопланински райони без селища. Обитава по-често малки селища, рядко се среща далеч от населени места. Селската лястовица е прелетна птица. Долита през март и отлита през септември. Зимува в Африка. Размножаване: Гнездовият период започва през април. Гнезди под навеси, по стени на плевници и балкони, а понякога и под мостове и в широки входи на пещери. Гнездото има полукълбовидна форма. Снася 3-6 бели яйца, изпъстрени с кафеникави точки. Женската мъти яйцата две седмици. Отглежда две – три поколения годишно.

Хранене: Селската лястовица се храни с сребрни насекоми, които лови във въздуха. Ежедневно унищожава голямо количество комари, папатаци, мухи, молци, пеперуги и други. Годишно една лястовица използва за храна над 1 милион насекоми.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на селската лястовица, загубата на местообитания – сбаряне на гнездата, построени по сгради.

Градска лястовица

Delichon urbica

Семейство: Лястовицови (Hirundinidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 15 см.

Размах на крилата: 30 см. Тегло: 20 гр.

Няма полов диморфизъм. Младите птици наподобяват възрастните, но са без метален блясък и с по-светли краища на перата по гърба.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Широко разпространен вид, среща се в Европа, Азия, Африка. В България гнезди повсеместно в селища, включително и в планинските райони. По-рядко формира колонии по скали извън населени места. Живее, подобно на селската лястовица, в близост до хората и човешките поселения. В природата се придържа в близост до скалисти местности, където може да гнезди. Обитава гористи райони, покрайнини на гори и сладководни водоеми, но като цяло е силно урбанизиран вид. Прелетна птица. Долита на местата за гнездене през април. По време на есенната миграция прелетът ѝ е най-интензивен в средата на септември.

Размножаване: Моногамен вид. Гнездото ѝ е иззидано от кал и сламки и е подобно на това на селската лястовица, но с цялостно открита горна част. Снася от 4 до 6 яйца, които мъти в продължение на 12-14 дни. Родителите хранят малките предимно с насекоми. Те напускат гнездото след около 20-23 дни. Годишно могат да отглеждат до две люпила.

Хранене: Храни се предимно с сребрни летящи насекоми, които улавя ловко по време на полет.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на градската лястовица, загубата на местообитания – сбаряне на гнездата, построени по сгради.

Кос (Черен грозд)

Turdus merula

Семейство: Дроздови (Turdidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 27-29 см. Размах на крилата: 34-38 см. Тегло: 80-125 см.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: През зимата птиците от по-високите планински части се спускат в низините и равнините, като се придържат в районите на населените места. През лятото се изкачват и над 2000 м. н. в. Среща се в цялата страна, в зависимост от това къде ще успее да намери храна и подходящи условия за гнездене и размножаване. Из поля, лозя, зърнени насаждения, паркове, градини и други. У нас косят е постоянна птица.

Размножаване: Моногамна птица. Размножаването започва през март. Гнездото е ниско разположено на храсти или ниски дървета. Снася 3-5 яйца, има 2-3 поколения годишно в периода март-август. Женската мъти 12-14 дни. Малките се излюпват напълно безпомощни – голи и слепи.

Хранене: Храни се с червеи, насекоми и други безгръбначни, които намира по земята, като шумно разравя опадалите листа. През есента и зимата яде и плодове.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизащи в хранителния спектър на черния грозд, загубата на местообитания – изсичането на старите гори.

Поен грозд

Turdus philomelos

Семейство: Дроздови (Turdidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 20-22 см. Размах на крилата: 33-36 см. Тегло: 53-79 см.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Видът е разпространен в Европа и Азия. В Австралия и Нова Зеландия е допълнително интродуциран. В България се среща в цялата страна, с изключение на безлесните земеделски райони. Обитава предимно широколистни гори, но се среща и в смесени, и в иглолистни гори, също в планините до горната граница на гората. Среща се и в ивици от дървета и храсти, както в паркове и градини в населените места. Зимува в Западна и Южна Европа, Средиземноморието, Северна Африка и Мала Азия. В България долита през март и отлита през октомври-ноември. Много рядко отделни екземпляри остават в страната и през зимата.

Размножаване: Гнездото е изградено от кал и сламки, и е най-често в ниско разклонение на клонон на дърво или храст. Снася 3-5 яйца, има 2-3 поколения годишно през периода март-юли.

Хранене: Храни се с червеи, охлюви, насекоми и други безгръбначни животни, както и с плодове.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизащи в хранителния спектър на поиния грозд, загубата на местообитания – изсичането на старите гори.

Европейска сврака

Pica pica

Семейство: Вранови (Corvidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 40-50 см. Размах на крилата: 56-60 см. Тегло: 200-240 гр.

Продължителност на живота: Около 10 години.

Разпространение: Повсеместно разпространена в Европа, голяма част от Азия, а също и северозападна Африка. Съществуват няколко подвида, като у нас се среща европейският подвид. Живее предимно в равнинни и предпланински райони. Местобитанията варират значително. Това се обуславя от голямата екологична пластичност на вида и възможностите му бързо да се адаптира към променящи се условия. Най-характерните хабитати са откритите пространства с ивици дървета и храсти, полезащитни пояси, и покрайнини на гори до обработваеми площи. През зимата се среща и в населени места. Не мигрира. Наблюдава се целогодишно.

Размножаване: Моногамни птица. Размножителния сезон започва през март. Гнездото е кръгло, най-често е разположено на високи дървета. Едно гнездо може да се използва през няколко размножителни сезона, като двойката всяка година го надгражда и оформя. Обикновено се снасят между 5 и 8 яйца в края на март и през април. Отглежда се едно поколение годишно.

Хранене: Всеядна птица, храната ѝ е много разнообразна. Менюто ѝ включва както различни семена, орехи и жълъди, така и насекоми и дребни бозайници. Понякога напада гнезда на други птици и измъква от тях яйца и малки. Не отказва и мърша. Подобно на другите вранови птици, търси храната си основно на земята.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на свраките. Използването на отрови срещу наземни хищници, които свраките могат да погълнат с мършата.

Сойка

Garrulus glandarius

Семейство: Вранови (Corvidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 32-35 см. Размах на крилата: 54-58 см. Тегло: 170 см.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Среща се в цялата страна, с изключение на някои безлесни земеделски райони на Дунавската равнина и Тракийската низина. Постоянен вид. Обитава широколистни, смесени и иглолистни гори, ивици от дървета и храсти, крайречни гори, овощни градини, паркове и градини в населените места.

Размножаване: Гнездото е изградено от клони и обикновено е разположено в горната част на короните на дърветата. Снася 5-7 яйца, има едно поколение годишно в периода април-юни.

Хранене: Всеяден вид, като растителната храна преобладава-семена, плодове, жълъди, но през пролетта и лятото яде и насекоми, гущери, дребни гризачи, яйца и малките на пойните птици. През есента прави запаси за зимата от жълъди, лешници и орехи, и така спомага за разпространението на тези дървесни видове, и възобновяването на горите.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на сойката. Прекътя отстрел от браконieri, както и от младежи с въздушни пушки, заради красивите пера на птицата.

Чавка

Corvus monedula

Семейство: Вранови (Corvidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 34-39 см. Размах на крилата: 64-73 см. Тегло: 220 гр.

Продължителност на живота: Около 20 години.

Разпространение: Чавката е разпространена в много обширни области – от Северозападна Африка до практически цяла Европа. Живее в залесените степи, в гористите местности, в обработваемите земи, по крайбрежните скали, в селата и градовете.

Размножаване: Обикновено гнезди на многобройни шумни колонии в кухини на дърветата, по скали или порутени сгради, а понякога и в гъсти излолистни гори. Снася 4-5 яйца, които мъти около 17-18 дни, а на малките им порастват пера след около 30-35 дни. Ако по време на буря или при прелитане от гнездото изпадне пиле, родителите, както и други членове от ятото, продължават да го обгаржват. При опит за вземане или нападение на изпадналото пиле семейството го защитава.

Хранене: Храни се най-вече с това, което намери на земята, но намира храна и по дърветата. Яде насекоми и други безгръбначни, зърна и семена на бурени, остатъци от храните на хората и изхвърлена на брега риба.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизачи в хранителния спектър на чавките, загубата на местообитания – санирането на панелни сгради, ремонтирането на покривните конструкции на къщите и замената на керемиди с модерни елементи.

Посевна врана

Corvus frugilegus

Семейство: Вранови (Corvidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 45-47 см. Размах на крилата: 90-99 см. Тегло: 450 гр.

Продължителност на живота: Около 20 години.

Разпространение: Среща се в цяла Европа, от пояса на умерения климат в Азия чак до най-източните брегове. В южната част на зоните с умерен климат води уседнал начин на живот, в северните части обикновено само гнезди. Рядко гнезди в тропичния пояс, най-често е само гост, докато трае зимата. Обитава открити местности с редки групички високи дървета, по които ношува и гнезди почти винаги на ята, които могат да варират от няколко броя до няколко хиляди птици. Често среща на е в райони с обширни земеделски площи. В България е постоянен вид.

Размножаване: Гнезди на колонии, които могат да достигнат от двайсетина до хиляди двойки. Колониите винаги се намират в близост до водни басейни или реки. Гнездата обикновено са на голяма височина в короните на дървета. Снася 3-5 яйца.

Хранене: Храни се предимно с насекоми, безгръбначни, дребни гризачи, понякога с гущери, земноводни и други. Съществена част от менюто ѝ заема и храната от растителен произход – различни плодове, зеленчуци и семена.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на отрови срещу наземни хищници, които посевните врани могат да погълнат с мършата. Други заплахи включват загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Сива Врана
Corvus cornix

Семейство: Вранови (Corvidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 44-51 см. Размах на крилата: 84-100 см. Тегло: 650 гр.

Продължителност на живота: 20-40 години.

Разпространение: Среща се в Европа и Азия. Само най-северните ѝ популации са прелетни. Отделни екземпляри прелетат през зимата в по-южни части на Балканския полуостров, а у нас идват много птици от по-северните страни на Европа. Затова през зимата броят им силно нараства. В България е обичаен и широко разпространен вид. Обитава земеделски земи, пасища, ливади с ивици от дърветата и храсти, или единични дървета; паркове и градини в населените места; градове, села, вилни зони. Среща се около влажни зони и в разреждени гори.

Размножаване: Гнездото е от съчки и обикновено е разположено високо по дърветата. Старите гнезда на сиви врани често се заемат от дневни и нощни грабливи птици. Снася 4-6 яйца, има едно поколение годишно през периода март-юли.

Хранене: Всеядна птица. През пролетта и лятото се храни основно с животинска храна – ларви и възрастни на насекоми, гущери, дребни птици и бозайници. През есента и зимата растителната храна преобладава – предимно семена и плодове.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на отрови срещу наземни хищници, които сивите врани могат да погълнат с мършата. Отглеждането им в частни домове – враните представляват интерес за човека поради интелекта си и уменията да възпроизвежда звуци. Други заплахи включват загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Гарван
Corvus corax

Семейство: Вранови (Corvidae)

Размери и отличителни белези: Дължина на тялото: 54-67 см. Размах на крилата: 100-150 см. Тегло: 0,7-1,2 кг.

Гарванът притежава масивен черен клон, черни крака и нокти, изцяло черно оперение с метален зелен или синкаво-лилав блясък.

Продължителност на живота: 20-40 години.

Разпространение: В България се среща целогодишно. Гнезди в гори, планини, равнини и по крайморски скали. Строи гнездото си от клечки върху дърветата, скални прагове и електрически стълбове.

Размножаване: Моногамен вид е, създава двойки за цял живот или докато не загуби партньора си. Достигат полава зрялост на 2-3 години. Женските снасят между 4 и 7 яйца в края на февруари. Инкубационният период е между 18 и 21 дни, като мъти само женската птица. Малките започват да летят на около 35-42 дневна възраст и остават с родителите си още 6 месеца.

Хранене: Гарваните са всеядни. Хранят се с дребни гризачи, мърша, зърнени култури, насекоми, плодове и гори с хранителни отпадъци, изхвърлени от хората. Прилагат изключителна изобретателност и хитрост при намирането на храна, за това се считат за едни от най-интелигентните птици.

Препоръки и указания за опазване на вида: В отделите, в които е регистриран видът, да се запазват стари и силно разклонени дървета, както и дърветата с гнезда. В радиус от 200 м около гнезда (вкл. при гнезда на скали) на вида да не се извършват стопански дейности през гнездовия период февруари-юли. Повишаване на природозащитната култура на населението.

Заплахи за вида/ причини за попадане в центъра: Използването на отрови срещу наземни хищници, които гарваните могат да погълнат с мършата. Отглеждането им в частни домове – гарваните представляват интерес за човека поради интелекта си и уменията да възпроизвежда звуци. Други заплахи включват загубата на местообитания, интензивното земеделие и токовите удари от електропреносната мрежа.

Обикновен скорец *Sturnus vulgaris*

Семейство: Скорцевоци (Sturnidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 21 см. Размах на крилата: 38 см. Тегло: 80 гр.

Има изразен възрастов диморфизъм.

Продължителност на живота: 5-10 години.

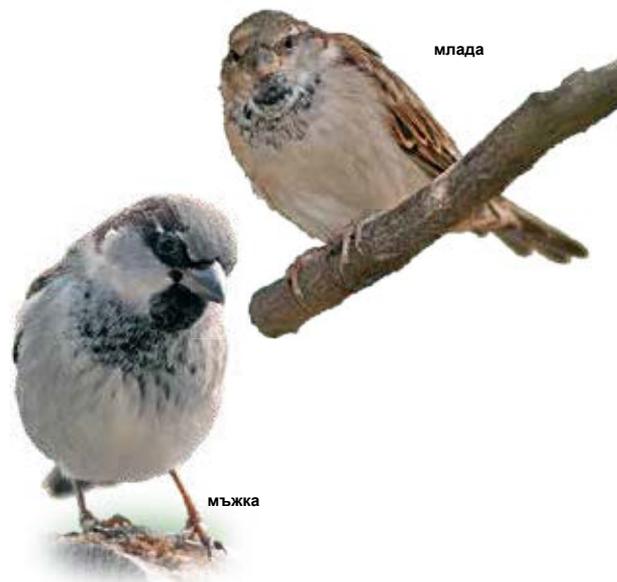
Разпространение: Обитава Европа, Азия и Северна Африка, но по-късно е бил интродуциран от човека и в САЩ, Австралия и България. Среща се предимно в ниските части на страната – земеделски земи, пасища и ливади, градски паркове, села и други.

Размножаване: Моногамна птица. Яйцата са 4-6 на брой, с размери 29x21 мм, безцветни, на цвят, напръскани с по-тъмни петънца. Мътят и двамата родители, в продължение на около две седмици.

Хранене: Обикновеният скорец е всеядна птица, като менюто му включва семена, плодове, насекоми, безгръбначни и други. Често може да се види да каца върху домашни животни, като се храни с насекомите по тях и по този начин освобождава животните от досадните буболечки.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизащи в хранителния спектър на скореца, загубата на местообитания – изсичането на старите гори.

Домашно Вrabче *Passer domesticus*

Семейство: Вrabчовци (Passeridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 14-16 см. Размах на крилата: 20-22 см. Тегло: 25-40 гр.

Продължителност на живота: 3-10 години.

Разпространение: Среща се в цялата страна, с изключение на високите части на планините. Обитава предимно населени места, но се среща и извън тях в овощни градини, скалисти места, ивици от гървета и храсти в открити райони, изоставени сгради и други.

Размножаване: Гнезди най-често под керемиди на покриви, кухни по сгради и улични стълбове, но също така и в хралупи на гървета, гнезда на градска лястовница и други. Снася 3-7 яйца, има между едно и четири поколения годишно в периода април-август.

Хранене: Храни се предимно със семена на диви и културни растения и насекоми, които са важни за изхранването на малките. В градска среда яде и остатъци от зърнени храни.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизащи в хранителния спектър на вrabчетата, загубата на местообитания – изсичането на старите гори, санирането на панелни сгради, ремонтването на покривните конструкции на къщите и замяната на керемиди с модерни елементи.

Щиглец (Кадънка)

Carduelis carduelis

Семейство: Чинкови (Fringillidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 13-15 см. Размах на крилата: 21-25 см. Тегло: 20 гр.

Има изразен възрастов диморфизъм.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Обитава открити пространства с разпръснати храсти и ниски дървета, които използва за укриване и гнездене; също овощни градини, дървесни и храстови плантации, паркове и населени места. Среща се и в обработваеми земи с разположени по периферията синори и храсти, стари лозя и други дървесни насаждения. В България е постоянен вид.

Размножаване: Моногамна птица. Гнезди поединично или в рехави групи. Гнездовият сезон за щиглеца започва у нас през втората половина на април и началото на май. Женската снася 4-6 яйца, които мъти сама в продължение на 9-14 дни. Най-често гнездата са разположени на дървета. Изтъкани са от мъхове, треви и други материали в добре оформена чашка.

Хранене: Храни се с различни семена, включително на плевелни растения, като най-често събира семената направо от растенията.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизащи в хранителния спектър на щиглеца, загубата на местообитания – изсичането на старите гори. Уловът от браконieri с мрежи и капани и продажбата на защитени видове пойни птици са честа практика с цел незаконна продажба в зоомагазини или задържане в домашни условия, заради красивите им мелодии.

Зеленика

Carduelis chloris

Семейство: Чинкови (Fringillidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 14-27 см. Размах на крилата: 25-27 см. Тегло: 30 гр.

Има възрастов диморфизъм.

Продължителност на живота: Около 5 години.

Разпространение: Среща се в цялата страна, с изключение на високите безлесни части на планините. Обитава покрайнини на гори, ивици от дървета и храсти в открити райони, паркове и градини в населените места. В България е постоянен вид.

Размножаване: Гнездото е разположено на дърво или храст. Снася 4-6 яйца, има едно-две поколения годишно през периода април-юли.

Хранене: Храни се основно със семена, листа, пъпки и цветове на растенията.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, влизащи в хранителния спектър на вида, загубата на местообитания – изсичането на старите гори. Уловът от браконieri с мрежи и капани и продажбата на защитени видове пойни птици са честа практика с цел незаконна продажба в зоомагазини или задържане в домашни условия, заради красивите им мелодии.

Черешарка

Coccothraustes coccothraustes

Семейство: Чинкови (Fringillidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 16-18 см. Размах на крилата: 31-33 см. Тегло: 40-65 гр.

Има изразен полов и възрастов диморфизъм.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Черешарката е разпространена в Европа, Северозападна Африка и Азия. В северните области на ареала е прелетна, а в южните – скиташа и постоянна. Обитава равнинни и хълмисти райони, с широколистни и смесени гори, и овощни градини. Предпочита разредени гъбови, габърови и крайречни гори. Макар и рядко, може да се срещне и в излоистни гори, но този избор е обвързан изключително с близък източник на вода. В България се среща през цялата година и не мигрира.

Размножаване: Черешарката е моногамна и партньорите остават заедно през цялата година. Може да гнезди единично или на групи. Прави гнездото си ниско по гърбета и храсти, на височина максимум 6 метра. В периода април-май женската снася 4-6 яйца. Обикновено черешарката има по едно поколение годишно.

Хранене: Храни се главно с твърди костилки на различни дървета, когото разчупва със здравия си клън. Предпочита семена на череша, клен, габър, бряст, магарешки бодил, слънчоглед, букови ядки. Друг източник на храна са семената от различни иглолистни дървета и горски плодове. По-рядко консумира гъсеници и буболечки.

Препоръки и указания за опазване на вида: Проследяване на промените в гнездовата численост в страната. Проучване на факторите, които влияят отрицателно на числеността на гнездовите популации, и на промените в числеността и площта им.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Използването на инсектициди срещу насекомите, близаци в хранителния спектър на вида, загубата на местообитания – изсичането на старите гори. Уловът от браконieri с мрежи и капани и продажбата на защитени видове пойни птици са честа практика с цел незаконна продажба в зоомагазини или задържане в домашни условия, заради красивите им мелодии.

Европейска блатна костенурка *Emys orbicularis*

Семейство: Блатни костенурки (Emydidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 13-23 см. Тегло: 1-1,5 кг.

Продължителност на живота: 40-60 години.

Разпространение: В България се среща подвидът *E. o. orbicularis*, който е разпространен на цялата територия. В повечето области от ареала си, Европейската блатна костенурка може да бъде открита в разнородни бавнотечащи води или блатисти местности, някои от които напълно могат да пресъхнат по време на лятото. Типични примери са дренажни канали, рибарници, блатата, езера, реки и малки потоци, бракичните води на естуарите, крайбрежни водни площи. Характерно за местообитанията е наличието на богата водна растителност. Новоизлюпените малки предпочитат плитките води с не повече от половин метър дълбочина.

Размножаване: Размножителният период започва непосредствено след пробуждането от хибернация, което настъпва в края на март. След копулацията, женската снася от 3 до 21 овални, бели яйца, покрити с кожата обвивка. Отлагането на яйцата се осъществява по-често на едно място, но може да се извърши и в няколко (до 3) отделни ямки, които женската изкопава със задните си крака, а след заравянето уплътнява с пластрона си. Това става през май-юни в късните часове на деня. Развитието на яйцата продължава до септември-октомври, като често малките излизат на повърхността едва през следващата пролет.

Хранене: Европейската блатна костенурка е предимно хищник, хранещ се с насекоми, ракообразни, мекотели, червеи, риби и земноводни, които улавя главно под водата. Много рядко се храни с водна растителност.

Препоръки и указания за опазване на вида: Спиране вноса на червенобузите, жълтобузи и червеноухи костенурки в България. Забрана за пускането им от частни домове във водоеми в природата. Повишаване на природозащитната култура на населението.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пресичане на магистрали и групи автомобилни пътища, пускане на червенобузи костенурки във водоеми, измествайки европейската блатна костенурка от естествения ѝ habitat.

Шипоопашата костенурка *Testudo hermanni*

Семейство: Сухоzemни костенурки (Testudinidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 28 см. Тегло: 3-4 кг.

Продължителност на живота: 40-60 години.

Разпространение: Среща се в Южна Европа – от североизточното крайбрежие на Испания до Босфора и на много от средиземноморските острови. В България се среща подвидът Източна шипоопашата костенурка (*T. h. boettgeri*), като числеността ѝ е силно повлияна от човешката дейност. Тя е разпространена в цялата страна в областите с надморска височина до 1400 м, с изключение на Добруджа, планинските местности в Западна България и равнинните райони с интензивно земеделие.

Размножаване: 2-3 пъти годишно снася по 2-5 утължени яйца. Малките се излюпват след 90-120 дни. Храни се предимно с растителна храна. Сухоzemните костенурки зимуват в рохкава почва, обикновено на южни склонове, като се заравят на дълбочина до няколко десетки сантиметра.

Хранене: Шипоопашатата костенурка е активна през деня. Храни се главно с трева и паднали горски плодове, рядко с безгръбначни.

Препоръки и указания за опазване на вида: Широко популяризиране на природозащитния статус на сухоzemните костенурки. Строг контрол и санкциониране на дейността на браконьерите, разясняване на безполезността на „костенурколечението“, териториална защита на местата с най-плътни популации и на отделни застрашени популации.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Земеделската дейност на човека, особено през последните десетилетия (създаване на уедрени блокове, напоителни системи, машинната обработка на земята). Премахване на формите на микрорелефа, унищожаването на равнинните гори; събиране за храна от населението и за „лечение“, въпреки доказаната безполезност от това. Отрицателно въздействие имат също големите инфраструктури строежи (магистрали, газопроводи и други), застрояването на Черноморското крайбрежие, горските пожари (особено в югоизточна България), заменянето на широколистните гори с иглолистни.

Шипобегрена костенурка *Testudo graeca*

Семейство: Сухоzemни костенурки (Testudinidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: до 30 см. Тегло: до 7 кг.

Продължителност на живота: 40-60 години.

Разпространение: Шипобегрената костенурка се среща в Южна Европа. В България се среща подвидът *T. g. iberica*. Тя е разпространена в цялата страна в областите с надморска височина до 1300 м, с изключение на Северозападна България. Шипобегрената костенурка предпочита тревисти терени, за разлика от шипоопашатата костенурка, която е типична за редките гори.

Размножаване: Шипобегрената костенурка снася на 2-3 пъти по 2-8 бели почти сферични яйца, които заравя в почвата на сухи и топли места. Малките се излюпват след 70-100 дни.

Хранене: Шипобегрената костенурка е активна през деня. Храни се главно с трева и паднали горски плодове, рядко с безгръбначни.

Препоръки и указания за опазване на вида: Широко популяризиране на природозащитния статус на сухоzemните костенурки. Строг контрол и санкциониране на дейността на браконьерите, разясняване на безполезността на „костенурколечението“, териториална защита на местата с най-плътни популации и на отделни застрашени популации.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Земеделската дейност на човека, особено през последните десетилетия (създаване на уедрени блокове, напоителни системи, машинната обработка на земята). Премахване на формите на микрорелефа, унищожаването на равнинните гори, събиране за храна от населението и за „лечение“, въпреки доказаната безполезност от това. Отрицателно въздействие имат също големите инфраструктури строежи (магистрали, газопроводи и други), застрояването на Черноморското крайбрежие, горските пожари (особено в югоизточна България), заменянето на широколистните гори с иглолистни.

Вигра

Lutra lutra

Семейство: Порови (Mustelidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: до 75 см. Тегло: 7-12 кг.

Продължителност на живота: Около 15 години.

Разпространение: Обитава по-голямата част от Европа и Атласките планини. У нас най-плътна е популацията в Югоизточна България. Среща се в естествени речни течения и затворени водоеми с дължина поне 15-20 км.

Размножаване: Размножителният период е през март-април. Женската ражда от 2 до 5 малки. Тя ги пази много добре.

Хранене: Главна храна на виграта е рибата. Лови жертвата си изкусно под водата. Разнообразява храната си с жаби, раци, водни плъхове, насекоми и други животни. На сушата излиза през нощта, като търси спящи и мъртви птици.

Препоръки и указания за опазване на вида: Обявяване на речни мрежи в равнините и в Родопите за защитени територии и зони. Възстановяване на крайбрежната растителност. Осигуряване на проходи през пътищата. Мониторинг на вида. Зарияване. Ограждане на рибарници. Популяризиране на ролята на вида в екосистемите. Компенсиране на щетите от виграта.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Диги и корекции на реки, замърсяване на водите, намаляване на рибата, пресушаване на блатата, изсичане на дървесна и храстова крайбрежна растителност. Водно строителство, баластриери, браконьерство. Инциденти с МПС, улавяне в рибарски мрежи, жертва на скитащи кучета, безпокойство.

Нутрия

Myocastor coypus

Семейство: Нутриеви (Myocastoridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 60 см. Тегло: 5-10 кг.

На краката има по пет пръста, от които четирите са свързани помежду си с плавателна ципа. Външният пръст (петият) е свободен.

Продължителност на живота: 6-8 години.

Разпространение: Нутрията е внесена в Европа (Германия) от Южна Америка през 1926 г., а у нас през 1948 в Шерба (Варненско). Интересът към нутрията първоначално се е основавал на възможността ѝ за фермено развъждане, поради много ценната ѝ кожа и вкусно месо. Впоследствие тя се размножава и на свобода.

Размножаване: Сватбува и ражда цялгодишно. Половата зрелост настъпва през петия-шестия месец след раждането ѝ. Бременността трае 60 дни. Ражда от 1 до 13 малки, най-често 5-6. Пролеждат още първия ден. Сучат до десетата седмица, но само няколко дни след раждането си се хранят вече с растителна храна.

Хранене: Предимно растителноядна е. В менюто ѝ се включват освен блатната и крайводната растителност семената, плодовете и зелената маса на селскостопанските култури, намиращи се около водоемите – царевича, цвекло, моркови, детелина, люцерна и други. Не яде риба и това я прави походяща за развъждане в рибовъдните стопанства с естествени басейни като съпътстващ вид. Животинската храна, доколкото участва в хранителния ѝ спектър, се състои от миди и дребни мекотели.

Препоръки и указания за опазване на вида: Възстановяване на крайбрежната растителност. Осигуряване на преходи през автомобилните пътища. Мониторинг на вида. Популяризиране на ролята на вида в екосистемите. Компенсиране на щетите от нутрията.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Диги и корекции на реки, замърсяване на водите, пресушаване на блатата, изсичане на дървесна и храстова крайбрежна растителност. Водно строителство, баластриери. Инциденти с МПС, улавяне в рибарски мрежи, жертва на скитащи кучета и диви хищници, безпокойство. В български условия, нутриите може да намерят и друго, изненадващо приложение: те бързо и безплатно разчистват растителността в напоителните канали – които, както знаем, у нас не се стопанисват от десетилетия. Като отпущат напоителните съоръжения, нутриите може косвено да повишат добивите в селското стопанство.

Обикновена катерица *Sciurus vulgaris*

Семейство: Катерицови (Sciuridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 14,5-26,5 см. Тегло: 330 гр.

Окраската се мени в зависимост от сезона и мястото. Козината през лятото е по-тънка и светла, а през зимата тя е по-дебела и тъмна. Козината на корема обаче винаги остава бяла. В България катериците в Странджа са светлокафяви, а тези от по-високите части на Рила – по-тъмни до червенокафяви. Космовидните кичурчета на върха на ушите се появяват само през зимата.

Продължителност на живота: Около 5 години.

Разпространение: Разпространена в горските и лесостепни райони, а на север достига до лесотундрата. Предпочита тъмните изложистни гори. Възрастните екземпляри си изграждат по няколко гнезда, разположени на 3 до 15 м височина по дърветата. Те обикновено са построени от сухи клонки, застлани с мъх, шума или трева. Понякога използват и кухини в дърветата.

Размножаване: Чифтосва се през февруари-март и през юни-юли. Обикновено отглежда по 2 поколения годишно, които се състоят от 5-10 малки. Бременността трае 35-40 дни. Майката отбива кърмачетата, когато станат на 45-50 дни, а на 55-60 дни малките напускат гнездото. Достигат полова зрялост на 6 месеца.

Хранене: Катерицата се храни със семена на шишарки, жълъди, филизи, гъби, лешници, орехи, ягоди; понякога с насекоми и птичи яйца. Складира си храна за зимата, главно ядки или изсушени гъби. Възрастните катерици понякога нападат сребрни птици, които изяждат. В природата оцеляването на катерицата зависи от това колко запаси е успяла да натрупа за зимата. Тя ги крие на различни места, дори ги заравя далече от мястото, където се намира къщичката ѝ. Така понякога ги откриват други катерици или просто ги изравят други видове животни, което лишава катерицата от запасите ѝ.

Препоръки и указания за опазване на вида: Осигуряване на преходи през автомобилни пътища. Мониторинг на вида. Популяризиране на ролята на вида в екосистемите. Строг контрол и санкциониране на браконьерската дейност. Запазване на големите стари дървета на гората в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене (хралупи).

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пристигане на бебета или тийнейджъри, паднали от гнезда. Нападения от наземни хищници, хищни птици (соколи и ястреби), бездомни кучета и котки. Загубата на местообитания – изсичането на старите гори. Инциденти с МПС. Безпокойство.

Обикновен сънливец *Myoxus glis, Glis glis*

Семейство: Сънливцови (Gliridae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 117-176 мм. Тегло: 185 гр.

Наименованието си носят от това, че през по-голямата част от годината (от ноември до май) спят зимен сън, изпадайки в хибернация.

Продължителност на живота: Около 5 години.

Разпространение: Среща се в почти цяла Европа. Обитава главно широколистни гори и по-рядко скалисти местности и овощни насаждения, като понякога се заселва и в подпокривните пространства на сгради.

При първите студовете се скрива в походяща гупка или гнездо и изпада в летаргия. Температурата на тялото спада, а пулсът намалява от 450 удара в минута на 35. Интервалът между две вдъшвания може да достигне един час. Вцепенява се и изглежда мъртъв. Зимният сън продължава до май или в по-студени райони до юни.

Размножаване: Около месец след като сънливецът се събуди от зимен сън се активизират половите му жлези и той влиза в размножителен период. Ражда 3-9 малки в началото на август. Бременността трае около месец, а малките проглеждат след 3-4 седмици и почти веднага започват да приемат и твърда храна.

Хранене: Храни се с ядки, семена и друга храна от растителен произход, както и с гъсеници, насекоми, яйца на птици и техните малки. Сънливецът нанася сериозни вреди на плодните дървета, тъй като се катери по тях и откъсва плодовете още преди да са узрели. Сънливецът нанася вреди и на лозята, тъй като започва да напада гроздето още преди то да е узряло, като се стреми да изяде семките в него.

Препоръки и указания за опазване на вида: Осигуряване на преходи през автомобилни пътища. Мониторинг на вида. Популяризиране на ролята на вида в екосистемите. Строг контрол и санкциониране на дейността на браконьерите – често биват убивани за храна или за техните ценни кожи. Запазване на големи стари дървета на гората в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене (хралупи).

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Пристигане на бебета или тийнейджъри, паднали от гнезда. Нападения от наземни хищници, хищни птици (соколи и ястреби) и бездомни кучета и котки. Загубата на местообитания – изсичането на старите гори. Инциденти с МПС, жертва на скитащи кучета и котки, безпокойство.

Ръжгив Вечерник *Nyctalus noctula*

Семейство: Гладконоси прилепи (Vespertilionidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 64-82 мм. Размах на крилата: 360-400 мм. Тегло: 20-40 гр. Ръжгивият вечерник е сред най-едриите прилепи, срещащи се в Европа. Цвятът на тялото е тъмножълт до кафяв, а на летателните мембрани – тъмно кафяв. Муцуната му е широка, а ушите са къси и наведени напред.

Продължителност на живота: Около 12 години.

Разпространение: Разпространен е в Северозападна Африка, почти цяла Европа и големи части от Азия – крайбрежието на Средиземно море, Централна Азия, Китай, Япония. В България е един от най-често срещаните прилепи, главно в широколистни гори в равнините. През лятото живее в хралупи на гървета – мъжките поединично или на малки групи, а женските в размножителни колонии от 15-50 екземпляра. През зимата образува големи колонии в сгради или пещери, достигащи 1000 екземпляра. Извършва значителни миграции.

Размножаване: Копулацията протича през август – октомври. През този период мъжките се заселват в отделни хралупи, където привличат по 4-5, в редки случаи до 20 женски. През юни-юли женските раждат по 1-2 малки.

Хранене: Обикновено ловува във въздуха, като изяжда плячката си в полет, по-рядко събира насекоми по повърхността на земята. През пролетта се храни главно с гребни двукрили, а през лятото – с нощни пеперуди и бръмбари.

Препоръки и указания за опазване на вида: Поставяне на изкуствени къщички на сгради, опазване на старите гори и на местата им за зимуване в пещери.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Нарушаване на местообитанията – саниране на жилищни сгради, в които има колонии, изсичане на стари гори, безпокойство по време на зимуването им в пещери

Кафяво прилепче *Pipistrellus pipistrellus*

Семейство: Гладконоси прилепи (Vespertilionidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 32-49 мм. Размах на крилата: 200-230 мм. Тегло: 4-10 гр. Кафявото прилепче е най-дребния прилеп, срещащ се в Европа. Козината му е къса и гъста, по гърба е кафява до бледожълта, а на корема е по-светла. Ушите, лицето и летателните мембрани са тъмнокафяви. Младите екземпляри са по-тъмни и по-сиви от възрастните.

Продължителност на живота: Около 5 години.

Разпространение: Кафявото прилепче е разпространено в Северозападна Африка, Европа и голяма част от Азия – от Мала Азия и Кавказ до Кашмир и Япония. В България се среща рядко, но на почти цялата територия на страната. Видът е най-характерен за зоната на широколистните гори. Живее на различни места, които често са свързани с човешките жилища. През деня за убежище му служат тавани и други укрити места, по-рядко в проcelli и скални пукнатини.

Размножаване: Копулацията при кафявото прилепче протича през есента, по-рядко през пролетта. През юни-юли женските раждат едно или по-рядко две малки, които достигат полова зрялост след една година.

Хранене: Кафявото прилепче излиза за храна първо в ранния сумрак, а после отпотно на разсъмване. В средата на годината ловува през цялата нощ. Понякога лети и през деня. Плячката си намира по сгради, гървета, стени, алеи и водоеми. Понякога кржи около светнатни лампи. Храни се главно с летящи насекоми, обикновено 60-70% от тях са двукрили от подгразред Nematocera.

Препоръки и указания за опазване на вида: Поставяне на изкуствени къщички в градове и гори, опазване на горски местообитания.

Заплахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Нарушаване на местообитанията – саниране на жилищни сгради по време на размножителния период на прилепите или на зимуването им в тях, изсичане на стари гори.

Източноевропейски (белогръб) таралеж *Testudo hermanni*

Семейство: Таралежови (Erinaceidae)

Размер и отличителни белези: Дължина на тялото: 23 см. Тегло: 0,4-1,3 кг.

Белогръдият таралеж има кафеникава козина с характерно бяло петно на гърдите.

Продължителност на живота: 5-10 години.

Разпространение: Източноевропейският таралеж предпочита широколистни гори и храсти, по-рядко ливади. Живее в близост до обитавани от хора места, като селскостопански дворове, предградия, градини, паркове, гробища. Среща се в Източна Европа и Западна Азия. В България се среща във два подвида на белогръдия таралеж – *E. s. gautanicus* в Северозападна България и *E. s. drozdovskii* в останалата част на страната. Разпространени са в цялата страна до 1800 м надморска височина.

Размножаване: Обикновено източноевропейските таралежи отглеждат едно или две поколения годишно, като раждат през топлите месеци. Бременността продължава 5-7 седмици, а от едно поколение излизат 1-8 малки. Те са слепи и ярко розови, със слабозабележими меки игли по главата. След 14-18 дни отварят очи, след което се образуват бодли по гърба им. На около 40 дни те стават напълно независими от своите родители и достигат пълна зрялост на 12 месеца.

Хранене: Храни се главно с безгръбначни животни (плужеци, държавни червеи, бръмбари и други насекоми), но също и с жаби, малки гризачи и птици, птичи яйца и змии. Второстепенно значение има растителната храна – плодове, жълъди и други. Способен е да издържа дълго време без никаква храна.

Препоръки и указания за опазване на вида: Осигуряване на преходи през автомобилни пътища. Мониторинг на вида. Популяризиране на ролята на вида в екосистемите. Строг контрол и санкциониране на браконьерската дейност – често биват използвани за храна.

Запахи за вида в България/ причини за постъпване в Спасителния център: Блъснати от коли и влакове. Нападения от наземни хищници, хищни птици (орли, ястреби и соколи) и бездомни кучета. Безпокойство.

ЛИТЕРАТУРА

Бекчиев Р., С. Бешков, С. Арангелов, Д. Киров, 2017. *Определител на животинските видове за оценка на гори с висока консервационна стойност*. София: WWF-България

Бисерков В., ред., 2011. *Червена книга на Република България Електронно издание: Том II – Животни* [онлайн]. София: Съвместно издание на Българска Академия на Науките & Министерство на Околната Среда и Водите [прегледан на 25 август 2020]. Достъпен на: <http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/vol2/>

Нанкинов, Д., С. Симеонов, Т. Мичев, Б. Иванов, 1997. *Фауна на България*. Т. 26. Aves. Част II. София: АИ „Проф. М. Дринов“

Патев, П., 1950. *Птиците в България*. София: Издателство на Българска Академия на Науките

Петров Р., С. Стамова, съст., 2013. *Помагало за доброволци и доброволни сътрудници, Спасителен център за диви животни – Зелени Балкани*. Стара Загора: СНЦ „Зелени Балкани – Стара Загора“

Симеонов, С. Д., Т. М. Мичев, и др., 1990. *Фауна на България*. София: Издателство на Българска Академия на Науките

Cramp, S., K. E. L. Simmons, et al., Eds., 1980. *Handbook of the Birds of Europe and the Middle East and North Africa: The Birds of Western Palearctic*. Oxford: Oxford University Press

IUCN 2020. *The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2020-2* [онлайн] [прегледан на 25 август 2020]. Достъпен на: <https://www.iucnredlist.org/>

Определител на гнездящите птици в България [онлайн]. Българско дружество за защита на птиците [прегледан на 25 август 2020]. Достъпен на: <http://bspb.org/bg/definer.html>

Ковачев Г., Г. Георгиев, 1998. *Анатомия на домашните птици*. София: Издателство на Съюз на учените в България

Маркарян М., 1998. *Болезни по птиците и птичия ембрион*. Велико Търново: Абагар

Помагало

Помагало за доброволци, стажанти и практиканти

**ОКАЗВАНЕ НА ПЪРВА ПОМОЩ И ОПАЗВАНЕ *EX-SITU* НА
ВИДОВЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКО ПРИРОДОЗАЩИТНО ЗНАЧЕНИЕ**

Част втора

Наръчник за оказване на първа помощ на
бедстващи животни

ВЪВЕДЕНИЕ

Всички посочени по-долу мерки целят стабилизирането на пострадалите пациенти, докато те пристигнат до Спасителния център за диви животни и бъдат прегледани от специалист.

Изнесената в наръчника информация не е лечение, а първа помощ. Тя е първото и най-важно звено в рехабилитацията на пострадалите животни. Приложена грамотно, първата помощ значително улеснява последващата работа на специалистите при лечението на бедстващото животно и благоприятства за успешния му завършек.

Изданието е предназначено за служители на МОСВ*, РИОСВ*, МЗХ*, ИАГ*, ветеринарни лекари и други.

Надяваме се наръчникът да бъде полезен и да се използва от всеки, който е съпричастен към съдбата на дивата фауна на България и иска да допринесе за спасяването на пострадалите диви животни.

Цели и законодателна база на работата на Спасителния център за диви животни

Спасителният център за диви животни е специализирано звено от дейността на „Зелени Балкани“, свързано с лечение, рехабилитация, размножаване и връщане в природата на редки и застрашени диви животни. Той работи съгласно Закона за биологичното разнообразие на Република България, Правилника за дейността на спасителните центрове, Вътрешния правилник за дейността на Центъра и Конвенцията по международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES).

Законът за биологичното разнообразие урежда отношенията между държавата, общините, юридическите и физическите лица по опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие в Република България.

Конвенцията CITES е международно споразумение за опазване на дивата природа, което има за цел да предотврати изчезването на видове в резултат на търговия. Всяка година милиони растения и животни се отнемат от природата, за да задоволят любителското търсене. Обект на търговски интерес са както живи екземпляри, така и изделия, и продукти от тях. В тази връзка, чрез заповед на Министъра на околната среда и водите, Спасителният център осигурява материална база за конфискувани видове.

Съставители втора част:

Д-р Христина Класурова – СНЦ Зелени Балкани

Рецензент втора част:

Д-р Руско Петров – СНЦ Зелени Балкани, г-р Стефка Димитрова – СНЦ Зелени Балкани

Редактори втора част:

Яна Андонова, Елена Стова, Яна Ленова

Снимки:

Яна Андонова, Архив Зелени Балкани

Илюстрации:

Нели Цанкова – СНЦ Зелени Балкани

Схеми:

Д-р Руско Петров – СНЦ Зелени Балкани, г-р Стефка Димитрова – СНЦ Зелени Балкани

СЪДЪРЖАНИЕ

Как да постъпим при намиране на бедстващо диво животно?	61
Анатомия на птиците – общи данни	61
Медикаменти и консумативи за оказване на първа помощ	66
Схема на провеждане на първа помощ	67
Обработка на рани и фрактури при оказване на първа помощ	69
Налагане на по-често срещаните видове превръзки	70
Настаняване и транспортиране до Спасителния център	71
Мерки за безопасност	72
Приложения	
1. Таблица Тегло минимум-максимум и хранене	73
2. Таблица Размер на кутиите при транспортиране	75

Използвани съкращения

ДГС – Държавно горско стопанство

ИАГ – Изпълнителна агенция по горите

МЗХ – Министерство на земеделието и храните

МОСВ – Министерство на околната среда и водите

РДГ – Регионална дирекция по горите

РИОСВ – Регионална инспекция по околната среда и водите

▶ КАК ДА ПОСТЪПИМ ПРИ НАМИРАНЕ НА БЕДСТВАЩО ДИВО ЖИВОТНО?

В зависимост от това на какво животно сте попаднали, вариантите да потърсите помощ и/или съвет са няколко.

1. Ако се касае за ЗАЩИТЕН ЖИВОТИНСКИ ВИД.

В тези случаи е желателно да се обърнете към съответната Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ) на територията, на която се намирате. Зелен телефон на институцията бихте могли да получите от операторите на телефон 112 или да пожелаете да ви свържат с тях директно.

2. Ако се касае за ЛОВЕН ОБЕКТ.

В тези случаи компетентната гържавна институция сигналополучател е Регионалната дирекция по горите (РДГ) или гържавното горско стопанство (ДГС) на територията, на която се намирате. Зелените телефони на тези институции бихте могли да получите от операторите на телефон 112 или да пожелаете да ви свържат с тях директно.

3. Ако се касае за ДОМАШНА ЖИВОТНО.

В случай на намерени селскостопански животни е добре да потърсите съдействие от представители на Областната дирекция по безопасност на храните (ОДБХ), на чиято територия се намирате, а ако се касае за куче или котка, то можете да потърсите Общинския приют, общината или неправителствени организации в региона, чиято дейност е насочена към тези животни. Зелените телефони на тези институции бихте могли да получите от операторите на телефон 112 или да пожелаете да ви свържат с тях директно.

За съвети и допълнителни указания можете да се свържете и с екипа на Спасителния център на телефон: **042 607 741** или на мобилни: **0886 570 053, 0885 228 486, 0884 264 305**, или с някой от нашите офиси (телефоните ще намерите в началните страници на изданието). Нашите специалисти ще Ви консултират за по-нататъшни действия.

СПАСИТЕЛНИЯТ ЦЕНТЪР НЯМА КАПАЦИТЕТ ДА РАБОТИ ДЕНОНОЩНО. ПРОФЕСИОНАЛНИЯТ ЕКИП Е ИЗГРАДЕН ОТ 6 – 7 ЧОВЕКА, КОИТО ОТГОВАРЯТ ЗА ЦЯЛАТА СТРАНА. СИГНАЛИТЕ СЛЕД РАБОТНО ВРЕМЕ И В ПОЧИВНИ ДНИ СЕ ПРИЕМАТ НА ДОБРОВОЛЕН ПРИНЦИП, И В ТАЗИ ВРЪЗКА МОЛИМ ЗА ВАШЕТО РАЗБИРАНЕ И СЪДЕЙСТВИЕ!

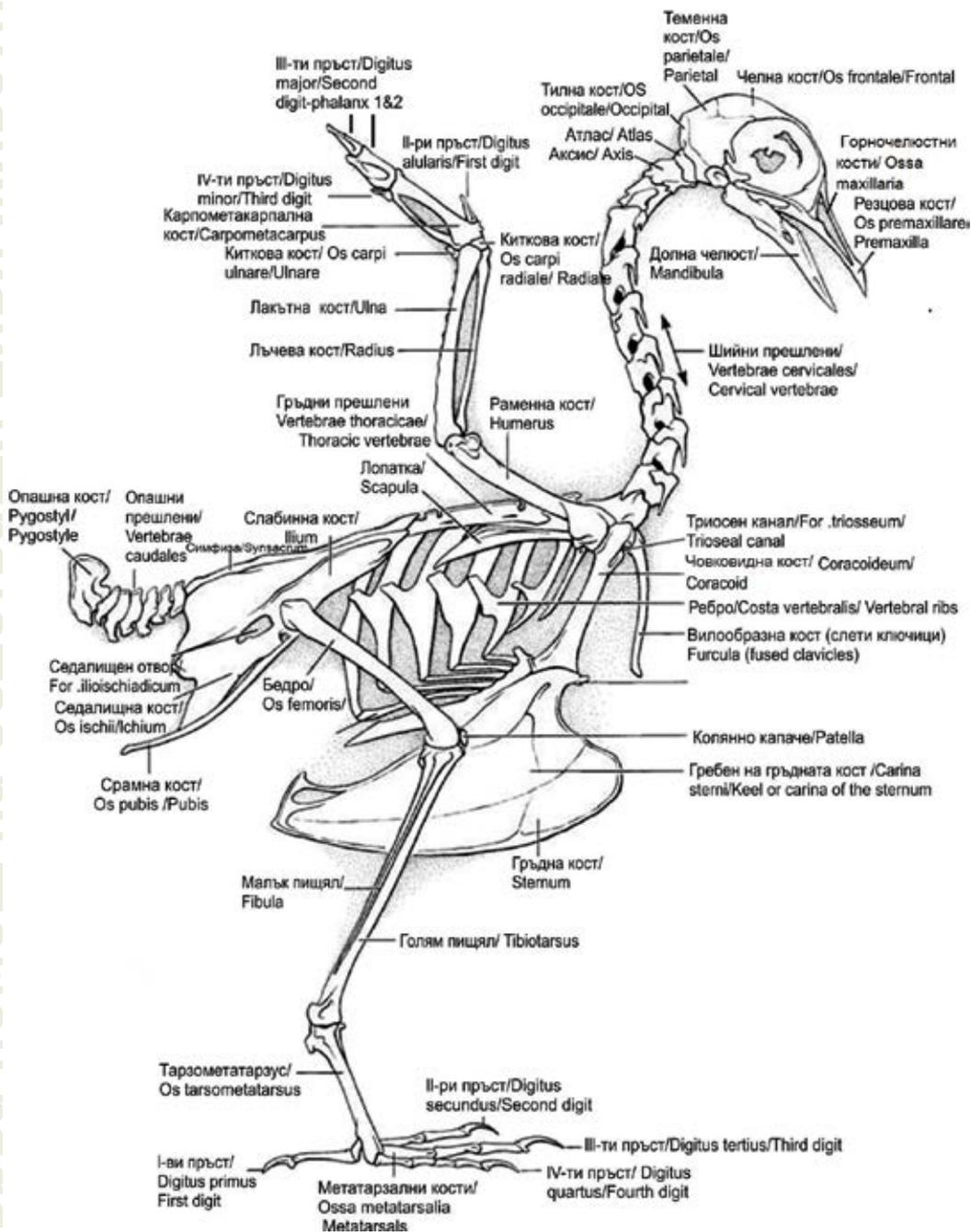
СПАСИТЕЛНИЯТ ЦЕНТЪР ЗА ДИВИ ЖИВОТНИ И СНЦ „ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ“ НЕ ПОДДЪРЖАТ „ЕКИПИ ЗА СПЕШНА ПОМОЩ“, ВЪПРЕКИ ИЗГРАДЕНАТА МРЕЖА ОТ ДОБРОВОЛЦИ В СТРАНАТА. РАБОТАТА НИ ЗАПОЧВА ОТ НАСТАНЯВАНЕТО НА ЖИВОТНИТЕ В ЦЕНТЪРА. В ТАЗИ ВРЪЗКА МОЛИМ ЗА РАЗБИРАНЕ И АКТИВНО СЪДЕЙСТВИЕ ОТ СТРАНА НА СИГНАЛОПОДАТЕЛИТЕ.

В СПАСИТЕЛНИЯ ЦЕНТЪР ПОСТЪПВАТ САМО ДИВИ ЖИВОТНИ ОТ ЗАЩИТЕНИТЕ ПО ЗАКОНА ЗА БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ ВИДОВЕ, ВКЛЮЧЕНИ В ПРИЛОЖЕНИЕ 3 НА СЪЩИЯ. НЕ ПОСТЪПВАТ ЛОВНИ ОБЕКТИ!

▶ АНАТОМИЯ НА ПТИЦИТЕ – ОБЩИ ДАННИ

I. Скелетна система

За намаляване теглото на костите при птиците допринася фината архитектурна пневматизация, както и сливането и изчезването на някои кости. При по-младите птици костите са изпълнени с костен мозък. Степента на пневматизация (навлзване на въздух в костите) зависи от летателната способност на птиците и големината на тялото им. В по-силна степен е пневматизацията на костите при добрите летци. Силно напреднала пневматизация имат костите на лебеда, пеликана, а при някои дивы птици са пневматизирани дори всички кости на крайниците. При безгачите (щраусът) и птиците с ограничени летателни способности костите са със слаба пневматизация. Дребните птици (повечето пойки птички), въпреки че са добри летци, имат най-много непневматизирани, но сравнително по-масивни и здрави кости като необходимост от извършване на усилена мускулна работа.

II. Храносмилателна система

1. Уста, в която е разположен езикът. Заг основата на езика се намира овална цепнати-на – входа на ларинкса, който е началото на дихателната система;
2. Хранопровод, който е разположен зад ларинкса (трябва да се внимава при поставянето на сонда);
3. Гуша – разширение на хранопровода, преди навлизането му в телесната кухина;
4. Стомах – жлезист и мускулест;
5. Черва – тънки и дебели;
6. Клоака, която е краят на храносмилателната система. За разлика от бозайниците, при птиците храносмилателната, отделителната и половата система завършват на едно и също място – клоаката;
7. Черен дроб – съставен от два лоба, разположен над стомаха и под върха на сърцето;
8. Панкреас – задстомашна жлеза, разположена в началото на тънките черва, съставена от три лоба. При птиците е трудно забележим;
9. Далак – разположен под стомаха в началото на червата. При повечето птици е с бобовидна форма.

III. Отделителна система

1. Бъбреци и надбъбречни жлези – при птиците бъбреците са чифтен орган с продълговата форма. Всеки лоб е съставен от по три делчета. Надбъбречните жлези са разположени над първото делче на всеки лоб на бъбреците;
2. Клоака – като част и от отделителната система в клоаката се отварят изводните канали на бъбреците.

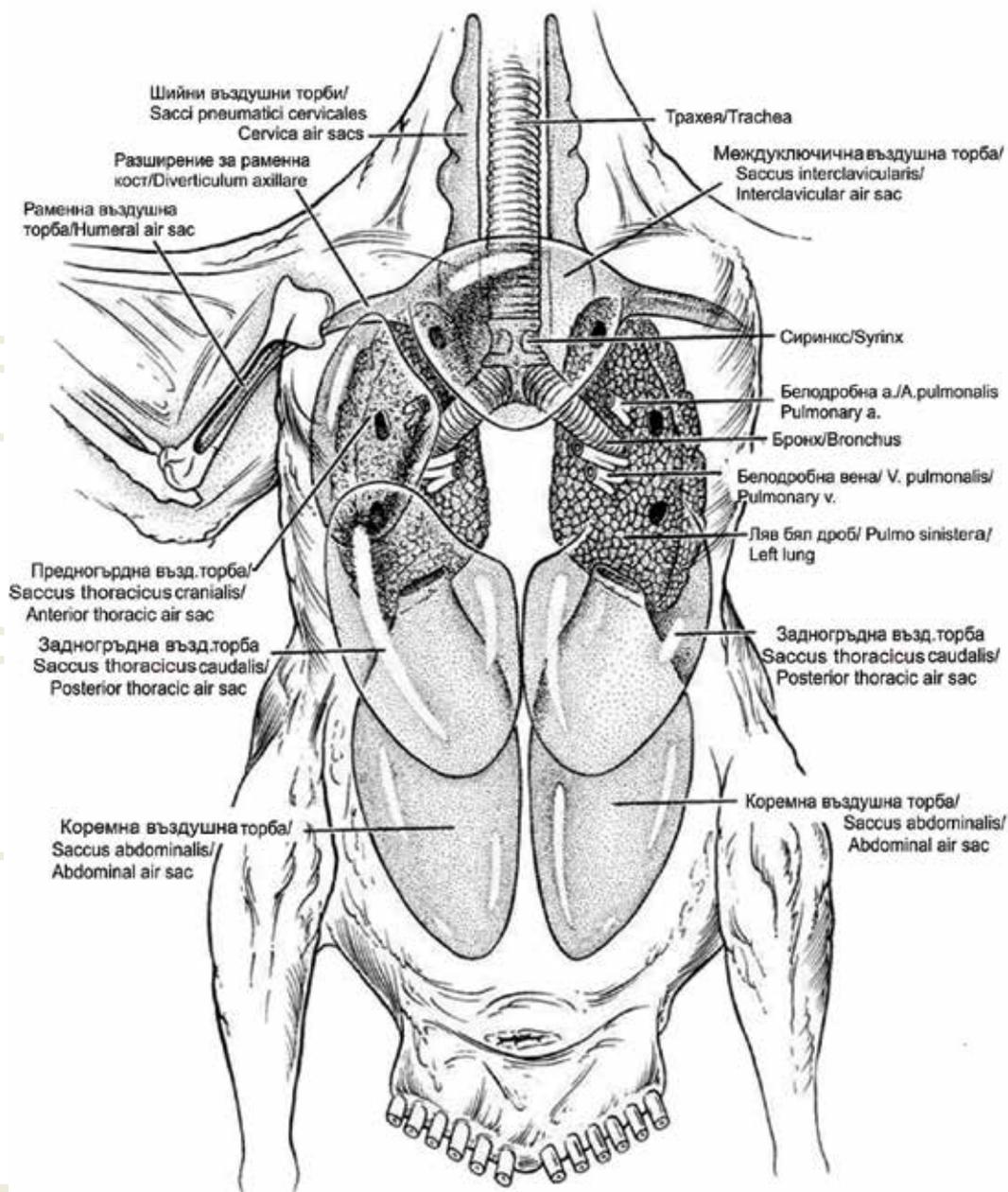
IV. Дихателна система

1. Носна кухина – при птиците носната кухина има връзка с устната, което улеснява прилагането на някои течни медикаменти, ако имаме опасение, че може да попаднат в трахеята. По същия начин може да бъде дадена вода и на птица в безпомощно състояние;
2. Ларинкс – разположен зад основата на езика;
3. Трахея – върви успоредно с хранопровода по протежение на шията, като накрая достига сиринкса, след което се разклонява на два бронха, достигащи белия дроб;
4. Сиринкс – намира се на края на трахеята, където тя се разделя на две и има изключително гласови функции. Той липсва при птиците, които не издават звук (щъркел, ням лебед);
5. Бял дроб – при птиците се разполага в междуребрентите пространства в гръдната част на кухината до самия гръбначен стълб и заема сравнително малък обем, но е свързан с въздушните торби, което подпомага газообмена в организма.

Въздушните торби се разполагат в телесната кухина, която при птиците за разлика от бозайниците, не е разделена на две, като изпълват пространствата между вътрешните органи и ги обграждат със съдържащия се в тях въздух. Освен това при пеликана и лебеда има и подкожни въздушни торби, които обвиват цялото тяло. Те играят важна роля при дишането, като подобряват газообмена в белите дробове на птиците, особено при полет. Въздух, богат на кислород, постъпва не само при вдишване, но и при издишване, като във втория случай той навлиза в белите дробове чрез въздушните торби.

Изпълването на въздушните торби с въздух и пневматизирането на повечето кости намаляват относителното тегло на птиците, а неравномерното им изпълване оказва голямо влияние за изместване на тежестта и поддържане равновесието при летене (имат аеростатично значение). При водоплаващите птици въздушните торби помагат за задържането им над водата, също така и чрез подобряването на газообмена в белите дробове дават възможност за по-дълго престояване на птиците под водата.

Външните въздушни торби оказват влияние и върху регулацията на телесната температура като вентилационна система, предпазваща тялото на птиците от прегряване.

Фрактура на лакътна и лъчева кост от сблъсък

Фрактура на лакътна и лъчева кост предизвикана от обстрел на птицата

Рентгенография на птица със сачми в тялото

Рентгенография на цял скелет

▶ МЕДИКАМЕНТИ И КОНСУМАТИВИ ЗА ОКАЗВАНЕ НА ПЪРВА ПОМОЩ

За съвременното и адекватно оказване на първа помощ на бедстващо животно са необходими някои основни медикаменти и консумативи, които нататък ще наричаме „Комплект за първа помощ“.

Самият комплект се състои от няколко много важни компоненти, които в същото време са лесни за набавяне и на достъпна цена. За по-голямо удобство може да съхранявате комплекта за първа помощ в малък куфар, чанта, кутия или друго удобно за транспортиране средство. Почти всички компоненти могат да бъдат намерени в стандартна автоаптечка.

За ефективната Ви намеса комплектът трябва да съдържа:

1. Бинт (нормален и еластичен);
2. Марли (стерилни);
3. Памук;
4. Санпласт;
5. 10 мл или 20 мл спринцовки;
6. Сонда за даване на разтвори през устата;
7. Риванолов разтвор 1% или кислородна вода 3%;
8. Риванолов или антибиотичен унгвент (крем, паста);
9. Флакон продукт с активна субстанция Циперметрин;
10. Опаковка Тапилан (или друго прахообразно противопаразитно средство);
11. Банка NaCl 0,9%;
12. Чифт дебели ръкавици (гумирани или брезентови);
13. Чифт предпазни очила;
14. Няколко чифта ръкавици за еднократна употреба;
15. Защитна маска за лицето.

Количеството на горелосочените медикаменти и консумативи определяте сами, като изхождате от вашия опит – колко пациенти средно на година минават през Вас. Предложеният от нас комплект за първа помощ включва само най-необходимите неща. Присъствието им в комплекта не е задължително, но е препоръчително. Всеки може да допълни комплекта си с други медикаменти извън списъка. Препоръчително е използването на неоцветяващи медикаменти върху рани.

Комплект за първа помощ в походен и развърнат вид

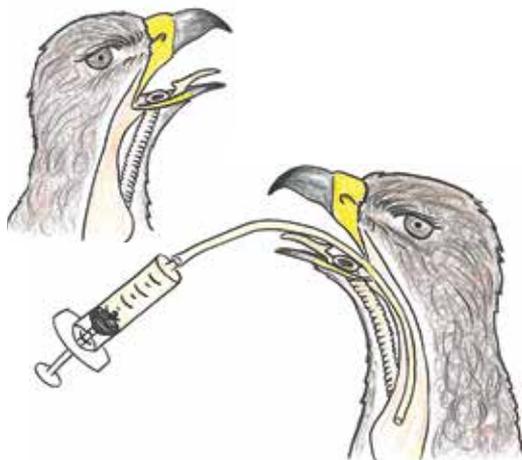
▶ СХЕМА НА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПЪРВА ПОМОЩ

- 1. Анамнеза** – снима се чрез разпитване на хората, намерили животното. По-важните анамнестични въпроси са:
 - Дата на намиране;
 - Известно ли е в описания регион към датата на намиране, дали е имало природни бедствия (бури, наводнения, обилни снеговалежи, замръзи) или масови третирания с агрохимически препарати;
 - Има ли в региона намерени други животни – мъртви или със същите симптоми;
 - Етиология (причина) за състоянието на животното (ако е известна);
 - Оказана до момента помощ (давана вода, храна, посещение при ветеринарен лекар – ако има такава, е хубаво да се потърси информация за медикаментите, с които е третиран пациентът, и др.);
 - Описание на мястото, където е намерен пациентът.
- 2. Административни данни:**
 - Име на предалия пациента;
 - Мобилен телефон на предалия пациента;
 - Електронна поща на предалия пациента.

Добре е да се поясни, че тези данни са необходими за обратната връзка на Спасителния център с човека, предоставил болното животно. Също така, тази информация трябва да придружава птицата до Центъра в Стара Загора.

- 3. Оглед (inspection)** – След поставяне на ръкавици, огледът се прави на достатъчно осветление и обхваща кожа (за наличие на външни – ектопаразити, и дупки от съчки по кожата), пера, човка, очи, уста – изследване на устна кухина и лигавица, носните отвори, глава, шия, крайници, гръб, корем, клоака – за зацапване с фекалии и др.
- 4. Палпация (palpation)** – Включва общ преглед – цели да запознае преглеждащия с общото състояние на пациента. След поставяне на ръкавици се опипват последователно крайниците, гръдната кост, като се цели откриването на фрактури (счупвания) на костите. Желателно е палпацията да става за всеки един крайник поотделно, като включва:
 - свиване (флексия);
 - изпъване (екстензия);
 - завъртане (ротация).

Използва се умерена сила, която не би позволила увреждане на пациента.

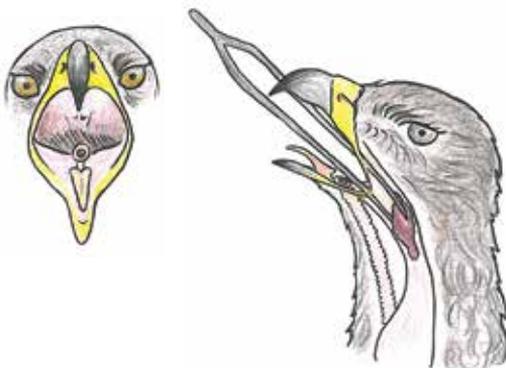

5. Първа помощ. Оказването се извършва след поставянето на ръкавици.

- Даване през устата на физиологичен разтвор (0,9% NaCl – 50 мл на 1 кг) или вода в същото съотношение два-три пъти дневно. При големите птици препоръчваме използването на сонда, като сондата трябва да се постави в хранопровода и към нея се включи спринцовка с необходимото количество течност. Тук трябва да се обърне особено внимание на близкото разположение на трахеята и хранопровода. При тази манипулация внимателно трябва да се избегне трахеята и сондата да се насочи към хранопровода.

При по-гребните животни, както и особено опасните по отношение на клъна лешояди, препоръчително е рехидратирането да се извършва чрез накапването на физиологичния разтвор в ноздрите на птицата.

- Захранване с твърди храни – в зависимост от вида на пациента храната (месо, риба и др.) се нарязва на гребни късчета и се подава с ръка или пинцет до гълтката. Ако пациентът отказва или повръща храна, преустановете опитите за хранене и давайте само течности през ноздрите.
- При наличие на счупване (фрактура) и на открита рана, раната се обработва (без оцветяващи спрейове и унгвенти) и се налага превръзка, която да обездвижи счупения крайник (виж „Обработка на рани и фрактури при оказване на първа помощ“).
- При наличие на ектопаразити пациентът се третира с прахообразен противопаразитен препарат, който се разнася с ръка по посока на перата при птиците, за разлика от бозайниците, при които се разнася срещу посоката на косъма.

Всички тези мерки целят стабилизирането на пострадалите животни, докато те бъдат прегледани от специалист на Центъра. Това не е лечение, а само първа помощ.

I. Оглед на раната

Раната трябва да се разгледа и да се прецени в коя от следните категории травми попада:

1. Повърхностни рани без кръвоизлив и счупване на костите
2. Закрита фрактура (счупване на кост) – счупена кост без външна рана
3. Открита фрактура – костите се показват вън от мястото на счупване, разкъсали мускулите и кожата
4. Обилно кръвотечение – при разкъсване на голям кръвоносен съд
5. Силно замърсени рани – рани с пръст, слама и др.
6. Стари открити рани с ларви на мухи (бели червеи)

II. Обработка на раната

Тя се извършва в зависимост от категорията, в която попада, както следва:

1. Рани без обилно кръвотечение и счупване на костите:

- а) механично почистване на раната и околната тъкан от случайно попаднали чужди тела, без оцветяващи спрейове и унгвенти;
- б) тоалет (промивка): кислородна вода 3% или риванолов разтвор 1%;
- в) превръзка с риванолов или антибиотичен крем (унгвент), без оцветяващи спрейове и унгвенти.

2. Закрита фрактура (счупване на кост):

- а) костите се наместват така, че да лежат в една равнина;
- б) приготвят се две шини с твърда основа (парче гърво или пластмаса), увита с бинт;
- в) предварително крайникът се обикаля с бинт, след което се поставят шините от двете страни, така че да придържат двете части на счупения крайник в една равнина;
- г) поставя се обездвижваща (имобилизираща) превръзка над шините с бинт, като крайника задължително се фиксира към тялото.

3. Открита фрактура (счупване на кост):

- а) действа се като последователно се спазват инструкциите от т. 1 и т. 2.

4. Овладеяване на обилно кръвотечение:

- а) на крайник – чрез поставяне на еластичен бинт или ластик над мястото на кръвотечението, докато се обработи раната от специалист, в случай, че успеете да намерите такъв в следващите 30 минути;
- б) на тялото – чрез поставяне на тампонираща превръзка (бинт във вид на тампон се поставя на мястото на кръвотечението, като се притиска с превръзка).

5. Силно замърсени рани:

- а) раната се обработва според инструкциите от т. 1.

6. Открити рани с ларви на мухи (бели червеи):

- а) раната се обработва с препарат, съдържащ активната субстанция Циперметрин, в количество 0,2%, който се измива обилно след 20 минути.

Описаните мерки не са лечение, а само първа помощ.

▶ НАЛАГАНЕ НА НЯКОИ ОТ ПО-ЧЕСТО СРЕЩАНИТЕ ВИДОВЕ ПРЕВРЪЗКИ

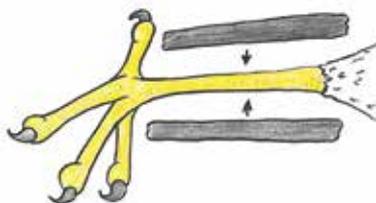
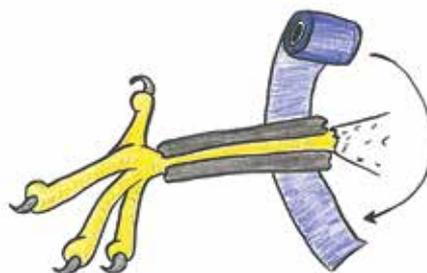
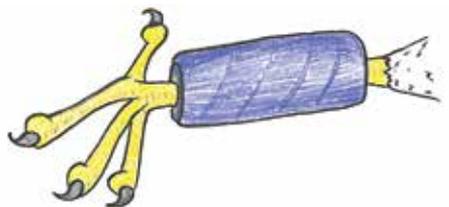

1. Превръзка на гръден крайник

При всички случаи на счупване на кост (фрактура) на гръден крайник е желателно той да се обездвижи (имобилизира). Това може да стане като крайникът се превърже чрез бинта към тялото, като преди това се обработи по ултраването в раздела „Обработка на рани и фрактури при оказване на първа помощ“.

2. Превръзка на тазов крайник

При всички случаи на счупване на долен крайник важат правилата от първата точка, с изключение на счупване на пръстовите кости. Във втория случай пълното обездвижване на крайника не е наложително.

3. Превръзка на тялото

Превръзването на раненото животно е важна крачка в даването на първа помощ и на оцеляването на индивида в първите часове след травмата. Превръзката не позволява на раната да се отваря или замърсява, а обездвижването на крайника не позволява допълнителното разкъсване на меки тъкани или последваща кръвозагуба.

▶ НАСТАНЯВАНЕ И ТРАНСПОТИРАНЕ ДО СПАСИТЕЛНИЯ ЦЕНТЪР

1. При невъзможност за незабавно транспортиране пациентът се поставя в подходяща по големина картонена кутия (кашон), на тъмно и тихо място.
2. Незабавно осъществяват контакт с екип на съответната РИОСВ*, на чиято територия се намирате, или екип на Спасителния център, за да бъде уточнен начинът на транспортиране.
3. Транспортирането трябва да се извършва в подходяща по големина картонена кутия, чието дъно е постлано с вестници. Кутията трябва да се опакова добре с тиксо и да има предварително пробити малки гупки – за въздух, на страничните стени.
4. Птицата трябва да бъде съпроводена с писмо или приемо-предавателен протокол с данните от анамнезата (виж „Анамнеза“), както и в последствие – констативен протокол за настаняване, издаден от съответната РИОСВ на територията, на която е бил намерен пациентът.

За благополучното пристигане на пациента е много важно големината на кутията да отговаря на големината на тялото на пациента. Необходимо е животното да може да влезе спокойно в кутията, без да трябва за това да се използва сила, но в същото време и да може да прави само ограничени движения.

Изключително неуместно е връзването на крайниците или други части на тялото на пациентите с тел, сезал и други, или допълнителното му увиване в найлонови чували, дрехи и т.н. Това създава дискомфорт и повишава стреса у пациента, може да доведе до летален изход още при транспортирането.

Въз основа на дългогодишния си опит в рехабилитацията на диви животни, екипът на Спасителния център се опита да систематизира по-основните правила за работа в тази глава. Тези мерки целят безопасността както на хората, така и на животните.

1. Необходимо е да се внимава с всички **чаклови птици**. Най-опасен при тях е клонът. Въпреки че изглеждат бавни, този вид птици **изстрелват шията си светкавично** към най-искрящите предмети. При манипулации отблизо това са очите. При по-продължителни контакти е препоръчително използването на предпазни очила.

2. Необходимо е да се внимава с **ноктите на краката** на всички хищни птици. Пригоден за лов, захвата на ноктите е изключително силен. При пълното им затваряне съществува

механизъм на заключване, който усложнява изключително много отварянето на пръстите. Това се отнася за родовете: Орли, Кани, Мишелови, Осояди, Ястреби, и др. При манипулация с такива видове използвайте дебели ръкавици.

3. При **лешоядите** ноктите са безопасни, но **клоновете** са изключително опасни. Препоръчително е използването на дебели ръкавици.
4. Бозайниците от разредите **гризачи и хищници са резервоар на опасни болести в природата**. Това са бяс, лептоспироза, бруцелоза, листериоза и паразитози. **Задължително е използването на ръкавици**. При съмнения за бяс докосването на животното не е препоръчително. Не се оказва никаква помощ, а се уведомят съответните власти. След ухапване от съмнително за бяс животно, незабавно потърсете помощ от вашия личен лекар.
5. **Прилепите** са потенциални преносители на бяс и други зоонози, които могат да засегнат човека. Правилата за работа с прилепи изискват задължително поставяне на меки кожени ръкавици, които да са достатъчно дебели, за да предпазват човек от ухапване, но в същото време да позволяват безопасно боравене, което да не навреди фините кости на прилепите. **След боравене с прилепи, както и с други диви животни, се изисква щателно почистване на ръцете и кожата, която е била в досег с тях**.
6. **Прелетните птици** са вектори за пренасяне на редица **вирусни инфекции** у човека и други бозайници. Ето защо при манипулация с тях е желателно да използвате предпазна маска за лицето и ръкавици за еднократна употреба.
7. Много от птиците могат да пренасят и да боледуват от различни **бактериални, хламидийни и паразитни заболявания**, общи за животните и човека.

Поради гореизброените причини не е подходящо бедстващи диви животни и птици да бъдат отглеждани и лекувани в домашни условия. За целта, след оказването на неотложната първа помощ и съгласуване със съответната РИОСВ, те трябва да бъдат изпращани в Спасителния център за диви животни.

След всякакви манипулации е задължително обилното измиване на ръцете с миелски препарати. При възможност е препоръчително и използването на дезинфектант.

При признаци на влошено общо състояние след контакт с диво животно (загене, повръщане, висока температура и др.), незабавно потърсете вашият лекуващ лекар. При срещата с него не пропускате да споменете факта, че сте били контактни с диво животно.

1. Таблица тегло минимум–максимум и хранене

БЪЛГАРСКО ИМЕ	ЛАТИНСКО ИМЕ	тегло		храна			Количество
		нормално тегло g	критичен минимум g	в природата	в плен		
I. Дневни грабливи птици							
Керкенец	<i>Falco tinnunculus</i>	200–220	150	мишевидни гризачи, насекоми	месо	100 g	
Малък ястреб	<i>Accipiter nissus</i>	200–220	150	гребни птици	месо	100 g	
Късопръст ястреб	<i>Accipiter brevipes</i>	200–220	150	гушери, гребни птици	месо	100 g	
Сокол орко	<i>Falco subbuteo</i>	240–260	150	насекоми, гребни птици	месо	100 g	
Ливаден блатар	<i>Circus rufargus</i>	350–400	250	гребни птици, мишевидни гризачи, гушери	месо	200 g	
Обикновен мишелов	<i>Buteo buteo</i>	650–900	500	мишевидни гризачи	месо	200 g	
Черна каня	<i>Milvus migrans</i>	650–700	500	мърша, риба	месо	200 g	
Осоая	<i>Pernis ptilorhynchus</i>	650–800	500	Жлъци насекоми и техните ларви, влечуги, насекоми	месо, плодове, домати	200 g	
Малък орел	<i>Hieraetus pennatus</i>	700–750	500	гризачи, гребни птици	месо	200 g	
Белоопашат мишелов	<i>Buteo rufinus</i>	1200–1500	900	гребни бозайници, земноводни, насекоми	месо	200 g	
Малък креслав орел	<i>Aquila pomarina</i>	1500–2000	1000	гребни бозайници, земноводни, птици	месо	300 g	
Орел змияр	<i>Circus gallicus</i>	1500–2000	1300	влечуги и земноводни	месо	300 g	
Орел рибар	<i>Pandion haliaetus</i>	2500–3000	1750	риба	риба	300 g	
Царски орел	<i>Aquila heliaca</i>	2500–3000	1750	средни бозайници, птици	месо	300 g	
Скален орел	<i>Aquila chrysaetos</i>	7000–8000	5000	средни бозайници, сужеземни костенурки, птици	месо	300 g	
Белоглав лешояд	<i>Gyps fulvus</i>	8000–9000		мърша	месо	500 g	
II. Нощни грабливи птици							
Чухал	<i>Otus scops</i>	95–115	70	главно насекоми	месо	50 g	

Домашна кукумявка	<i>Athleta pastia</i>	150–170	120	гребни бозайници, насекоми	месо	50 g
Забулена сова	<i>Tyto alba</i>	300–350	220	гребни бозайници	месо	100 g
Горска ушата сова	<i>Asio otus</i>	300–350	200	гребни бозайници	месо	100 g
Бялата сова	<i>Asio flammeus</i>	300–350	200	гребни бозайници	месо	100 g
Горска уулица	<i>Strix aluco</i>	500–550	350	гребни бозайници, гребни птици	месо	200 g
Бухал	<i>Bubo bubo</i>	2000–2300	1600	бозайници, птици	месо	400 g
III. Зърноядни						
Червеногуша гъска	<i>Branta ruficollis</i>	1200–1500	800	зърно, зеленина	зърно, зеленина	
Ням лебед	<i>Scolopax olax</i>	4500–4800	3200	зърно, зеленина	зърно, зеленина	
Поен лебед	<i>Scolopax squataria</i>	4500–4800	3200	зърно, зеленина	зърно, зеленина	
IV. Рибоядни						
Малка бяла чапла	<i>Egretta garzetta</i>	400–430	280	риба	риба	100 g
Сива чапла	<i>Ardea cinerea</i>	1900–2000	1500	риба	риба	300 g
Черен шъркел	<i>Ciconia nigra</i>	2500–2700	1750	риба, земноводни,	риба	300 g
Бял шъркел	<i>Ciconia ciconia</i>	2500–3200	1800	риба, земноводни, насекоми	риба	300 g
Розов пеликан	<i>Pelecanus onocrotalus</i>	7500–8900	5000	риба	риба	800 g
Къдроглав пеликан	<i>Pelecanus crispus</i>	7500–8900	5000	риба	риба	800 g
V. Насекомоядни						
Козодой	<i>Sariptilagus europaicus</i>	70–80	55	в полет – насекоми	червеи, гранули	
Бързолети				в полет – насекоми	червеи, гранули	
Лястовици				в полет – насекоми	червеи, гранули	

Внимание! Месото и рибата, с които се хранят животните в плен, трябва да са в суров вид и неовкусени (осолени или с подправки). Птиците в таблицата са групирани спрямо типа храна, която използват и са от видовете, които са най-честите пациенти на Центъра. Ако птицата, която имате, не фигурира в списъка, свържете се с екипа на Центъра за допълнителна информация. Храната, посочена по-горе, е заместител и не би следвало да бъде използвана за по-дълъг период на отглеждане.

2. Размер на кутиите при транспортиране

№	БЪЛГАРСКО ИМЕ	ЛАТИНСКО ИМЕ	РАЗМЕРИ		
			дължина	ширина	височина
1	чухал козодой черен бързолет алпийски бързолет	<i>Otus scops</i> <i>Caprimulgus europaeus</i> <i>Apus apus</i> <i>Apus melba</i>	15 см	25 см	20 см
2	черношпа ветрушка малък ястреб късопръст ястреб белошпа ветрушка ливаден блатар полски блатар горска ушата сова забулена сова блатна сова горска улулица сокол орко сокол скитник	<i>Falco tinnunculus</i> <i>Accipiter nisus</i> <i>Accipiter brevipes</i> <i>Falco naumanni</i> <i>Circus pygargus</i> <i>Circus cyaneus</i> <i>Asio otus</i> <i>Tyto alba</i> <i>Asio flammeus</i> <i>Strix aluco</i> <i>Falco subbuteo</i> <i>Falco peregrinus</i>	35 см	30 см	35 см
3	обикновен мишелов черна каня червена каня осояд малък орел червеногуша гъска малка бяла чапла голям ястреб тръстиков блатар	<i>Buteo buteo</i> <i>Milvus migrans</i> <i>Milvus milvus</i> <i>Pernis apivorus</i> <i>Hieraaetus pennatus</i> <i>Branta ruficollis</i> <i>Egretta garzetta</i> <i>Accipiter gentilis</i> <i>Circus aeruginosus</i>	40 см	45 см	40 см
4	малък креслив орел орел рибар египетски лешояд белоопашат мишелов	<i>Aquila pomarina</i> <i>Pandion haliaetus</i> <i>Neophron percnopterus</i> <i>Buteo rufinus</i>	50 см	45 см	45 см
5	сива чапла ръждива чапла бял щъркел черен щъркел голяма бяла чапла	<i>Ardea cinerea</i> <i>Ardea purpurea</i> <i>Ciconia ciconia</i> <i>Ciconia nigra</i> <i>Egretta alba</i>	65 см	35 см	65 см
6	орел змияр царски орел бухал	<i>Circaetus gallicus</i> <i>Aquila heliaca</i> <i>Bubo bubo</i>	60 см	55 см	55 см
7	скален орел ням лебед поен лебед розов пеликан къдроглав пеликан белоглав лешояд	<i>Aquila chrysaetos</i> <i>Cygnus olor</i> <i>Cygnus cygnus</i> <i>Pelecanus onocrotalus</i> <i>Pelecanus crispus</i> <i>Gyps fulvus</i>	60 см	60 см	75 см

Птиците в таблицата са групирани само по приблизително сходни размери на тялото. Ако в списъка липсва птицата, която имате, опитайте се да определите към коя от посочените групи спада.

Латински	Български	Червена книга	ЗБП	IUCN red list	BERN	BONN	CITES	SPEC	ETS	WBD	Вугове Натура 2000 + ког, Вугове от Пр. №1	Вугове Натура 2000 + ког, мигри- раци Вугове
разред Podicipediformes												
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	Малък гмурец	уязвим	III	незастрашен	III				S			A004
<i>Podiceps cristatus</i>	Голям гмурец	уязвим	III	незастрашен	III				S			A005
разред Pelecaniformes												
<i>Pelecanus onocrotalus</i>	Розов пеликан	изчезнал	II, III	незастрашен	II	I, II		3	R	I	A019	
<i>Pelecanus crispus</i>	Къдроглав пеликан	критично застрашен	II, III	уязвим	II	I, II	I	1	V	I	A020	
<i>Phalacrocorax carbo</i>	Голям корморан			незастрашен	III				S			A017
<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>	Малък корморан	застрашен	II, III	почти застрашен	II	II		2	V	I	A393	
разред Ciconiiformes												
<i>Botaurus stellaris</i>	Голям воден бик	застрашен	II, III	незастрашен	II	II		3	(V)	I	A021	
<i>Ixobrychus minutus</i>	Малък воден бик	застрашен	II, III	незастрашен	II	II		3	(V)	I	A022	
<i>Ardeola ralloides</i>	Гривеста чапла	застрашен	II, III	незастрашен	II			3	V	I	A024	
<i>Egretta garzetta</i>	Малка бяла чапла	уязвим	II, III	незастрашен	II				S	I	A026	
<i>Egretta alba</i>	Голяма бяла чапла	критично застрашен	II, III	незастрашен	II				S	I	A027	
<i>Ardea cinerea</i>	Сива чапла	уязвим	III	незастрашен	III				S			A028
<i>Ciconia ciconia</i>	Бял щъркел	уязвим	II, III	незастрашен	II	II		2	V	I	A031	
<i>Ciconia nigra</i>	Черен щъркел	уязвим	II, III	незастрашен	II	II	II	3	R	I	A030	
разред Anseriformes												
<i>Cygnus olor</i>	Ням лебед	уязвим	III	незастрашен	III	II			S	II-2		A036
<i>Cygnus cygnus</i>	Поен лебед	застрашен	II, III	незастрашен	II	II		4w	S	I	A038	
<i>Anser albifrons</i>	Голяма белочела гъска		II	незастрашен	III	II			S	III-2, II-2		A041
<i>Anser erythropus</i>	Малка белочела гъска	критично застрашен	II, III	уязвим	II	I, II		1	V	I	A042	
<i>Branta ruficollis</i>	Червеногуза гъска	уязвим	II, III	застрашен	II	I, II	II	1	Lw	I	A396	
<i>Tadorna tadorna</i>	Бял ангъч	уязвим	II, III	незастрашен	II	II			S			A048
<i>Tadorna ferruginea</i>	Червен ангъч	застрашен	II, III	незастрашен	II	II		3	V	I	A397	
<i>Aix galericulata</i>	Мандаринка			незастрашен	III	II						
<i>Anas platyrhynchos</i>	Зеленоглава патица			незастрашен	III	II			S	II-1/ III-1		
<i>Anas crecca</i>	Зимно бърне			незастрашен	III	II			S	II-1/ III-2		A052
<i>Aythya ferina</i>	Кафявоглава потапница	уязвим	III	незастрашен	III	II		4	S	II-1/ III-2		A059
разред Falconiformes												
<i>Gypaetus barbatus</i>	Брадат лешояд	изчезнал	II, III	почти застрашен	II	II	II	3	E	I	A076	
<i>Gyps fulvus</i>	Белоглав лешояд	застрашен	II, III	незастрашен	II	II	II	3	R	I	A078	
<i>Aegypius monachus</i>	Черен лешояд	изчезнал	II, III	почти застрашен	II	II	II	3	V	I	A079	
<i>Neophron percnopterus</i>	Египетски лешояд	застрашен	II, III	застрашен	II	II	II	3	E	I	A077	
<i>Milvus migrans</i>	Черна каня	уязвим	II, III	незастрашен	II	II	II	3	V	I	A073	
разред Falconiformes												
<i>Circus gallicus</i>	Орел змияр	уязвим	II, III	незастрашен	II	II	II	3	R	I	A080	
<i>Haliaeetus albicilla</i>	Морски орел	уязвим	II, III	незастрашен	II	I, II	I	3	R	I	A075	
<i>Circus aeruginosus</i>	Тръстиков блатар	застрашен	III	незастрашен	II	II	II		S	I	A081	
<i>Circus pygargus</i>	Ливаден блатар	уязвим	III	незастрашен	II	II	II	4	S	I	A084	
<i>Accipiter nisus</i>	Малък ястреб	застрашен	III	незастрашен	II	II	II		S			
<i>Accipiter brevipes</i>	Късопръст ястреб	застрашен	II, III	незастрашен	II	II	II	2	R	I	A402	

<i>Accipiter gentilis</i>	Голям ястреб	застрашен	III	незастрашен	II	II	II		S			
<i>Buteo rufinus</i>	Белоопашат мишелов	уязвим	III	незастрашен	II	II	II	3	(E)	I	A403	
<i>Buteo buteo</i>	Обикновен мишелов	незастрашен	II, III	незастрашен	II	II	II		S			A087
<i>Buteo jamaicensis</i>	Червенопашат мишелов			незастрашен								
<i>Pandion haliaetus</i>	Речен орел	критично застрашен	II, III	уязвим	II	II	II	3	R	I	A094	
<i>Aquila chrysaetos</i>	Скален орел	уязвим	II, III	незастрашен	II	II	II	3	R	I	A091	
<i>Aquila heliaca</i>	Царски орел	критично застрашен	II, III	уязвим	II	I, II	I	1	E	I	A404	
<i>Aquila pomarina</i>	Малък креслив орел	уязвим	II, III	незастрашен	II	II	II	3	R	I	A089	
<i>Hieraetus pennatus</i>	Малък орел	уязвим	II, III	незастрашен	II	II	II	3	R	I	A092	
<i>Pernis apivorus</i>	Осояг	уязвим	II, III	незастрашен	II	II	II	4	S	I	A072	
<i>Falco tinnunculus</i>	Черношипа ветрушка	незастрашен	III	незастрашен	II	II	II	3	D			A096
<i>Falco naumanni</i>	Белошипа ветрушка	критично застрашен	II, III	незастрашен	II	I, II	II	1	(V)	I	A095	
<i>Falco vespertinus</i>	Червенонога (Вечерна) ветрушка	критично застрашен	II, III	почти застрашен	II	II	II	3	V	I	A097	
<i>Falco subbuteo</i>	Сокол орко	уязвим	III	незастрашен	II	II	II		S			A099
<i>Falco peregrinus</i>	Сокол скитник	застрашен	II, III	незастрашен	II	II	I	3	R	I	A103	
<i>Falco cherrug</i>	Ловен сокол	критично застрашен	II, III	застрашен	II	II	II	3	E	I	A511	
разред Galliformes												
<i>Alectoris chukar</i>	Тракийски кекаук	застрашен		незастрашен	III			3	V	II-2		
<i>Perdix perdix</i>	Яребица			незастрашен	III			3	V	II-1, III-1		
<i>Coturnix coturnix</i>	Пъдпъгък			незастрашен	II	II		3	V	II-2		
<i>Phasianus colchicus</i>	Колхидски фазан	изчезнал		незастрашен	III				S	III-1		
<i>Crex crex</i>	Ливаден гърдавец	уязвим	II, III	незастрашен	II	II		1	V	I	A122	
<i>Gallinula chloropus</i>	Зеленожка		III	незастрашен	III				S	II-2		A123
<i>Fulica atra</i>	Лиска			незастрашен	III	II			S	II-2, III-2		A125
<i>Numida meleagris</i>	Обикновена токачка			незастрашен								
разред Charadriiformes												
<i>Larus michahellis</i>	Средиземно-морска жълтонога чайка			незастрашен	III				(S)	II-2		A459
<i>Sterna sandvicensis</i>	Гривеста рибарка	застрашен	II, III	незастрашен	II	II		2	D	I	A191	
<i>Sterna hirundo</i>	Речна рибарка	застрашен	II, III	незастрашен	II	II			S	I	A193	
разред Columbiformes												
<i>Columba livia</i>	Див скален гълъб		III	незастрашен	III				S			
<i>Columba palumbus</i>	Гривяк			незастрашен				4	S	III-1		
<i>Streptopelia decaocto</i>	Гугутка			незастрашен	III				(S)	II-2		
<i>Streptopelia turtur</i>	Гургулица			уязвим	III	II		3	D	II-2		
разред Strigiformes												
<i>Tyto alba</i>	Забулена сова	уязвим	III	незастрашен	II		II	3	D			
<i>Otus scops</i>	Чухал		III	незастрашен	II		II	2	(D)			A214
<i>Bubo bubo</i>	Бухал	застрашен	II, III	незастрашен	II		II	3	V	I	A215	
<i>Bubo bengalensis</i>	Бенгалски бухал			незастрашен								
<i>Athene noctua</i>	Домашна кукумявка	незастрашен	III	незастрашен	II		II	3	D			
<i>Strix aluco</i>	Горска улуца	незастрашен	III	незастрашен	II		II	4	S			
<i>Asio otus</i>	Ушата сова	незастрашен	III	незастрашен	II		II		S			
<i>Asio flammeus</i>	Блатна сова		II, III	незастрашен	II		II	3	(V)	I		
разред Caprimulgiformes												
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Козогой		II, III	незастрашен	II			2	(D)	I	A224	

разрег Apodiformes												
<i>Arus arus</i>	Черен бързолет		III	незаstraшен	III				S			
<i>Arus pallidus</i>	Блед бързолет		III	незаstraшен	II				(S)			
<i>Arus melba</i>	Алпийски бързолет		III	незаstraшен	II				(S)			
разрег Coraciiformes												
<i>Alcedo atthis</i>	Земеродно рибарче		II, III	незаstraшен	II			3	D	I	A229	
разрег Coraciiformes												
<i>Merops apiaster</i>	Обикновен пчелоля		II	незаstraшен	II	II		3	D			A230
разрег Coraciiformes												
<i>Coracias garrulus</i>	Синявица	уязвим	II, III	незаstraшен	II	II		2	(D)	I	A231	
<i>Урира еропс</i>	Папуняк		III	незаstraшен	II				S			
разрег Piciformes												
<i>Picus viridis</i>	Зелен кълвач		III	незаstraшен	II			2	D			
<i>Dendrocopos major</i>	Голям пъстър кълвач		III	незаstraшен	II				S			
<i>Hirundo rustica</i>	Селска лястовица		III	незаstraшен	II			3	D			
<i>Hirundo daurica</i>	Червенокръста лястовица		III	незаstraшен	II				S			
<i>Delichon urbica</i>	Градска лястовица		III	незаstraшен	II				S			
<i>Turdus merula</i>	Кос		III	незаstraшен	III	II		4	S		II-2	
<i>Turdus philomelos</i>	Поен грозд		III	незаstraшен	III	II		4	S		II-2	
<i>Garrulus glandarius</i>	Сойка			незаstraшен	III				(S)		II-2	
<i>Pica pica</i>	Сврака			незаstraшен	III				S		II-2	
<i>Corvus monedula</i>	Чавка			незаstraшен				4	(S)		II-2	
<i>Corvus frugilegus</i>	Полска врана			незаstraшен					S		II-2	
<i>Corvus corone cornix</i>	Сива врана			незаstraшен					S		II-2	
<i>Corvus corax</i>	Гарван	незаstraшен	III	незаstraшен	III				(S)			
<i>Sturnus vulgaris</i>	Обикновен скорец			незаstraшен	III				S		II-2	
<i>Passer domesticus</i>	Домашно врабче			незаstraшен	III				S			
<i>Carduelis chloris</i>	Зеленика		III	незаstraшен	II			4	S			
<i>Carduelis carduelis</i>	Щиглец		III	незаstraшен	II				(S)			
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	Черешарка		III	незаstraшен	II				S			

Латински		Червена книга	ЗБП	IUCN red list	BERN	BONN	CITES		EUROBATS	Вигове НАТУРА 2000 + ког
разр. INSECTIVORA	разр. НАСЕКОМОЯДНИ									
сем. Erinaceidae	сем. Таралежи									
<i>Erinaceus concolor</i>	Източноевропейски /белогръд/ таралеж		III	незаstraшен						
разр. CHIROPTERA	разр. ПРИЛЕПИ									
сем. Vespertilionidae	сем. Гладконоси прилепи									
<i>Nyctalus noctula</i>	Ръжлив /обикновен/ вечерник		II, III	незаstraшен	II	II			EUROBATS	
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Кафяво прилепче		II, III	незаstraшен	III	II			EUROBATS	
разр. RODENTIA	разр. ГРИЗАЧИ									
сем. Sciuridae	сем. Катерици									
<i>Sciurus vulgaris</i>	Катерица			незаstraшен	III					
сем. Gliridae	сем. Сънливци									
<i>Glis glis</i>	Обикновен /голям/ сънливец			незаstraшен	III					
сем. Capromyidae	сем. Нутрии									
<i>Myocastor coypus</i> *	Нутрия *			незаstraшен						
CARNIVORA	ХИЩНИЦИ									
сем. Mustelidae	сем. Порове									
<i>Lutra lutra</i>	Вигра	уязвим	II, III	почти заstraшен	II		I			1355
<i>Mustela lutreola</i>	Европейска норка	изчезнал		критично заstraшен	II					
<i>Martes foina</i>	Белка			незаstraшен	III					

* интродуциран виг; ** изчезнал виг

Латински	Български	Червена книга	ЗБП	IUCN red list	BERN	BONN	CITES	Видове НАТУРА 2000 + kog
разр. TESTUDIONES	разр. КОСТЕНУРКИ							
сем. Testudinidae	сем. Сухоземни костенурки							
<i>Testudo graeca</i>	Шилобегрена костенурка	застрашен	II, III	уязвим	II		II	1219
<i>Testudo hermanni</i>	Шилопашагата костенурка	застрашен	II, III	почти застрашен	II		II	1217
сем. Emydidae	сем. Блатни костенурки							
<i>Emys orbicularis</i>	Обикновена блатна костенурка		II, III	почти застрашен	II			1220

ЛЕГЕНДА	
ЗБП	Закон за биологичното биоразнообразие
IUCN red list	The International Union for Conservation of Nature (IUCN) Red List. Червен списък на Международния съюз за защита на природата
BERN	Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция)
BONN	Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска конвенция)
CITES	(The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora), (Конвенцията за международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора)
SPEC	Species of European Conservation Concern (SPECs). Видове от Европейската природозащитна грижа
ETS	European Threat Status (ETS) Степен на застрашеност на европейските видове птици (Спорег TUCKER & HEAT, 1994)
WBD	Wild Birds Directive – Директива за птиците 79/409/EEC

ЗБП

Приложение №1 – природните местообитания, включени в Директива 92/43/ЕИО за природните местообитания;

Приложение №2 – видове растения и животни включени в Директива 92/43/ЕИО за природните местообитания, които подлежат на опазване чрез включването им в границите на защитени зони от мрежата НАТУРА 2000 (чл. 6, ал. 1, т. 2);

Приложение №3 – защитени видове, включени в чл. 37, за които се забранява „брането, събирането, отрязването, изкореняването или друг начин на унищожаване на екземпляри в техните естествени области на разпространение“, както и „притежаването, пренасянето, превозването, изнасянето зад граница, търговията и предлагането за продажба или размяна на взети от природата екземпляри“. Тези забрани се отнасят за „всички жизнени стадии от развитието на растенията“.

BERN

Видовете, включени в Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания, съставена на 19. 09. 1979 г. в Берн, ратифицирана в България на 25.01.1991 г. с решение на ВНС (ДВ, бр. 13 от 1991 г.) и обнародвана в ДВ, бр. 23 от 1995 г. Използвани са приложенията на Конвенцията, актуализирани на 5.03.1998.

Въведени са следните означения:

II – видовете, включени в Приложение II са строго защитени видове, които са обект на съответните необходими законодателни и административни мерки за осигуряване на специална защита

III – видове, включени в Приложение III. Това са видовете, предмет на съответните и необходимите законодателни и административни мерки за осигуряване защита, от страна на всяка договаряща страна.

BONN

Приложение №1 – Страните, които са държави в региона за гаден мигриращ вид.

Приложение №II – Мигриращи видове, които трябва да бъдат предмет на споразумения.

CITES

Приложение I – застрашени от изчезване видове, които са или биха могли да станат обект на търговия.

Приложение II – видове, потенциално застрашени, ако не се регулира търговията с тях.

Приложение III – видове, които гадена страна в рамките на своята юрисдикция е определила, че са обект на регламентиране, с цел да се предотврати тяхното изчезване

SPEC

Species of European Conservation Concern – видове, включени са видовете от европейско природозащитно значение, според Птиците на Европа: Техният природозащитен статус (TUCKER, HEATH, 1994). Отделните SPEC категории са означени с цифри, означаващи съответно:

- 1 – видове в Европа със световно конзервационно значение, поради статута им на световно застрашени, природозащитно зависими или недостатъчно проучени;
- 2 – видове, чиято световна популация е съсредоточена в Европа и имат неблагоприятен конзервационен статус в Европа;
- 3 – видове, чиято световна популация не е съсредоточена в Европа и имат неблагоприятен конзервационен статус в Европа;
- 4 – видове, чиято световна популация е съсредоточена в Европа, но имат благоприятен конзервационен статус в Европа.

ETS

Отразява Степента на застрашеност (European Threat Status – ETS) на европейските видове птици според Птиците на Европа: Техният природозащитен статус (TUCKER, HEATH, 1994).

Използване са следните означения за Степен на застрашеност на видовете:

- E** (Endangered) – застрашен: вид, чиято европейска популация е по-малка от 10 000 гвойки и силно намалява или е стабилна, но по-малка от 2 500 гвойки и намалява умерено, или е по-малка от 250 гвойки;
- V** (Vulnerable) – уязвим: вид, чиято популация е над 10 000 гвойки, но силно намалява или е под 10 000 гвойки и намалява умерено или е по-малка от 2 500 гвойки;
- R** (Rare) – рядък: вид, чиято европейска популация не намалява силно или умерено, но е по-малка от 10 000 гвойки;
- D** (Declining) – намаляващ: вид, чиято европейска популация е над 10 000 гвойки и умерено намалява;
- S** (Secure) – стабилен: вид, чиято европейска популация е над 10 000 гвойки или 40 000 зимуващи индивиди и не е намаляваща, нито локализирана, т.е. има благоприятен природозащитен статус;
- L** (Localized) – локализиран: вид, чиято европейска популация е над 10 000 гвойки или 40 000 зимуващи гвойки и 90% от нея се среща на 10 или по-малко места (OBM);
- () – статусът е временен.

WBD

Видове, включени в Директива на Съвета 79/409/ЕИО от 02.04.1979 за съхранението на дивите птици.

I – видовете, от Приложение I, които са предмет на специални конзервационни мерки, отнасящи се до техните местообитания, за да се осигури тяхното оцеляване и размножаване в района на разпространение им. В това число се включват видове застрашени от изчезване, такива, чувствителни към специфичните промени на техните местообитания; видове, разглеждани като редки, поради своите малочислени популации или ограничено местно разпространение, както и други видове, изискващи особено внимание, поради специфичния характер на техните местообитания. В таблицата са отбелязани съответно със символа „I“;

II – видовете, включени в списъка на Приложение II, които могат да бъдат ловувани в съответствие с националното законодателство;

II/1 – видове от Приложение II/1, които могат да бъдат обект на лов в географските акватории и територии, където тази Директива е в сила;

II/2 – видове от Приложение II/2, които могат да бъдат обект на лов в страните членки на Директивата, благодарение на които те са определени;

III/1 – видове, които няма да бъдат забранени за продажбата, транспорт с цел търговия, задържане с цел търговия и предлагане за продажба, но единствено при доказване че са били законно убити, пленени или придобити по друг законен начин;

III/2 – видове, за които държавите членки могат да разрешат гореспоменатите дейности за видовете, отбелязани в **Приложение III/2**, постановявайки определени ограничения, при условие че птиците са били законно убити, пленени или придобити по друг законен начин.

Видове Натура 2000 + код, видове от Пр. №1 – по Директивата за птиците

Видове Натура 2000 + код, мигриращи видове – по Директивата за птиците

За контакти:
Зелени Балкани – Централен офис
гр. Пловдив, ул. Скопие 1
тел.: 032/626 977, 0887 887 557
e-mail: office@greenbalkans.org

Регионален офис – Стара Загора
гр. Стара Загора
ул. Стара планина 9
тел.: 042/622 401
e-mail: officesz@greenbalkans.org

**Спасителен център за диви животни –
Стара Загора**

гр. Стара Загора, П.К. 27
тел. и факс: (042) 60 77 41
e-mail: wrbc@greenbalkans.org
<https://greenbalkans-wrbc.org/bg>

Проект
„Натура 2000 в България – Нови хоризонти“
LIFE17 GIE/BG/371
<http://greenbalkans.org/natura2000/newhorizons>

ПРОЕКТ НАТУРА 2000 В БЪЛГАРИЯ – НОВИ ХОРИЗОНТИ LIFE17 GIE/BG/371